

A H M E T K U R U C A N

Evcilik oynamıyoruz

EVCİLİK OYNAMIYORUZ
-AHMET KURUCAN-

Evcilik oynamıyoruz

A H M E T K U R U C A N

EVÇİLİK OYNAMIYORUZ

Copyright © Gül Yurdu Yayınları, 2005

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Ali BUDAK

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Mizanpaj
Şaban KALYONCU

ISBN
975-9105-01-2

Yayın Numarası
01

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Haziran 2005

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Gül Yurdu Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.gulyurduyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Aile içi iletişimsizlik	11
Anahtar rol veya sağırklar diyalogu	15
Bakış açısı ve kaynana	19
Bayram mı?	23
Çeyiz ve düğün hediyesi	27
Detay hastalığı	31
Evlilikte ilk yıllar	35
Din kaynaklı örf ve âdet	39
Eşler arasında sözlü iletişim ve hakaret	45
İslâm insanı bağlamında karı-koca ilişkileri	
Veya huzura yolculuk	49
Geçim ve kaderci yaklaşım	55
Gelin-kaynana	59
Güven ilişkisi	63
Kayınvalideye hizmet	67
Kazak mısın kılıbık mı?	73
Kendinden kaçma!	77

Özür dileme	81
Özür ve inat	85
Özür ve duâ	89
Para	93
Ramazan tartışmaları	97
Sadece bir gün	101
Saygı mı sevgi mi?	105
"Şuraya yazıyorum; bu evlilik yürümez!"	111
Tertip ve düzen.....	115
Temizlik ve titizlik.....	119
Tepki ve tepkide ölçü	123
Vehim ve güven.....	127
Vücut dili.....	131
Televizyon şikayetine farklı bir bakış.....	135
Aşırı tepki ve pişmanlık.....	139
Evlilik sohbeti öldürüyor mu?	143
Ben merkezli bir hayat.....	147
İşte bunu yapmayacaktın!.....	151
Burası daha aydınlık	155

SUNUŞ

Fert, aile ve toplum, birbiri içine girmiş üç kavram. Bir zincirin birbirini tamamlayan halkaları bunlar. Toplumun sağlıklı olması, ailenin sağlıklı olmasına bağlı. Ailenin sağlıklı olması ise ferdin. Tersinden de yaklaşabilirsiniz bu düşünceye. Belki doğrusu bu. Fert sağlıklı olmayınca ailenin de, toplumun da sağlıklı olması mümkün değil.

Bir zincirde yer alan bu üç halkadan hangisi diğerine nisbetle daha önemli dersiniz, vereceğim cevap 'üçü de' olur. Hepsi de eşit derecede önemli. Ama 'illâ...' diye ısrar ederseniz, aileyi eşitler arasında birinci sayarım. Çünkü fert, bir aile içinde gözünü dünyaya açar. Fizikî ve ruhî şekillenmesi aile içinde başlar. Okul, çevre gibi toplumun diğer öğeleri sonra devreye girer. Onun için aile.. aile.. aile..

Aile, aile içi eğitim, ailevî problemler vb. çizgideki konular ekseninde modern sahada herhangi bir eğitime sahip değilim. Almış olduğum dinî eğitim, bu eğitime bağlı olan vazifem ve konumum itibariyle bazı yakın ve uzak dostlardan, okuyuculardan aldığım şikâyetler, e-mail'ler, serzenişler, hakem olma teklifleri beni bu konu üzerine eğilmeye itti. Saha ile ilgili özellikle İslâmî

perspektiften okumalarım arttı. İlgili şahıslarla karşılıklı görüşmelerim oldu. Aldığım e-mail'lere belki derde derman olur diye cevaplar vermeye başladım. Sohbet programlarında konuşmalar devreye girdi. Bütün bunlarda gördüğüm şey şu oldu; insan gerçeği değişmiyor. Hadis kitaplarında gördüğüm, hatta bizzat Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) muhatap, taraf ya da hakem olduğu nice nice problemler kılık-kıyâfet değiştirmiş hâliyle yine karşımızda.

Ben, tam bu düşünceler ve uğraşlar içinde iken, www.herkul.org isimli internet sitesi yetkililerinden, 'Yazarlar' sayfasında periyodik olarak yazı yazma teklifi geldi. Yıllarca yaptığım vâzlik görevim esnasında tuttuğum vaaz notlarını yeniden elden geçirme ve yazıya döndürme için iyi bir fırsat dedim önce kendi kendime. Yedi-sekiz defteri bulan vaaz notlarımı bu gözle hemen önüme aldım. Bir-iki derken, aile özelindeki yoğun uğraşlarım bana başka bir fikir verdi; ailevî problemleri çözüm adına ve -bilebildiğim kadarıyla- İslâmî açıdan ortaya koymaya çalıştığım değerlendirmeleri kaleme alayım dedim. Daha geniş bir kitlenin istifadesine sunulmuş olur, diye düşündüm ve hemen bu düşüncemi hayata geçirmeye başladım. İşte elinizde tuttuğunuz kitap, iki yıla yakın, iki haftada bir kaleme aldığımız o yazıların derlenmiş şeklinden ibaret.

Pekâlâ isabetli mi idi yaptığımız iş? Başta, bu meselenin profesyonel ve modern anlamda uzmanı olmadığını söyledim. Ama, gerek ikili münâsebetler sonrası, gerekse e-mail yolu ile aldığım tepkiler faydadan hâli olmadığı kanaatini uyandırdı bende. Zaten yazılara o gün bugün devam etme gerekçem ile, yazıları kitaplaştırma teklifine evet deyişim bundan.

Bu kitap bilinegelen usûl ile herhangi bir mevzuyu bütün yönleri ile inceleyen bir formata sahip değil. Tam aksine kaza-

S u n u Ő

uistik metot (her durumu kendi Şartları içinde ele alma metodu) içinde, spesifik hâdiselere farklı perspektiflerden bakma imkânı veren ve sonunda zaman zaman haddi aŐmıŐlık içinde nasihatler sunan bir mecmûa. Zikredilen olayların hemen hemen hiçbiri hayâl mahsûlü değil. Sadece olayların kahramanlarının isimleri deęiŐtirilerek sunulan gerçekler. Gerçek hayatın kitap sayfalarına yansımıŐ Şekli sizin anlayacağınız. Yazıları da okunur kılan bu mûŐahhas hakikatler olsa gerek. "Aaaa! Bizim evde de aynı Şeyler yaŐanıyor!" az duyduğum cûmleler arasında değil malesef. Durum böyle olunca, çözüm adına ortaya konan Şeyler de belki umumî anlamda faydalı olabilir.

Gönül ister ki yuvalarımız huzurla dolsa. Herkes mutlu olsa. Mutluluk ve huzur buhur buhur dumanlarını salsa içinde yaşadığımız dünya atmosferinin içine ve kaplasa her yeri. Ama bu, birtakım olmazsa olmazları yapmamıza vâbeste. İŞte bu kitap söz konusu huzur ve mutluluk için olmazsa olmazlardan bir demet sunarsa sizlere, vazifesini yapmış demektir.

Gayret bizden, tevfik Allah'tan.
Ahmet Kurucan

AİLE İÇİ İLETİŞİMSİZLİK

Nice heveslerle almıştı elinde tuttuğu kitabı. Okulda hocası, mahallede arkadaşları tavsiye etmişti. Eve her gün gelen gazetede reklamını da görmüştü üstelik. Birkaç gün sonra gazetede, haftada bir çıkan kitap yorumlarında da okuyunca, "almalı ve okumalıyım bu kitabı" diye karar vermişti kendi kendine. Bir de anneme sorayım diye içinden geçirdi. Gerçi anne ve babasının, hayır demeyeceklerinden emindi; çünkü eve aldıkları gazetede reklamı ve yorumu yayınlanmıştı bu kitabın. Ama yine de sorayım dedi. Ne de olsa annesiydi, okumuş, tahsilli, "ün görmüş gün görmüş" bir kadındı. Tahmin ettiği gibi çıktı. Annesi de haretle "git al, senden sonra ben de okuyayım" dedi. Gitti, kendi harçlıklarından biriktirdiği para ile kitabı aldı ve hevesle okumaya başladı.

Ama bütün bu olup bitenlerden babanın haberi yoktu ve ne olduysa işte o akşam oldu. Baba akşam işten geldiğinde çocuğunun elinde kitabı görünce, "deli divane" oldu birden bire. Çıldırılmıştı âdetâ. Bağırıyor, çağırıyor, yeri göğü inletiyordu. Nasıl olur da kendisinin haberi olmadan kitap alınmış? Nasıl olur da

harçlıklar çar çur edilirmiş? O paralar kolay mı kazanılıyormuş? Kendisi de baba olunca görecekmış! İllâ kitap okunacaksa kütüphanede kıyâmet gibi kitap varmış, önce onları okusaymış... Daha neler, neler!...

Ben, kitap örneğini verdim; siz, kitabı kaldırın başka şeyler koyun bunun yerine. Netice değişmeyecek. Bu ve benzeri sebeplerle hemen her gün belki çoklarımızın evinde nice kalpler kırılıyor, nice düşünceler zedeleniyor, nice ailelerin mutluluklarına gölgeler düşüyor, bugünleri ve yarınları adına kapanmaz gedikler açılıyor.

Burada asıl problem ne çocuk, ne harçlık, ne kitap, ne de kitabın muhteviyâtı. Asıl problem aile içi iletişimsizlik. Sizce en kızgın ânında dahi olsa, baba, annenin haberi olup olmadığını, ondan izin alınıp alınmadığını sormalı değil miydi? Ya anne izin verdiyse? Bu yüzden, sözünü ettiğimiz misâlde, aile içi iletişimsizliğin bağırp çağırma esnasında gerekçe olarak sunulan şeylerden çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla asıl problemin bu olduğu kanâatindeyim.

Bu örnekte, babanın söz konusu reaksiyonu, ya işyerindeki herhangi bir problemini eve taşımamasından, ya eşyle önceden girdiği dargınlık ortamının etkisinden, ya da kimsenin bilemediği farklı sebeplerden kaynaklanmış olabilir. Ama bunların hiçbiri sözünü ettiğimiz reaksiyoner çıkışı haklı kılmaz.

Şunu baştan kabullenelim; aile içinde karı-kocanın şu ya da bu sebeple birbirine dargın olduğu, konuşmadığı, ayrı yerlerde geceledikleri zamanlar olabilir. Haklı ya da haksız gerekçelerle girilen bu süreç eğer çabuk hall ü fasl edilmezse; düzen, İslâmî değerleri benimsemiş ailenin uyması gerekli olan minimum standartlara göre yeni baştan kurulmazsa, hele bu sürecin uzaması veya sık sık tekrarı dolayısıyla ailenin hayat modeli, yaşam

şekli bu olursa, böyle bir ailede problemler hiçbir zaman bitmez. Evlilik hayatlarında mutluluğu bir türlü yakalayamayan çiftler, evlilik öncesi nişanlılık dönemi ilişkilerinin, ömür boyu bu şekilde devam edeceğini zanneden ve farklı ilişki modellerine hazır olmayanlardır genellikle. Çünkü hayâllerinde kurdukları dünya yıkılmış, bunun hâsıl ettiği ruh hâleti ile, değil eşlerine, etraflarındaki her şeye küsmüşlerdir; anne-baba, akraba, arkadaş, dünya ve hatta kaderlerine bile. Basit geçimsizliklerden dolayı kendilerini mahkeme kapılarında, hâkim önlerinde, ya da intihar hazırlıklarında bulan insanlar, genelde bu tipler arasından çıkar.

Evet, evlilik sonrası ilişkiler, evlilik öncesi veya başlangıç dönemi ilişkilerinden farklı bir seyir izler. Çünkü evlilik, birbirine yabancı iki ayrı cins insanın bütün farklılıklarına rağmen birlikte yaşamaya başladığı bir hayat demektir. Karakter, kültür, alışkanlık, gelenek, görenek, fizikî-tıbbî ayrı özellikler, inanılan ve uygulanan dinî, ahlâkî değerlerin farklılığı, çeşitliliği, çokluğu, azlığı vb. bu kadar çokluk içinde birliği yakalamak zor olsa gerek. Burada birliği yakalamak, aynı çizgide buluşulmasa bile karşılıklı saygı ve sevgi ile bunları aşmak takdir edersiniz ki zaman alacaktır. Hele bu arada aile ortamına teşrif edecek bir çocuk hayat stilini de, hayat anlayışını da, geleceğe bakış açısını ve beklentilerini de bütün bütün değiştirecektir. Aile hayatından her yeni gün ve yıl, çocuk, iş, ev, hastalık vb. yeni anlayışlara, yeni farklılıklara, yeni kabullenmelere

*S*unu baştan kabullenelim; aile içinde karı-kocanın şu ya da bu sebeple birbirine dargın olduğu, konuşmadığı, ayrı yerlerde geceledikleri zamanlar olabilir. Haklı ya da haksız gerekçelerle girilen bu süreç eğer çabuk hall ü fasl edilmemezse...

kapı açar. Bütün bunlar da zaman zaman anlaşmazlıklara, dargınlıklara neden olabilir.

Ne yapılacak o zaman? Eşler bu tür süreçleri alabildiğine kısa tutacak. Kendilerine rağmen yapacaklar bunu. Tabii geçimi, yuvanın devamını istiyorlarsa. Yoksa sürecin uzatılması, "Haklıyım, özür dilesin, ayaklarıma kapanıp yalvarsın vb." teraneleri ile ilk adımı karşı taraftan bekleme, tek kelime ile yanlıştır. Hele, ilişkinin bu boyutunu an-ne-babaya, arkadaş çevresine velev ki îmâ yolu ile bile olsa anlatma ikinci bir yanlıştır.

Eşlerin, karşılıklı anlayış, saygı ve sevgi dinamikleri kullanılarak birbirlerinin hatalarını, yanlışlıklarını ve beklentilerini iki dost misâli dürüstçe ve arkadaşâne konuşmaları tek çıkar yoldur vesselâm.

Meselenin bir de çocuk eğitime bakan yönü var ki, onu da kitabımızın ileriki bölümlerinde ele alacağız.

ANAHTAR ROL VEYA SAĞIRLAR DİYALOĞU

İnanması güç ama bazı Müslüman ailelerde bunlar da oluyor, aşağıda arzedeceğim cinsten tartışmalar da yaşanıyormuş! Kadın, eşine olanca sesi ile bağıyor; “Ailede anahtar rol kadınıdır. Atalarımız zaten; ‘Yuvayı dişi kuş yapar’ demiyor mu? Her başarılı erkeğin ardında bir kadın vardır. Ben olmasam sen bir hiçsin!”

Manzarayı gözünüzün önünde canlandırdınız sanırım. Ama bitmedi, devamı var. Karısından böyle bir çıkışı gören erkek boş durur mu; o da Hz. Peygamber’in (sallallâhu aleyhi ve sellem), “Kulun kula secdesini emredek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim!” (Tirmizî, “Radâ”, 10) hadisinden tutun, İslâm târihi boyunca ailede, toplumda, siyâsette, ilimde, kültürde erkeğin hâkimiyeti adına verebileceği ne kadar misâl varsa hepsini sıralıyor. Hem de bülend-âvâz sesiyle!

Neyin kavgasını yapıyor bunlar ben anlamadım? Anlayan varsa berü gelsün! Üniversiteyi bitirmiş, master-doktora seviyesinde tahsillerini yabancı ülkede sürdüren bu kişilere ne demeli.

Önce, mevcut anlaşmazlıkları hall ü fasl etmek için oturlan masada konuşulacak şeyler mi bunlar Allah aşkına, dedim kendi kendime. Sonra, yanıldığımı anladım; çünkü buymuş mesele. Geçimsizliklerine neden teşkil eden spesifik-somut bir tek hâdis söylemediler gece boyunca. Anlaşıldı ki biri feminizmin âteşin taraftarı, diğeri de ataerkil ailenin. Evlilik öncesi tarafların burcundan hareketle muhtemel mutluluk adına kehânette bulunanlara buradan bir duyuru yapmak istiyorum; siz buna aile yapısı özelindeki görüşleri de ilâve edin. Bakın soyut, felsefî tartışmalar bir aileyi nerelere kadar götürabiliyor. Nerelere mi? Nereye olacak; yıkılmanın eşiğine.

İşin aslına bakarsanız her iki tarafın da kendine göre haklı olduğu yerler var; var ama hakkı sadece o çerçevede görüp diğerine bâtil deme var; empati usûlü ile karşı tarafın da görüşünü değerlendirmeye alma yok. Böyle olunca karşımıza çıkan, kelimenin tam anlamıyla 'sağırklar diyalogu'!

Hz. Hatice Hz. Peygamber'e (aleyhissalâtü ve's-selâm) peygamberlik öncesi ve özellikle sonrasında çok büyük maddî ve mânevî destek olmuştur. Ya Hz. Âişe'ye ne demeli? Hz. Fâtîma hâkezâ! Evet; her başarılı erkeğin arkasında evde, çarşıda, pazarda, hastalıkta-sıhhatte, genişlikte-darlıkta kocasına ve çocuklarına kol kanat geren bir kadın vardır. Doğru. Ama bu doğruluk, erkeğin bir hiç olduğu anlamını taşımaz ki?

Aynı şekilde, târih boyunca fitrattan gelen özelliklerine bağlı olarak yapılan ve bir anlamda 'tabii' diye nitelendirebileceğimiz iş bölümünde kadın evinin efendisi, çocuklarının anası olmuştur. Fakat bu, bazı zamanlarda gördüğümüz, kadını evin içine hapsedmeyi, erkeğin kulu-kölesi yapmayı haklı kılmaz ki?

Şimdi; bu düşüncelere sahip karı kocanın zihniyetlerinde bir değişiklik olmazsa o evde geçimin olmayacağını söylemek kehânet olmasa gerek. Çünkü bu zihniyetler, hayatın her bir ka-

resinin Őekillenmesinde arka planı oluŐturacaktır. Sözü nü ettiğimiz deđiŐikliđin olmaması durumunda da bugün var olan, dışarıdan mutlu gibi gözüken ama içinde nice kazanların kaynadığı bu yuva er veya geö yıkılacaktır. En geniş anlamda ‘öevreye ne deriz’ sorusuna herkesi tatmin edici cevap bulamadıklarından dolayı uzatmaları oynayan bu evliliğin uzatma dakikaları da bitecektir.

Tavsiyem o ki; bir; kadın ve erkek İlâhî İrâde’ye râm olarak yaratılmış olduğu cinsiyeti kabullenmeli, ‘keşke erkek veya kadın olsaydım’ türünden boş temennilerle kadere taş atmamalı. ‘Bu da nereden çıktı?’ diyebilirsiniz; tecrübelerim bana yukarıda bahsini ettiğimiz tartışma türlerinin biröoğunda, karşıt cinsin sosyal-siyâsal-ekonomik üstünlüğünden dolayı -asında bu da izâfdır- cinsiyeti kabullenememe yattığını söyletiyor ki bu ayrı bir yazı konusu. ...ve iki; Rabbimizin hakkımızda takdir buyurduğu rolü en iyi Şekilde oynamaya gayret etmeli.

Unutmayalım, karı koca birbirinin rakîbi, düşmanı değil, aksine birbirinin eksik ve gediklerini kapatan, bir bütünü n iki eşit parçasından ibâettir. Allah buyuruyor ki; “EŐleriniz sizin elbiseleriniz, siz de eŐlerinizin elbiselerisiniz.” (el-Bakara, 2/187)

BAKIŞ AÇISI VE KAYNANA

Kur'ân'a "Allah Kelâmı" nazarıyla bakma ile, (hâşâ!) "sıradan, basit bir insanın yazdığı kitap" nazarı ile bakma arasında ne kadar fark vardır dersiniz? Bu iki farklı ve zıt bakış açısının, insanın Kur'ân'dan istifadesinde büyük ölçüde rol oynayacağı îzâhtan vârestedir sanırım.

Ne alâkası var diyeceksiniz ama ben şahsen kaynana ve kayınpederlere gelin ve damatların "katlanmak zorunda oldukları insanlar" ile "Allah'ın bize emânetidir bunlar, hatta bizim için dünyada bereket, âhirette kurtuluş vesilesidir." şeklindeki bakış açılarını aynı çizgide değerlendiriyorum. Dolayısıyla bu farklı bakış açıları, geçim veya geçimsizliğin ana temellerinden birini oluşturuyor.

Öyleyse, bir; gelin ve damatlar, işin başında Kur'ân ve Sünnet'in çerçevelediği İslâmî bakış açısını yakalamak zorundadırlar. Bu bir taraftan Müslüman olmanın gereklerinden, diğer taraftan da geçime çıkartılan bir dâvetiyedir.

İki; aynı şey gelin ve damatlara, büyüklerin bakışı adına da geçerlidir. Hatta yaş, tecrübe, olgunluk, evlâtlarının mürüvvet beklentisi vb. unsurlar onların bu noktada öncelikli davranmasını gerektiriyor. Daha açık bir ifadeyle; “Bu gelin, benim biricik oğlumun mutluluk vesilesi, kızımdan öte yeri var yanımda” demek nerede, “Oğlumun bana karşı olan sevgisini bölüp parçalayacak, onu bana düşman edecek, yüreğimin biricik yongasını elimden alacak.” deyip gelinine âdetâ bir düşman nazarı ile bakmak nerede? Acı ama gerçek -belki de psikolojik bir vak’a nice örneklerden biliyoruz ki gelinine böyle bakan kayınvâdiler de var, damatlarına “Yıllarca çalışarak elde ettiğim servetimin üzerine bedavadan konacak!” diyen kayınpederler de.

Nedir bunun sebebi? Gelin-kaynana ilişkisi adına etrafta görülen olumsuz örnekler mi, evlilik öncesi dönemde yaşanan bazı ufak-tefek tatsız hâdiseler mi, İslâm’ın bir hayat modeli olarak hayatımızdan uzaklaşması mı, çekirdek aile yapısının vazgeçilmez unsuru oluşu mu, gıybet ve dedikodu gibi dinin haram kıldığı şeylerin hayatımızda fazlaca yer alışı mı, kaynananın kendi kaynanasından bu davranış modelini görüşü mü, karakter ve şahsiyet zaafı mı, ev veya damat-gelin üzerinde otorite kurma mücadelesi mi?

Belki hepsi ve daha niceleri. Ama son tahlilde bunların hepsi yanlış. Zira gelin veya damat artık söz konusu iki ailenin vazgeçilemez birer ferdi olmuştur. Bu gerçeğin söz ile ifadesi kolay ve sık rastlanan bir vak’a. Ama pratiğe intikâli problemlidir. İşte, “Görev başına!” denilen nokta burası. Söz konusu olumsuzlukları aşma, tarafların karşılıklı sevgi, saygı, inanç ve fedâkârlıklarla ancak hayata geçirilebilir.

Üç; bir insan kendi öz çocuğunu mu yoksa torununu mu daha çok sever? Bu sorunun cevabı, Türk insanı söz konusu

olduğunda bellidir; “Torun”. Nedendir bilmem ama torun sevgisi, çocuk sevgisini bastırır bizde. Bu da özellikle ailevî terbiyeye bakan noktada problemlere açık bir kapıdır. Çünkü ana-baba, bilinçli veya bilinçsiz, çocuklarına kendi benimsedikleri metot üzere terbiye vermek ister. Bu metotta, sevgi ve şefkate yer olduğu kadar, cezaya da yer vardır. Ama dede, nine ve anneanne’de ağırlık kazanan şey sadece sevgidir. Bu da çocukların, dede ve ninelerin ziyaret oranı ve onlarla beraberlik zamanlarına paralel olarak değişen çizgide şımarmalarına vesile olmaktadır.

Dört; dedikodu. Ailevî meseleler aile içinde kalmalı ve dışarıya taşmamalı. Hani derler ya; “Kol kırılır, yen içinde kalır” ama nedense kol kırılıyor ve parçaları her tarafa yayılıyor. Ailevî bir problem ilgili köy, kasaba ve şehirde herkesin diline düşüyor. Hemen herkes o problem üzerinde fikir yürütüyor, çözüm önerileri ortaya koyuyor, ümit verici veya kırıcı değerlendirmelerde bulunuyor... Problemin taraflarının bütün bunlardan etkilenmemesi ise imkânsız. İnsan tabiatına ters bir durum bu. Dolayısıyla küçücük bir şey çevrenin bu şekilde devreye girmesi ile büyüyor, büyüyor ve içinden çıkılmaz bir hâl alıyor.

Sonuç, bakış açıları İslâmî çerçevede olacak. Küçükler “Anam, Babam” diyecek büyükler de “Oğlum ve Kızım.” Yeri gelmişken söyleyeyim, “Gelinim” sözcüğü “Kızım” kadar kucaklayıcı değil. Hatta diyebilirim bazı yörelerde itici bir anlam haritasına sahip. Onun için keşke bü-

Ailevî problemler nâmus sırrı gibi saklanmalı bence. “İki kişinin bildiği şey, sır değildir” vecizesi bu konuda bizim davranış felsefemizi oluşturmalıdır.

yükler gelin ve damatlarına o kucaklayıcı, sımsıcak duyguların insanın içine akmasına vesile olan “kızım, oğlum” diye hitap edebilseler gelin ve damatlarına. Ardından da pratik hayatta bunun gereklerini gösterebilseler. Keşke!!!

Dede ve nineler terbiye noktasında biraz ana-babanın düşünce çizgisinde hareket etmeye özen göstermeliler. Niyetleri ne kadar iyi olursa olsun, son tahlilde kendi çocuklarının terbiye metodu seçimine saygılı davranmalılar ve onlara rağmen torunlarına müdâhalede bulunmamalılar. Torun sevgisi buna mâni olur mu? Bilemiyorum, belki. Ama torunları için onlar buna katlanmalılar.

Ailevî problemler nâmus sırrı gibi saklanmalı bence. “İki kişinin bildiği şey, sır değildir” vecîzesi bu konuda bizim davranış felsefemizi oluşturmalıdır.

BAYRAM MI?

Ali, en yakın arkadaşı Hasan'ın kendini dinlediğinden habersiz kendi kendine söyleniyordu. Aman Allahım, ne zehir zemberek cümlelerdi onlar! Hem de bayram arefesinde. "Bu insanoğlu ne kadar da nankör böyle? İnsan hiç etrafına bakmaz mı? Aç değil, açık değiliz. Bunca işsiz olduğu ülkemizde kendimize yetecek kadar maaşlı bir işimiz de var Allah'a şükür. Bunlar bir tarafa, sağlık ve sıhhatimiz var. Geleceğe ümitle baktıran nur gibi, terbiyeli çocuklarımız var. Nice aileler var, bak teyzenin kızına o kadar zenginliğin, malın mülkün içinde doktor doktor, hastane hastane dolaşiyor, bir çocuğa sahip olabilmek için. Olabildi mi? Geçen yıl da Amerika'ya gitti. Harcadığı paranın hadd ü hesabı yok. Vermedi mi Allah vermiyor işte! Mutluluğumuza gerekçe arıyorsan sadece çocuklarımız yeter. Daha ne istiyorsun be kadın! Neymiş Efendim, çocuklara bayramlık elbise o değil de bu olacakmış. Olmayıversin. Gücümün olmadığını, o elbiseleri alacak maddî imkâna sahip olmadığımı en iyi sen biliyorsun. Buna rağmen bayram arefesinde bu diretme de niye? Anlayamıyo-

rum bu mantığı ben. Hepimizin bayramını zehir ettin. Geçen sene de aynı şey olmuştu. Annen anlamıştı aramızda bir şeyler olduğunu da, odaya çekip seninle konuşmuş, nasihatlerde bulunmuştu. Sütümü helâl etmem mi ne demiş de sonra konuşmaya başlamıştın benimle. Hatırladın mı? Üstelik söz vermiştin bana, bir daha bu türlü gereksiz diretmeler, inatlaşmalar içine girmeyecektin. Ama heyhat! Yine aynı şey, yine aynı şey! Allah Kur'ân'ında..."

Hasan daha fazla dayanamadı Ali'nin kendi kendine konuşmasına ve kesmek zorunda kaldı. Zira kahvede başkaları da, tek başına oturduğu masada Ali'nin her saniye yükselen ses tonuna kulak kesilmeye başlamıştı. "Ali, Aliiii, Ali kendine gel!" dedi Hasan. İşte bu ses Ali'yi kendine getirdi. Demek bu seferki tartışma her zamankine nisbetle biraz daha sert olmuş ki, olayın şokunu atlatamamış, diye düşündü Hasan ve sordu ona;

– Ne oldu yine?

Hasan, Ali'nin en samimî arkadaşı, dert ortağı idi. Allah herkese onun gibi bir arkadaş nasip etsin diye düşünürdü Ali, onun için. Kaderin garip cilvesi bu defa da yine karşısına o çıkmıştı. Aslında açmayı düşünmüyordu hiç kimseye mevzuyu. "Bu da geçer yâ hû" diyecekti her zaman dediği gibi. Ama olan olmuştu, bari dertleşeyim dedi ve anlatmaya başladı;

– Çocuklara bayramlık almak için çarşıya... diyecek oldu Ali, Hasan sözünü kesti:

– Duydum onları biraz önce. Pahalı elbiseleri tercih etti hanım, sen de alamam dedin, değil mi?

– Evet, aynen öyle. Hem de çocukların önünde. Ya Hasan! Artık çocuklarımız büyüdü. Büyük oğlan ortaokula gidiyor, az çok maddî durumumuzla alâkalı bir fikre sahip. Küçük kızı geç. Ama oğlarda olan olgunluk ve anlayış hanımda yok arkadaş yaaa!

Ben, işte buna kahroluyorum. İnaniyorum, alsak çocuklarımızı önümüze, anlatsak, onu değil de bunu desek, bütçemizin el verdiği çeşitlerden eve numûneler getirsek, vitrin vitrin, çarşı çarşı gezmesek, inan bana kabul ederler benim çocuklarım, “tamam baba” derler. Yâhu, biz böyle miydik, anamızın diktiği elbiseleri -aman ne elbise!- ilk defa bayramda giyerdik, olurdu bayramlık.

– Yanılıyorsun Ali. Artık devir, o devir değil. “Bizim zamanımızda...” deyip birtakım uygulamalarına mâzeret bulamazsın. Babanın zamanında araba, annenin zamanında otomatik çamaşır makinası yoktu. Şimdi arabaya binmeyecek, çamaşır makinasını kullanmayacak mıyız?

– Ben onu demek istemedim.

– Biliyorum onu demek istemediğini. Ama bir daha bu delili kullanmayasın diye tenbîhâtta bulunmak için söyledim bunları.

– Ya Hasan! Hangi baba yoktur, çocuklarını bayramda baştan aşağı yeni şeyler giydirmek istemesin. O hangi babadır ki çocuklarını arkadaşlarının, eşinin-dostunun yanında giydiklerinden dolayı mahcup duruma düşürsün?

– Bak burada haklısın Ali.

– Haklıyım tabii, ama bunu ona anlatmak zor. Nankör bu varlıklar. Kelimenin tam anlamıyla nankör! Kur’ân’ın; “Bana şükreden kullarım ne kadar da azdır” âyetine tam uyuyor bunlar. Başka kadınlar da tanıyorum, hepsi böyle bunların.

– Tamam da genelleme yapmaktan kaçın.

H. z. Peygamber (Aleyhisselâm) buyuruyor zaten, kadınlar eğe kemiğinden yaratılmıştır (Buhârî, “Nikâb”, 79; Müslim, “Radâ”, 65). Yani eğridir. Düzeltmeye kalkarsan kırarsın. Onu, öylece kabul edeceksin. Mûcize bir tespit bu, mûcize!

– Ne diye kaçınacakmışım. Hz. Peygamber (aleyhisselâm) buyuruyor zaten, kadınlar eğe kemiğinden yaratılmıştır. Yani eğridir. Düzeltmeye kalkarsan kırarsın. Onu, öylece kabul edeceksin. Mûcize bir tespit bu, mûcize!

Ali'ye bir şeyleri anlatabilmek için uygun bir zaman ve zemin olmadığını anlamıştı Hasan. Çünkü olayın etkisinden kurtulamamıştı. O konu etrafında söz uzadıkça hiddetleniyor, ses tonu yükseliyor, kontrolünü kaybediyordu. Arkadaşını yatıştırmak için başka bir yol bulmalıydı.

– Gel Aliciğim, biraz dışarıda hava alalım. Soğuk da olsa, gel seninle şöyle bir çarşılarda dolaşalım.

Evet, müzâkereler uzayıp gidecek, Hasan, arkadaşını belki yatıştıracak belki de yatıştıramayacak ama en sonunda herkes evine çekildiğinde Ali ile hanımı baş başa kalacak, yine yüz yüze bakacak, yine aynı yastığa baş koyacak... ve işin en garibi, bayram her hâlükârda gelecek. Ama o evde bayram kutlanacak mı, veya nasıl kutlanacak, artık siz tahmin edin.

Değer mi bütün bunlara? Biraz daha karşılıklı anlayışla bayram gerçekten bayram edilemez miydi acaba?

ÇEYİZ VE DÜĞÜN HEDİYESİ

“Hani, ‘Hikmet, müminin yitik malıdır’ (Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, I/435) buyuruyor ya Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem). Alalım işte bu âdeti, ta’mîm edelim (genelleylelim), anlatalım her tarafta, uygulayalım biz de” diye konuştu Betül Hanım kocasına. Uzun uzun düşündü kocası eşinin söyledikleri üzerinde. Gerçekten enfesti. Hem her şeyi ile tam tekmil bir ev kuruluyor, hem kız ve erkek tarafı yıllar süren ve maddî yıkımı beraberinde getiren çeyiz hazırlığından kurtuluyor, hem de eş-dost herkes memnun oluyordu. Düğün hediyesinin yerli yerine gittiğinden, işe yaradığından, açık-gedik kapadığından emindi. Ama, olabilir miydi? Anlatabilir miydi acaba? Anlatsa kabullenirler miydi?

‘Neysel!’ dedi Yılmaz bir ara, içine daldığı hayâl âleminden sıyrılarak, ‘Ben, bana düşeni yapayım da, eğer mâkûl bir şeyse niçin kabullenmesinler? Aklın yolu bir derler, iyi anlatabilsek niçin olmasın?’ dedi kendi kendine ve işe koyulmaya karar verdi.

Mevzû şu; ABD’de düğün yapacak gençler kafa kafaya verip kuracakları yeni yuvada lâzım olan her şeyi ama her şeyi ön-

ce kağıt üzerinde tespit ediyorlar. Öyle ki çay bardağından kaşığına, süpürgesinden yatak odası takımına, çamaşır makinasından buzdolabına kadar akla gelen her şeyi. Sonra iğneden ipliğe her şeyin satıldığı Macys's, Sears gibi mağazalara gidip bunları teker teker beğenip bir hesap açtırıyorlar. Düğün dâvetiyelerinin altına da çiftin adlarının kayıtlı olduğu bu hesap numarasını yazıyorlar. Bunun mânâsı şu; çiftin düğününe hediye almak istiyorsanız ya internet üzerinden ya da bizzat mağazaya giderek kesenize uygun fiyatlarda olan mallardan birini-ikisini seçiyor, ödemeyi yapıyor, ya kendiniz götürüyor ya da mağaza yetkililerinden adrese teslimini istiyorsunuz. Haa bu arada, birkaç kişi birleşip yüksek meblağlı eşyaları ortaklaşa da alabiliyorsunuz. Böylece tamamlanabildiği kadar ev eşyaları tamamlanıyor.

Şimdi, eğri oturup doğru konuşalım; gelinin belki de eilileri ile beraber, kayınpeder-kayınvâlidesi ile beraber kaldığı eski aile yapımızda ev düzeni üç aşağı beş yukarı kurulu olduğu için ev adına çok eşyaya ihtiyaç yoktu. O dönemde -ki herhalde bizim neslin anasının ninesinin zamanına rastlar- tüm çeyizler yazma, seccâde, mendil, havlu, peşkir kenarlarının el işlemesi, damada el örgüsü kazak vb. şeylerden ibaretti ve bunların hepsi de bir sandığın içine sığıyordu. Bu bir.

İkincisi, hayat şartları alabildiğine basit ve sadeydi. Ne de olsa tarım toplumu şartları hâkimdi. Bugün, herhangi bir ev için olmazsa olmazlar arasında sayılan, yokluğunu düşünmeyi bırakın, hayâl dahi edemeyeceğiniz buzdolabından, çamaşır makinasına, vitrininden yatak odası takımına kadar nice şeyler, ihtiyaç olmama bir kenara, lüks bile değildi.

...üç; ulusal ve uluslararası kültürel etkileşim de hemen hemen yoktu. Asırlar, nesiller boyu hayat düzeni aynıyla devam

ediyordu ve herkes hayatından memnundu. Ama sanâyi çağı, bilgi toplumu, teknik teknoloji, tv, gazete, dergi.. derken internet, önce zihin yapımızı sonra da yaşam tarzımızı etkiledi ve Bediüzzaman Hazretlerinin bir yerde dediği gibi, medeniyet-i hâzıranın, gayr-ı zarûfî olan şeyleri zarûriymiş gibi gösterdiği zaman dilimi geldi. (“Gayr-ı zarûrî hâcâtı, havâic-i zarûfî hükmüne geçirmiştir.” Lemeât, s. 688)

Sonra ne oldu? Önce aile yapımız ‘çekirdek aile’ adı verilen formu kazandı. Artık her evlenen, müstakil yuva kuruyordu, kurmak zorundaydı. Aksi halde kayınvâlîde ile beraber kalacak kız bulunamadığı!!! için bekâr kalmak mukadderdi. Bu bir yana, yeni ev için A’dan Z’ye her şey lâzımdı ve taraflar, mutfak kız evinin, oturma odası oğlan evinin, çamaşır makinası senin, buzdolabı benim.. eşyaları paylaşmaya başladı ve bugün yürürlükte olduğu üzere öyle bir genel kabul oldu ki bu husus üzerinde, artık eşyalar hakkında konuşmaya, anlaşmaya bile gerek yok. Kız evi de oğlan evi de ev ödevini gayet iyi biliyor! Ve hepsinden önemlisi “Onda var ben de neden olmayacak?”, “Kızımı el âleme rezil mi edeceğim, elbette en iyisinden olacak!” türü, bir anlamda yarısı, bir anlamda da görenek belâsı diye tanımlanan zihniyet değişimi gerçekleşti. Böylece, anamda bir sandık olan çeyiz, iki nesil sonra bir kamyon ile ancak taşınır hale geldi.

İğneleyici bir üslupla dahi olsa bunlar, bugün ben de dahil hepimizin istese de istemese de yaşadığı hayatın tabîî gerçekleri. Kısa vâdede bunu değiştirmeye gücümüz

*B*ence yapılabilir:
“Bütünüyle elde edilemeyen şey, bütün bütün de terkedilmez” (Bu, dinin özüne uygun bir kuraldır, bk. *Aclûmî, Keşfü'l-Hafâ, II/256*)
felhâsınca bir yerinden başlanabilir. Siz ne dersiniz?

de yetmez. Değiştirmek isteyen de yok zaten. Herkes hayatından memnun. Öyleyse Betül Hanımın hikmet olarak nitelendirdiği bu uygulamayı biz aynıyla alamaz mıyız? Nasıl olsa düğün olacak, nasıl olsa eş-dost hediye alacak ve nasıl olsa o ev baştan sona düzülecek. Hem neredeyse sıfır mâliyetle yeni bir yuva kurulur, evlenir-evlenmez eşler büyük bir mâfi yükün altına girmemiş olurlar, ya da tarafların anne ve babaları bu yükü yüklenmez, onlara yardım olur, hem tam tekmil bir ev kurulur, hem de eş-dost aldıkları düğün hediyesinin bir işe yaradığını görüp vicdânen tatmin, kalben mutlu olurlar. Hepsinden önemlisi sırf bu harcamalar yüzünden evlenemeyen, kızlarını-oğlanlarını everemeyen aileler de kafa ve gönül selâmetine kavuşurlar.

Bence yapılabilir. “Bütünüyle elde edilemeyen şey, bütün bütün de terk edilmez” (Bu, dinin özüne uygun bir kuraldır, bk. *Acıûnî, Keşfü'l-Hafâ, II/256*) fehvâsınca bir yerinden başlanabilir. Siz ne dersiniz?

DETAY HASTALIĞI

“Gerçekler detaylarda gizlidir” denir. Katılmamak mümkün değil bu yargıya, ama gerçekleri öğrenmenin tek yolu da bu olmasa gerek.

Konum, “detay” özelinde bir şeyler kaleme almak değil. Amacım, aile içi iletişimde ona haddinden fazla yer vermekle alâkalı bir noktaya temas etmek.

Bazı fitratlar vardır, ikili ilişkilerde detaylara haddinden fazla önem verilmesini istemezler, sevmezler. Karşılıklı güven ve sadâkatin yeterli olacağını düşünür ve kaba taslak, ana hatlarıyla meseleleri anlatmayı-dinlemeyi tercih ederler. Fakat bazıları da vardır ki tam aksine. Detaylar her şeyden daha önemlidir onlar için. Tatmin edici îzah alamadıkları zaman kendilerinin geçiştirildiklerini düşünürler. Hani Batı kültüründeki yazılı anlaşmalar da en ince detayların bile kayda geçmesi var ya, tıpkı onun gibi. En uzak, vukûa gelmesi imkânsız denecek kadar zor ihtimâlleri bile sorar, araştırır, öğrenmek isterler bu tip insanlar.

İşte Taha ile Seniha, yukarıda anlattığım iki zıt fitratı taşıyan evli çifttir. Taha birinciye, Seniha ikinciye örnek. (Hemen ilâve ede-

lim, genelde detaylara inen çoğu zaman kadınlardır.) Aralarında güven ve sadâkat ilişkisi, olabilecek en üst düzeyde bu evli çiftin. Bu kişiler şuurlu Müslüman ailelere mensup, dinî eğitimlerini tam anlamıyla almışlar ve dine, dâva şuuru ile sahip çıkan kişiler.

Taha, uzun zamandır eşinin özellikle iş veya arkadaş toplantılarına rast gelen telefon konuşmalarından rahatsızdır. Çünkü ‘hesaba çeker tarz’ hâkimdir ve telefon açılmasını gerektiren mevzû bile detaylar sorgulanırken unutulmaktadır. Basit bir örnek mi?

– Hanım! Bu akşam eve biraz geç geleceğim, çünkü...

– Nereden telefon ediyorsun?

– İş yerinden!

– Ama telefon numarası yazmıyor benim ekranda?

– Direkt telefondan değil, santralden arıyorum, ondan dolaydır.

– Daha önceleri hep direkt arıyordun.. şimdi neden...

Ve hesaba çekilme işi devam edip gidiyor. “O kadar çok ki bunun örnekleri” diyor Taha, “İnan eve telefon açmaya elim varmıyor. Hatta sadece sana söyleyeyim, eğer hanım bir duyarsa aile saadetim tehlikeye girer, bazen telefonlarına bile çıkmıyorum.”

Bir başka örnek; Taha, akşam arkadaşları ile yaptığı yemekli toplantıdan eve dönmüştür.

– Hoş geldin! Nasıl geçti toplantı?

– Neler yapmıştı, Hikmet Hanım?

İsterseniz cevapları atlayarak soruları sıralayalım; ne çorbası, güzel miydi bari, ay sadece bu kadar mı, tulumba mı, hangi pastaneden almışlar, salondaki çiçeğin yerini değiştirecekti, değiştirmiş mi, meyve de ikram ettiler mi, ayrı ayrı mı yoksa ortaya mı koydular, kaçta bitti toplantınız, niye bu kadar sürdü,

geçenlerde daha kısa sürmüştü... ardı arkası kesilmeyen sorular devam ediyor ve Taha, keşke toplantıya katılmasaydım temennisinde bulunuyorum çoğu zaman, diyor.

İki örnek de aynı aileye âit. Birinci örnek insana “kıskançlık” terimini hatırlatsa da ikinci örnek buna mâni. Dolayısıyla kıskançlıktan öte, başta belirttiğimiz detay merakı söz konusu.

Nasıl aşılır bu problem? Taha bu duruma daha ne kadar dayanabilir, sabır gösterebilir? Bilmiyorum ama ilişki düzeyi bu şekilde devam ederse, bir gün patlayacağı muhakkak.

Bana göre Seniha'nın biraz daha dikkatli davranması, detay merakını içine gömmesi gerekir. Madem sadâkat ve güven ilişkisi tam, kocasından emin, öyleyse sorun yok demektir. İrâdesini devreye koyarak bunu aşabilir sanırım. Söz vermeli o kendi kendine, üstüme vazife olmayan hiçbir şeye karışmayacağım, gereksiz olan hiçbir şeyi ama hiçbir şeyi kocama sormayacağım, eski alışkanlığım gereği sorarsam her bir soru için şu kadar sadaka verecek veya bu kadar gün nâfile oruç tutacağım demeli.

İyi de önce Seniha'nın buna inanması gerekmez mi? Elbette. Zaten atılması gerekli olan ilk adım bu. Bu da bir, zamana vâbeste; iki, Taha'nın zaman içinde eşini sert ve kaba olmayan bir üslupla iknâ etmesine.

Kolay gelsin! Ne diyeyim, gerçekten zor bir durum, ama aşılabileceğine de inanıyorum.

EVLİLİKTE İLK YILLAR

“Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: “Sana fayda verecek şeyin peşine düş ve ona ulaşmak için Allah’tan yardım iste; sakın âcizlik gösterme. Başına bir durum gelince: ‘Keşke şöyle yapsaydım, şöyle şöyle olurdu’ deme. Fakat: ‘Bu Allah’ın takdiridir, o dilediğini yapar’ de. Çünkü keşke türü hayıflanmalar, şeytana kapı açar; söyleyeni zarara sokar.”

Evlilikte ilk yıllar ve bir itiraf. Girilen yanlış hem de çok yanlış ama aynı zamanda geri dönülmez bir sürecin ardından söylenen bir itiraf. ‘Keşke’ demek bir anlam ifade etmiyor. Allah Rasûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanıyla bu zeminde keşke demek şeytana yardım etmekle eşdeğer. Şöyle buyuruyor Nebiler Serveri (aleyhisselâm): “Sana fayda verecek şeyin peşine düş ve ona ulaşmak için Allah’tan yardım iste; sakın âcizlik gösterme. Başına bir durum gelince: ‘Keşke şöyle yapsaydım, şöyle şöyle olurdu’ deme. Fakat: ‘Bu Allah’ın takdiridir, o dilediğini

yapar' de. Çünkü keşke türü hayıflanmalar, şeytana kapı açar; söyleyeni zarara sokar." (Müslim, "Kader", 34; Nesâî, "Ameli'l-Yevmi ve'l-Leyle", 195; İbn Mâce, "Mukaddime", 10) Çünkü zamanı geriye getirmenin, onu geriye doğru işletmenin imkânı yok. Âh keşke, evet keşke zamanı geriye işletebilseydik, işletebilseydik de o yanlışları bir daha yapmasaydık. ...veya, madem zamanı geriye işletemiyoruz, bari o dönemlerde zamanı ileriye doğru işletebilseydik de bugünleri, yani pişmanlıktan iki büklüm olduğumuz zamanları görüp ona göre tavır alabilseydik. Heyhat!

Her neyse, birinci örneğe dönelim. Eş, deniz aşırı ülkeden gelmiş. Oldukça küçük sayılabilecek bir yaşta evlilik yapmış eşin, dostun hatırına. Hayat tecrübesinin olmayışı bir yanda, ana-baba, kardeş, vatan hasreti diğer yanda, kocanın bizzat kendi itirafıyla oldukça huysuz, müsâmahasız ve kışla disiplini içinde bir hayat düzeneği istemesi... bunlara ilâveten yabancı dil ve yabancı ülke ve hepsinden öte, bu zincire takılan Allah'ın takdiri düşünülme-yen bir çocuk halkası. Saadet zincirinin aksine, geçimsizlik zincirinin halkaları böylece tamam. Bu arada ne erkeğe ne de kadına yön verecek, evlilik hayatlarına istikâmet kazandıracak, tecrübeleri ile onlara yardımcı olacak bir çevrenin de olmadığını ısrarla belirtmek isterim.

Geçimsizlik had safhaya ulaştınca bazıları araya girerek eşlere irâdî olarak bir müddet ayrı yaşamalarını tavsiye ediyor ki yerinde bir tedbir bu. Ve kadın kucağında çocuğu ile denizaşırı yolculuk yaparak ailesinin yanına gidiyor; gidiyor ama gidiş o gidiş.

İkinci örnek çiçeği burnunda üç aylık hâmile eşi ile dört aylık evli bir erkeğe âit. Ataerkil bir aile ortamında büyümüş, yaşı, tecrübesi, bilgisi, kendine saygı ve güveni yerinde. Sağlam karakteri ve bilgi düzeyi ile yakın ve uzak çevresine yaptığı önderlik, arkadaş çevresinde şu ana kadar gösterdiği engin hoşgörüsü,

esprî -ki zekâyâ delâlet eder- anlayışı ile parmakla gösterilen bir tip. İlke ve inançlarından tâviz vermeden şeytanla dahi dostça geçineceğine ihtimâl verdiği birisi var mı deseler, ilk aklıma gelecek kişiler arasında o. Ama gel gör ki anne-baba özelinde gördüğü aile ilişkisini kendi evliliğinde göremeyince, bundan daha kötüsü ömür boyu göremeyeceğine inanınca huzursuzluklar baş göstermiş evliliğinin ilk aylarında.

İkinci aileye birinci örnekteki pişmanlığı hatırlatmak isterim. “Keşke biraz daha müsamahalı olsaydım. Keşke her şeyin askerî disiplin içinde olması gerektiği beklentisi içine girmeseydim. Keşke eşime ve kendime yeni hayat düzenimize alışmamız için biraz daha zaman tanısaydım.” Ama son pişmanlık ne çâre, ne de çözüm.

Dikkat ederseniz her iki örnekte de problemler adına spesifik örnekler vermedim. Neden mi? Yanlış anlaşılmalara meydan verir korkum var da onun için. Ama meseleler soyut bir düzlemde somuta kaysın diyorsanız, bu ailelere râci olmayan bir örneği, hem de sanırım çok ailelerde yaşanan bir örneği sunayım sizlere. Türk atasözü olarak duymuştum, yazılı bir kaynaktan görmedim, hakikatine inanırsınız-inanmazsınız beni alâkadar etmez ama derler ki; “Kocasından sonra kalkan kadından hayır gelmez”. Gerçekten bizim ev hanımlığı statüsünün geçerli olduğu aile yapımız içerisinde kadın kocasından önce kalkar, kahvaltısını hazırlar, dış elbisesi adına ütü başta olmak üzere gerekli şeyleri bitirir ve kocasını işe gönderdikten sonra ev hayatına geri döner, uyuyacaksa uyur, uyumayacaksa uyumaz. Çocuk/çocuklar varsa, okulları söz konusu ise onlara râci işler de kadına âittir.

Ama bazı ailelerde bu durumun tam aksini hem de gayet yaygın biçimde görebiliyoruz bugün biz. Ayıp mı, günah mı diyebilirsiniz? Hayır, ne ayıp ne de günah! Eğer eşler bunu bir ha-

yat sistemi olarak benimsedi ve bunda bir anormallik görmüyorlarsa bana ne? Fakat mezkur durum evde geçimsizlik sebebi ise -ki olması gayet normaldir- bu bir; iki, geleneksel aile yapımızın bir anlamda değişikliğine sebebiyet veriyor ve çocuklarımız vasıtasıyla bir sonraki nesle intikâl etme ihtimâlinde ise -ki elbette öyledir- kadının günlük hayat programını kadim anlayışımıza göre düzenlemesi gerekmez mi?

Bana göre gerekir, şarttır, hatta mecburdur kadın. Madem ki ev hanımıdır ve mademki örf-âdet ve geleneklerimize göre yukarıda bahsettiğim vazifeler evin hanımına âittir, kadın her şeye rağmen bunları yerine getirmekle mükelleftir.

Çekirdek aile yapısının gereği imiş bu yeni durum veya hayat standartlarındaki değişiklikler bunu öngörüymüş vb. mâzeretler bir anlam ifade etmiyor ve etmemeli bence. Zira biz, sadece kendi günümüzü değil, geleceğimizin de temellerini atıyoruz yaşadığımız hayat ile. Bir cümle ile ifade etmeye çalıştım yukarıda, çocuklarımızın bu stilden nasıl etkileneceğini düşünüyorsunuz acaba?

Evet, kabullenilen hayat tarzından tâvizmiş bu! Evin hanımı böylesi bir isim takmış buna? Ninesi gibi erkenden kalkacak, kocasını işe gönderecekmiş? Hangi devirde yaşıyordunuz?

Hissiyatin akla ve muhâkemeye gâlip geldiğini gösteren tâlihsiz beyanlar bunlar. Yapmayın Allah aşkına! Bırakın insan, yuvasının saadeti uğruna bu kadarcık fedâkârlığa katlansın. Uykusunu azıcık terk etsin. Bu kadarcık fedâkârlıkta bulunamayan kadın, zaten ne bir yuvaya eş, ne de bir çocuğa anne olacak kapasitededir. Kaldı ki fedâkârlık dediğiniz şey ne? Uykudaki zamanlama. Hepsi bu!!!

DİN KAYNAKLI ÖRF VE ÂDET

Bir yazar için müsbet tepkiler oldukça sevindiricidir. Aşk ve şevk katar onun yazı ve düşünce hayatına. Menfi tepkilere gelince, bazı yazarlar toptancı bir anlayışla bunları reddederler, okumazlar, değerlendirmeye almazlar ve hiç etkilenmeden yazı hayatlarına kendi bildikleri çizgide devam ederler. Türk basını bunun nice örnekleri ile doludur.

Bir kısım yazarlar ise menfi tepkileri yapıcı ve yıkıcı diye ikiye ayırır; yapıcı eleştirileri -ki bunlar iyi niyetle yazılmış, ortaya konan düşüncenin neden ve niçinlerini öğrenmek istiyordurkâle alır, direkt veya endirekt cevaplar verir, okuyucuyu haklı buluyorsa kendi düşüncesini açıkça tashih eder ve bundan zerre miktar gocunmaz. Yıkıcı eleştirileri ise bir kenara atar, etkilenmemeye çalışır ve yollarına kendi doğruları istikâmetinde devam ederler.

Şahsen ben kendimi ikinci kategoride anlattığım insanlar sınıfında görüyorum. Çünkü yazı hayatım boyunca okuyucudan gelen hem müsbet hem de yapıcı menfi tepkilere kulak vermeye çalıştım, cevaplar verdim, tashihlerde bulundum. Çok şeyler

öğrendim onlardan. Büyük bir kısmını hâtıra diye de saklarım hâlâ. Kendilerine teşekkür borçluyum. Bu vesile ile bu isimsiz ve isimli kahramanlara bir kere daha teşekkür ederim.

Kültür düzeyi yüksek -çünkü doktora yaptığını söylüyor okur-, seviyeli tepkiye bir iki noktadan cevap vermek istiyorum. O yazıda verilen birinci örneğin ikinci örnekle irtibatlandırılmasının nedenini soruyor okur. Cevabı şu, ikinci örnekteki dört aylık evli çift boşanmayı düşünüyor. Boşanmanın dört aylık bir yuvada müzâkere konusu hâline gelmesi oldukça üzücü değil mi? Bu sebeple, belki faydası olur düşüncesi ile daha sonraları pişman olmamaları adına kendilerine zaman tanıma hususunu nazara veren bir örnekleme yapmak istedim. Ama yazıda bu hususun açıkça belirtilmemiş olması bu tenkidi haklı çıkartan bir husustur. Bilvesile bunun açığa çıkmasına neden olduğu için sayın okura teşekkürler.

İkinci nokta ise; yazıdan yapılan farklı iki-üç alıntı ile, son tahlilde aynı ortak paydada toplanıyor; kadının, kocasına hizmete mecbur olması. Evet o yazıda aynen böyle demiştim; “Kadın kocasına hizmete mecburdur.” Kanaatim o gün bugün değişmedi ve değişmeyecek. Neden? Çünkü sayın okurun, “üstelik ölçüt aldığımız hiçbir şeyde böyle mecburiyetler geçmezken” demesine rağmen, ölçüt aldığımız şeylerde -her halde kastı Kur’ân, Sünnet ve selef-i sâlihîn olsa gerek- bu türlü mecburiyetler geçtiği için.

Ben şahsen hangi alanda doktora yapılıyor bilmememe rağmen İslâmî alandaki bu basit bilgi eksikliğini affedilebilir bulmuyorum. Madem Müslümanız ve madem din, dinî değerler bütün yan ve yönleri ile bizim hayatımızı kuşatıyor, emirler ve yasaklar manzumesi sunuyor ve madem evlilik hayatı genel anlamda hayatımızın büyük ve uzun bir kısmını kapsamaktadır,

öyleyse ibadetler ölçüsünde bu sahada da bilgi sahibi olmamız gerekmez mi?

Gel de Fethullah Gülen Hocaefendi'nin şu sözlerini hatırlama şimdi? "Ben, -imkânım olsa- evlilik yapacak eşleri, evlilik hayatından çocuk yetiştirmeye varıncaya kadar bütün konuları kapsayan bir kursa tâbi tutar, kurs sonunda yapılacak imtihanı geçenlere sertifika verir ve ancak bu sertifikayı alabilenlere evlilik izini veririm."

Ricâ ederim, **evcilik oynamıyoruz**. Dünya ve ukbâ hayatımıza yön veren hayatın en önemli parçasına âit bir temel dinamikten bahsediyoruz. Bu öyle bir dinamik ki kişilerin de, milletlerin de, devletlerin de dünyada ayakta durması buna bağlı. Âhirette ise cennet ve cehennem.

Evet, yazıya dönelim; kadın kocasına hizmet etmeye mecburdur dedik ama hangi kadın? İşte problem burada düğümleniyor. Karşılıklı anlaşma ile ev hanımı statüsünü seçen kadın. Günümüz şartları içinde çalışan, master, doktora yapan kadın değil. Sabah-akşam mesâî yapan bir kadın ile, işi sadece evi ve çocukları olan kadını nasıl bir tutarız ki yükümlülükler açısından? Çalışan kadının eş ve çocuklarına karşı yükümlülükleri yok mudur? Elbette vardır ama bunlar çeşit, zamanlama ve yoğunluk itibarıyla ev hanımına nisbetle düşük olabilir. Fakat işi sadece evi, eşi ve çocukları olan ev hanımına gelince, örf ve âdetlerin, -ki ben o yazıda bunun altını ısrarla çizmeye çalışmıştım- tekrar edeyim örf ve âdetlerin göstergesi ile hanım bunları yap-

“Ben, -imkânım olsa- evlilik yapacak eşleri, evlilik hayatından çocuk yetiştirmeye varıncaya kadar bütün konuları kapsayan bir kursa tâbi tutar, kurs sonunda yapılacak imtihanı geçenlere sertifika verir ve ancak bu sertifikayı alabilenlere evlilik izini veririm.”

maya mecburdur. Tıpkı o haneyi maddî açıdan geçindirmeye kocanın mecbur olması gibi.

Bir ev hanımının evine, eşine ve çocuklarına bakmakla mükellef olmasından niye alınılıyor bunu anlamıyorum. Erkek, maddî sorunlarla uğraşmayı bir şeref bilirken, helâlinden para kazanırken ve bunu sorun değil vazife olarak görürken, bazı hanımların tavrını anlamak gerçekten zor.

İslâmî bağlamda bunun bir mecburiyet olarak ifade edilmesi mi problem? Ama yukarıda ifade ettim, kaynağını dinden, yani Kur'ân ve fiilî veya kavli sünnetten alan örf ve âdetler -ki Müslüman için bağlayıcı bir değerdir- böyle söylüyor. İslâm Hukuku Metodolojisi'nde örf ve âdet hüküm istinbâtında bağlayıcı bir değer olarak yerini alıyor. Bunu değiştirmeye benim gücüm yetmez ki? Ama bazıları "ölçüt aldığımız şeyler" ile Kur'ân'ı kasdediyor ve Kur'ân'da "Kadın, kocasına bakmakla yükümlüdür" şeklinde bir hüküm arıyorsa, beyhûde bir uğraş ve çaba içinde demektir.

Bu mecburiyete rağmen, ev hanımı da olsa kocası ile anlaşarak ev işlerinde yapacakları iş bölümü ile sorumlulukları paylaşabilirler mi, diyecek olursanız, elbette. Buna hiçbir engel yok. Öyle ki bu paylaşımда örfе göre kadına âit vazifeler isterse erkeğin olsun.

Örf kaynaklı 'kadının üç adım kocasının ardından yürümesi' hakkında görüşümü merak ediyor okur. Hemen söyleyeyim; yukarıda ifade etmeye çalıştım, 'kaynağını dinden alan örf ve âdetler' dedim. Hz. Peygamber (sallâllâhu aleyhi ve sellem)'in eşleri ile birlikte yan yana Medine sokaklarında gezdiği bütün hadis kitaplarında geçen bir rivâyet iken, velev ki bir dönemde ve bir coğrafyada Müslümanlar tarafından uygulanmış bile olsa buna nasıl İslâmî âdet diyebilirsiniz ki? Dinin pratik kaynağının

uygulaması ile taban tabana zıt bu hâdiseyi benim yazıda belirttiğim hususla irtibatlandırmak bir zühûl eseri olsa gerek.

Kahvaltı meselesine gelince; burada önemli olan konu, kahvaltının her gün koca kalkmadan önce hazır edilmesi değildir. Ev hayatı... askerî disiplin içinde yaşamıyoruz. Kimsenin de gücü yetmez zaten buna. Ama kahvaltının veya daha doğru bir tâbirle kocanın işe giderken ayakta olunmasının sembolik bir değeri vardır. Bu değer yadsınamayacak ölçülerde önemlidir koca ve onun iş hayatı için. İstisnâlar her zaman söz konusudur insan ve aile hayatında. Ama esas olması gereken davranış biçimi istisnâ olursa -ki verdiğim örnekte o vardı- orada kim ne derse desin problem var demektir.

Bu kadar dahi olsa cevap yazmayı düşünmüyordum. Ama klavyenin başına geçince müsveddesiz yazdığım bu yazı -inşallah- bazı yanlış anlaşılmalara medar olan hususları tashih etmiştir diye düşünüyorum.

Bir temennimi ifade ile bitireyim; eleştiriden edindiğim izlenim kısmen dahi olsa üniversite mezunu olmanın, master, doktora yapmanın verdiği bir kimlik, özgüven, halk tâbiri ile “okumuş zümreye” âidiyetin beraberinde getirdiği bir hava oldu. Ve yine kısmen feminist düşüncelerin az dahi olsa etkilerini gördüm orada. Yurtdışında yaşıyor olmanın getirdiği tabîî bir sonuç olarak oralarda görülen kadın-erkek ilişkilerine bağlı kısmî asimile ve düşünce kayması sezdim, sezinledim. Öz değerlerimizden şüphelenme mi var, dedirtti bana. Bir Müslüman bayan için oldukça tehlikeli bir süreç bu. Dikkatli olunmalı, bir öz eleştiri yapılmalı diye düşünüyorum.

EŞLER ARASINDA SÖZLÜ İLETİŞİM VE HAKARET

EŞler arasındaki sözlü iletişim ve onun bazı öğelerinden bahsedeceğiz bu yazımızda. Sözlü iletişimin en önemli yanı, tarafların birbirlerine verdikleri/vermek istedikleri mesajdır.

Sözlü iletişimin en önemli yanı, tarafların birbirlerine verdikleri/vermek istedikleri mesajdır. Mesaj ise bir düşünçenin, inancın veya kanaatin muhataba, en kısa kelime kalıplarına dökümü ile intikâli demektir. Yalnız, bunun sunumunda, düşünçenin kabullenilmiş bir metotla ortaya çıkması, organize edilmesi, şahsî karakter, konuşma stili, çevre şartları, ruh hâleti vb. şeyler mesajın fonksiyonuna tesir eden ana faktörlerdendir.

Biz, bütün bunları bir kenara bırakıp, sadece kelimeler ve onlara yüklenen anlamlar üzerinde kısaca duralım. Kelimeler, bütün dünya dillerinde bir çoğu itibariyle sadece bir

anlam taşımazlar. Sözlük anlamları birbirinden alabildiğine farklı olan kelimeler, anlamları sâbit olanlara nisbetle sanırım daha fazladır. Veya aynı kelime, söylendiği kontekt içinde çok farklı anlamlar taşıyabilir. Kelimeler, kelimeler bütünü biçiminde karşımıza çıkarsa, bu defa da o bütünlük içinde başka mânâlar kazanır. Dolayısıyla, sözlü iletişimde her şeyden önce bu hususa dikkat edilmesi gerekmektedir.

Sözgelimi, "Sen görürsün!" sözü bir tartışma ortamında, hiç tartışma götürmez biçimde tehdit ifade eder. Ama normal bir konuşma atmosferinde belki de muhatabın daha önce görmediği bir şeyi yakında göreceğini ifade eden bir ihbar anlamını taşır.

Bir iki örnek daha verelim; biz genelde, bir insanın çalışkanlığını ifade için 'arı gibi' deriz. Cesaret ve gücü için 'aslan gibi', hızlı koştuğunu belirtmek için de 'tazı gibi' tâbir ve teşbihlerini kullanırız. Bunlar yerine, birincisinde 'eşek gibi', ikincisinde 'dinozor', üçüncüsünde 'köpek gibi' demeyiz. Çünkü bu teşbihlerde kullanılan ortak malzeme her ne kadar hayvan üst başlığı içinde birleşseler de, ikinci kısımda verdiğimiz örnekler halk arasındaki yaygın kullanımı ile hakaret anlamını taşımaktadır.

Şimdi bu safhadan sonra hakaret etrafında serd-i kelâm edebiliriz. Hakaret, insanî ve İslâmî boyutta aklen çirkin, ahlâken yanlış ve dinen haram bir iştir. Allah'ın mükerrem kıldığı bir varlığı -hele bu insan ise- küçümsemenin, hiçe saymanın, hakir görmenin ifadesidir hakaret. Bu bakış açısına sahip olduktan sonra, ağızdan çıkan sözlerin bir açıdan anlamı yoktur. Onlar ister hakaret, ister küfür, ister kinâye, ister medh ü senâ olsun önemli değil, çünkü iç bozukluğu, bakış açısında çarpıklık söz konusu.

Aile içi iletişimde de çoklarının dikkat etmediği, ama etmesi gereken bir konudur bu. İsterseniz 'karı' sözcüğünden başlayalım örnekler vermeye. 'Karı' kelimesi, sözlükte çalışkan ve hamarat anlamlarına geliyor. Dolayısıyla, hakareten öte bir takdir var ortada. Fakat asırlardır devam eden mâziyi inkâr modasından olsa gerek, karı kelimesi bugün eş, hanım vb. emsâllerine nisbetle en azından kabalığın ve nezâketsizliğin bir göstergesi olarak kabul ediliyor halk arasında.

Koca kelimesi için de hemen hemen aynı şeyler geçerli. 'Eş, bey' kelimeleri, kocaya nisbetle daha fazla kullanım alanına sahip ve nâzik! Hemen ilâve edelim, 'karım ve kocam' şeklinde nisbet ifade eder tarzdaki kullanımlar için hakaret îmâsı söz konusu değil.

Bütün bir dünya hayatını, bizim inancımıza göre âhîret hayatını da birlikte geçirmeye, kederi ve sevinci, varlığı ve yokluğu paylaşmaya söz vermiş ve kelimenin tam anlamıyla bir bütün olmaya karar vermiş çiftlerin, paylaşamadıkları bir şeylerin olduğu dönemlerde ağızlarından çıkan sözleri iyi bilmeleri gerekmektedir. "Bakılacak yüze utanılacak söz söyleme" demiş atalarımız. Eşimiz, bizim için hem dünyada, hem de ukbâda, hem bugün hem de yarın bakılacak yüzlerin başında gelir. İşte o yüze "Senin neyin var ki? Ne özelliğin var Allah aşkına? Paran mı, güzelliğin mi/yakışıklılığın mı, makamın mı? Neyin var söyle?" söylenilmesi gerekli olan biz söz müdür? "Bugünkü aklım olsaydı, seninle katıyyen evlenmezdim?" sözünün karşı tarafın sinesinde nasıl bir yara açacağını

B akılacak yüze
utanılacak söz söyleme,
demiş atalarımız. Eşimiz,
bizim için hem dünyada,
hem de ukbâda, hem bu-
gün hem de yarın bakıla-
cak yüzlerin başında gelir.

tahmin ediyorsunuzdur? Tâmir edilebilir, unutulabilir bir şey mi yoksa? Evet, yoksa?

Hâsılı, hakaret derken meseleyi illâ küfür eksenli boyutta ele almamak lâzım. Bunlar da hakaretin affedilemez cinsten olan örnekleri.

Her ortamda şuur düzeyini muhafaza ederek, her kelimenin hesabını verme sorumluluğu içinde ve mutlaka düşünerek konuşmalıyız. Unutmayalım, “Düşünmeden konuşmanın cezası, konuştuğundan sonra düşünmektir”. Bugün etrafımızda nice konuştuğundan sonra düşünen dul insanlar vardır. Bari onları düşünelim, hallerinden ibret almaya çalışalım.

İSLÂM İNSANI BAĞLAMINDA KARI-KOCA İLİŞKİLERİ VEYA HUZURA YOLCULUK

“İslâm İnsanı” olan/olabilen fertlerden müteşekkildir İslâm ailesi.

“İslâm İnsanı” tâbiri, mahiyetinde büyük ve derin manaları barındıran bir kavramdır. İslâm'ın, kendi insanından istediği değerleri taşıyıp taşımadığını ve dolayısıyla bu tanımlamayı hak edip etmediğini sorgulaması için Müslüman birey açısından çok önemli bu kavram. Aile açısından da önemli; çünkü, “İslâm İnsanı” olan/olabilen fertlerden müteşekkildir İslâm ailesi. Hâkezâ toplum açısından önemli; zira, toplumun kimliğini tespit açısından bir ölçü aynı zamanda bu.

Konumum gereği şâhit olduğum, isteyerek veya istemeyerek muttali bulunduğum aile geçimsizliklerine istinâden böyle bir giriş yaptım. Dolayısıyla, bu cümlelerin yazı başlığı ile ilgisi

burada başlıyor. Çünkü, benim bakış açım göre genelde ailevi geçimsizliklerin nedeni karı ve kocanın ya da sadece birinin “İslâm İnsanı” olamayışında yatıyor. Bu yargıyı insafsız bulanlarınız olabilir ilk bakışta. Saygı duyarım böyle düşünenlere. Ama, onlardan ricam hele bir sözün sonunu dinlemeleri, arkasından hükme varmaları.

“Aile, insanın fıtratında var olan behimî hislerinin meşrû tatmin vâsıtasıdır.” Bunun alternatifi, dinin ölçütlerine göre tek kelime ile ifade edecek olursak, yoktur. ‘Vardır’ diyenlerin göstereceği tek şey olsa olsa zinâ ve gayr-i meşrû hayat olabilir. Kaldı ki zinâ ve bu çizgide sürdürülen bir hayatın, bırakın dinleri, evrensel beşerî doğrular arasında bile yeri yoktur.

“Zihnî, bedenî, ahlâkî nesillerin yetişmesi ancak aile hayatı ile mümkün olur.” Ama mutlu ve huzurlu bir aile. Allah ve Rasûlü’nün (sallallahu aleyhi ve sellem) koyduğu ölçüler içinde hayâtiyetini devam ettiren bir aile. Çünkü, insan yetiştirme alabildiğine uzun bir süreç istiyor, sabır istiyor, bilgi istiyor. Aile sağlıklı olmadıkça bu neticeye ulaşmanın imkânsız olduğu her halde îzâhtan vârestedir.

Aile, kadın-erkek ilişkilerine insanî bir boyut katar, evlilikle kurulacak akrabalık bağları ile insanlar arasında farklı münâsebet yolları açar. İnsanların sosyalleşmesinin önemli vesilelerinden birini teşkil eder aile bu açıdan.

Hâsılı; aile, insan ve toplum hayatı açısından “olmazsa olmaz” bir konuma sahiptir. Onun için Kur’ân ve Sünnet’te aile teferruatlıca ele alınmıştır. Öyle ki kimileri, “Kur’ân gibi evrensel bir kitapta bu kadar teferruâta inilmesi..” diyerek istiğrâb etmiş (garipsemiş), kimileri de bunu Allah ve Rasûlü’nün aileye bakış açısını göstermesi bakımından değerlendirmiştir.

Şimdi, “İslâm İnsanı”nın her şeyden önce ailesine baskarken ana hatlarını bir iki cümle ile ifadeye çalıştığımız bu pencereden bakması lâzım. Farklı bir bakış açısı, “olsa da olur, olmasa da” şeklindeki umursamaz ve kayıtsız tavır, sorumlu bir insana, âhirette her şeyden hesap vereceğine inanan bir mümine âit bir düşünce, inanç ve tutum değildir, olamaz.

Karı-koca arasındaki geçimsizlik sebeplerine geçmeden önce, evlilik öncesi ve sonrasına âit bazı değerlere atf-ı nazarda bulunalım birlikte. Ben, bu değerlere hakkıyla riâyet edilse geçimsizlik denen olgunun lügatlerimizden silineceği, en azından geçimsizlik ve huzursuzluk nedenlerinin aza indirgeneceği kanaatindeyim.

Bunları aktarmaya geçmeden önce şunu ifade edeyim ki, -belki tâ başta söylemem gerekirdi- aile gibi oldukça komplike ve çok boyutlu bir kuruma ya da karı-koca geçimsizliği gibi ekonomik, sosyal, hukûkî, tıbbî, kültürel, dinî vb. çeşitli boyutlara sahip olan bir meseleye ben sadece dinî açıdan yaklaşıcağım. Onun için sorunların mâhiyetine göre müracaat edilecek kaynaklar değişik olmak zorundadır. Bu önemli noktanın gözden uzak tutulmaması gerekiyor; çünkü, ancak bir psikolog ile görüşülerek ya da bir tıp uzmanının görüşüne başvurularak halledilebilecek birçok mesele sizin önünüze bütün çıplaklığı ile konabilmektedir. Halbuki çözüm merciini bulamayan, sorunları çözmeden ziyade onları büyütecektir. Cinci hocalar, büyücüler peşinde koşan safdil mâsûm insanlarımızı ha-

H z. Peygamber
(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)
buyuruyor ki; “Kadın dört
(hâl ve sıfatı) için nikâh
olunur: Malı, soyu sopu,
güzelliği ve dini için. (Ey
mümin! Sen bunlardan)
dindâr olam seç ki huzur
bulasın.”

tırlayın lütfen. Çaresinin tıbbî alanda aranacağı derde sahip insanların “Çare!” diye bu insanların kapılarında ömür tüketmesi bir anlam ifade eder mi?

Mevzumuzaya dönelim; Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sell-em) buyuruyor ki; “Kadın dört (hâl ve sıfatı) için nikâh olunur: Malı, soyu sopu, güzelliği ve dini için. (Ey mümin! Sen bunlardan) dindâr olanı seç ki huzur bulasın.” (Buhârî, “Nikâh”, 15; Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 2)

Bu hadis-i şerifi şimdilik bir kenara koyarak düşünelim; hepimiz biliyoruz ki mutlu bir yuvanın kurulmasında en önemli hususlardan biri eşlerin “ortak payda”larının çokluğudur. “Ortak payda” derken kastım, dünya ve ukbâya âit beklentilerdir. Bu beklentilerin ortaklaşa olması birlik ve beraberliği artıran bir unsur değil midir? Eşlerden birinin çocuk istemesine karşılık diğerrinin reddetmesi ve böylece mahkeme kapısında son bulan evlilikler yok mudur günümüzde? Ya da erkeğin sosyal konumuna meftûn bir bayan ile, bayanı sırf cinsel arzularının tatmini için arayan bir erkeğin evlendiğini düşünün lütfen. Biri, isteği gereği sosyal hayatta kendine yer ararken, diğeri mutluluğu yatak odasında arayacaktır. Çünkü beklentiler o istikâmettedir. Bu çiftin dâimî mutluluğu yakalaması mümkün değildir.

Hadis-i şerife dönecek olursak, “İslâm İnsanı” için dâimî huzur vâsıtası, dindir. Çünkü bizim din dediğimiz olgu öyle bir ik-sirdir ki hayatın bütününu kuşatmıştır. Ona hakkıyla vâkıf olan, kabûllenen ve emirleri doğrultusunda yaşamayı gaye edinen iki insanın kurdukları yuvada mutsuzluk düşünülemez. Zira her zaman başlarının bağlı olduğu, hayatlarına istikâmet veren bir üst irâde vardır. Onun dışına çıkmak... Allah korusun! Düşünülemez bile.

Dolayısıyla Hz. Peygamber’in (aleyhisselâm), “Dindar olanı seç” demesi hayatın tümünü kuşatması sebebiyle küllî bir

hakikate işaret etmektedir. Nitekim ister boşanma, ister geçimsizlik, ister intihar vb. istatistikî bilgilere bakıldığında, İslâm ülkeleri ile diğer ülkeler, İslâm ülkelerinde de dindâr şehirler veya ailelerle, o nisbette dindâr olmayan şehir ve aileler arasındaki korkunç fark, bu hakikati açıkça göstermektedir.

Maddiyata dalmış, onda boğulmuş günümüz Müslümanının sadece bu spesifik alandaki kabullerini sorgulaması gerekir sanırım. Çünkü, bana göre eş seçiminde dinden ziyade zenginlik ön planda bulunuyor çoklarına ve çoklarımıza göre. Dünyayı her şey kabul etmenin, bize âit değer yargılarının değiştiğinin bir göstergesi olsa gerek bu. Halbuki baktık Allah Rasûlü (aleyhi ekmelüt-tehâyâ) ne buyuruyor; Sehl b. Sa'd anlatıyor; "Bir kere Hz. Peygamber'in yanından zengin birisi geçmişti. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

– Bu zengin kişi hakkında ne dersiniz? diye sormuş, mecliste hazır bulunanlar da:

– "Bu kimse bir kadın ile evlenmeye tâlib olsa, onunla evlenmeye; birisi hakkında şefâat ve tavsiye ederse, şefâati kabul edilmeye; bir mütâlâada bulursa sözü dinlenmeye lâıyk bir kimsedir." dediler, Hz. Peygamber sustu. Bu arada Müslüman fakirlerinden birisi geçti. Bu defa da;

– Bu fakir kişi hakkında ne dersiniz, diye sordu. Orada bulunanlar:

– "Bu kimse de bir kadın ile evlenmeye tâlib olsa onunla evlenmeye, birisi hakkında şefâat ederse şefâati

*"İslâm İnsanı"
için dâimî huzur vâsıtası,
dindir. Çünkü bizim din
dediğimiz oğru öyle bir ik-
sirdir ki hayatın bütünü-
nü kuşatmıştır.*

kabûl olunmağa, bir re'ý beyân ederse sözü dinlenmeye lâyük bir kimse değildir.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah;

– Bu fakir yok mu, işte o, öbür zengin gibi dünya dolusu insandan hayırlıdır. (Buhârî, “Rikâk”, 16, “Nikâh”, 15; İbn Mâce, “Zühd”, 5)

Ne güzel der Hz. Bediüzzaman; “Şer'an koca, kariya küfüv olmalı, yani, birbirine münasip olmalı. Bu küfüv ve denk olmak, en mühimi, diyânet noktasındadır. Ne mutlu o kocaya ki, kadının diyânetine bakıp taklit eder; refikasını hayat-ı ebediyede kaybetmemek için mütedeyyin olur. Bahtiyardır o kadın ki, kocasının diyânetine bakıp 'Ebedî arkadaşımı kaybetmeyeyim' diye takvâya girer. Veyl o erkeğe ki, sâliha kadını ebedî kaybettirecek olan sefâhete girer. Ne bedbahttır o kadın ki, müttakî kocasını taklit etmez, o mübârek ebedî arkadaşını kaybeder. Binner veyl o iki bedbaht zevc ve zevceye ki, birbirinin fıskını ve sefâhetini taklit ediyorlar, birbirine ateşe atılmasında yardım ediyorlar.” (24. Lem'a, s. 257)

Başkalarını bilememem ama “İslâm İnsanı” bu değer yargısıyla, yaptığı işlerde huzura yolculuk yaptığının bilincinde olmalıdır.

Bu konuya devam edeceğiz.

GEÇİM VE KADERCİ YAKLAŞIM

Eş seçimi aile geçiminin temeli hükmündedir. Çiftlerin evlilikten beklentileri ile birbirlerinde aradıkları vasıfların uyuşması nisbetinde geçimleri iyi ve kalıcı olacaktır. Şahsen ben bu noktada biraz “kaderci bir yaklaşım” sergilenmesi gerektiği kanaatindeyim. Ataerkil ve görücü usûlü evliliğin hâkim olduğu bir kültürden gelmemin belki bu kanaatte payı vardır. Ama insanlık genelinde aile kurumuna baktığınızda bu kanaatin benimle sınırlı olmadığını görüyorsunuz. Hatta dünya çapında yapılan istatistikler, görücü usûlü ile yapılan evliliklerin daha kalıcı ve mutlu olduğunu söylüyor. Boşanma sebepleri arasında yapılan araştırmalarda çıkan sonuçlar da aynı noktaya parmak basıyor. Zira anlaşmalı evliliklerdeki boşanma oranı görücü usûlü ile yapılan evliliklere oranla daha fazla. Bu sonuçta, eş seçiminde gençlik hissiyatının, geçici heveslerinin rol oynamamasının önemli bir etken olduğuna inanıyorum.

“Kaderci yaklaşım” tâbirini bir iki cümle ile açmak istiyorum. Allah Rasûlü'nün (sallâllâhu aleyhi ve sellem) devlet idâresi ekseni

bir beyanları vardır hemen herkesin bildiği; “Nasılsanız, öyle idâre edilirsiniz.” (Ali el-Müttakî, Kenzü'l-Ummâl, VI/89; Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II/166) Bu hadiste işaret edilen küllî hakikat zâviyesinden olaya bakılmasını kastettim ben kadercî yaklaşım derken. Yani eşler vicdânî murâkabe ve muhâsebelerinde, “Demek ki ben gerek kapasitem, gerekse bugüne kadar Allah’a karşı sergilediğim kulluk tavırlarımla böyle bir ‘eş’e lâyük imişim ki Allah bunu bana nasip etti” demeleri. Ve devamla, “Eğer ben şu.. şu.. şu vasıflara da sahip birisi olsaydım, ona uygun birini nasip ederdi!” şeklinde düşünebilme. Zira kader inancımıza göre bizler ne yaparsak, ne edersek, ne gibi iyi ve güzel ol-

“*Nasılsanız, öyle idâre edilirsiniz.*” (Ali el-Müttakî, Kenzü'l-Ummâl, VI/89;

ması için düzenlemelerde bulunursak bulunalım, -Allah’ın insana vermiş olduğu cüz’î irâdenin hakkı her zaman mahfuz ve ayrı bir konu- son tahlilde O’nun dediği oluyor, kader planında çizdiği, belirlediği hüküm icrâ oluyor.

Kaldı ki geçimsizlik unsuru olan eş ile imtihan olmadığımızı kim garanti edebilir? Müslüman her bir ferдин hayatının bir tek ânında bile unutmaması gerekli olan bir gerçek değil midir imtihan? Sihatle, hastalıkla, zenginlikle, fakirlikle, mutlulukla, mutsuzlukla... Bunların hepsi imtihan sebepleri değil mi? Evliyâ menkıbelerinde anlatılan şeyleri hatırlayalım lütfen. Benim gibi sıradan insanların hayâl dahi edemeyeceği makamlara yükselen çoklarının huysuz karısına veya kocasına katlanması, söz konusu makamı elde etme gerekçesi olarak anlatılmaz mı?

Nitekim, bakın Kur’ân ne diyor; “...Kadınlarınızla iyi geçininiz. Eğer onlardan hoşlanmassanız, bilin ki sizin

hoşlanmadığınız bir şeye Allah çok hayır koymuş olabilir.” (en-Nisâ, 4/19). Bu zâviye bize geçim adına çok şeyler kazandıracaktır. Bunlar arasında en önemlisi, hiç şüphe yok ki zamandır.

Artık bu safhadan sonra geçimsizlik sebepleri üzerinde madde madde durabiliriz.

Bir, zaman. İki kişiden müteşekkil, ortada yeni bir yuva var. Bunlar karşıt cinsler. Belli bir yaşa gelmişler. İstisnalar bir kenara, en azından yirmi-yirmi beş yaş arasındalar. Bu yaşa gelinceye kadar aile, okul, çevre, kültür, din vb. birçok kişinin karakterinin oluşumunda rol oynayan hâkim faktörlerin etkisi altında kalmışlar ve artık kendilerine âit kimlikleri kazanmışlar, hatta onunla bütünleşmişler. Bu iki karşıt cinsin hayat beraberliği yapmaları, kimliklerini, alışkanlıklarını, beklentilerini baba evinde bırakma anlamına gelmiyor. Böyle bir şey de mümkün değil zaten. Dolayısıyla yeni girilen ve bir ömür boyu sürmesi düşünülen bu yeni hayat yolunda eşlerin birbirlerini kadın-erkek ya da sevgili, nişanlı vb. vasıfları ile değil de, karı-koca vasıfları ile tanımaları gerekir. Geçimin en temel şartı budur. Bunun için ihtiyaç duyulan tek şey zaman ve sabırdır. Bir testtir, bir sınavdır aslında bu. Unutulmaması gerekli husus ise zamanın aşılama-yacağı gerçeğidir.

Pekâlâ, ne kadarlık bir zamana ihtiyaç var. Şahıslara göre değişir bu. Objektif bir zaman sınırlaması yapmak imkânsız. Kimileri vardır bir yılda çözerler birbirlerini, kimileri de daha az veya daha fazla sürede. Burada önemli olan, eşlerin yeni hayatlarında birbirlerini tanıma sürecinde olduklarının şuurunda olmaları ve açık yüreklilikle istek ve arzularını müsbet ve menfî yönleri ile anlatmaları. Ne kazandırır bu aileye? Sayılamayacak kadar çok şey. Her şeyden önce fitratlar doğrultusunda problem

olgusu çözülr, neyin problem neyin de problem olmadığı anlaşılır. Ve gerçekten geçim düşünülüyorsa ona göre davranır eşler birbirine.

Bir diğer nokta, civatalar için kullanılan “yalama” kavramı ile anlatabileceğim eşiğe ulaşma geciktirilmiş olur. Bununla mutlaka bir gün bu noktaya gelineceğini îmâ ediyor değilim ama hayat tecrübem bana bunu söyletıyor. Yüzde doksanlara varan oranda eşler arasında “yalamalar” oluyor ve artık dış tutmuyor. Sonunda ne oluyor? Boşanma ile mi bitiyor bu evlilikler? Çokları itibarıyla hayır. Eşler gerek çocuk, gerek yaş, gerek çevre ve gerekse başka sebeplerden dolayı kelimenin tam anlamıyla birbirlerine katlanıyorlar. Daha doğru bir tanımlama ile katlanma zorunda hissediyorlar kendilerini. Tabii böylesi zoraki şartlarda devam eden bir yuvada, saygı ve sevginin olmadığı bir ailede mutluluk ne kadar olabilirse, o kadar oluyor.

GELİN-KAYNANA

Hiçbir anne baba yoktur ki evladının mutlu olmasını istemesin. Yeryüzünde hiçbir insanın aksine fikir beyan edeceğine inanmadığım -fikhî ifâdesiyle- “muhkem bir kazıyye” bu. İstisnalar yok mudur diyebilirsiniz, ‘belki’ derim. Evet, belki vardır, fakat o istisnaların, yani evladının mutlu bir evlilik hayatı olmasını istemeyen ebeveynlerin şahsen ben, insan tabiatı ve yaratılışı adına problemleri olduğunu düşünürüm.

Pekâlâ, gelin-kaynana ilişkilerinin en sorunlu olduğu toplumların başında geliriz desem ne dersiniz? Kabul edip etmemekte serbestsiniz ama bu da bir gerçek. Ataerkil aile geleneğine sahip olan toplumların genelinde vardır bu problem, ama her nedense bizde biraz daha fazla. Bu konuyu işleyen nice Yeşilçam yapıtlarını, aynı tema üzerinde yazılmış türkü ve şarkılarımızı hatırlayın, genç gelinlik kızlarımızın şuualtılarını hele bir deşelemeye çalışın, evlilik hayâlleri üzerine konuşmalar yapın onlarla, ‘oğlan pek güzel ama anası olmamalı’ dediklerini duyacaksınız.

Neden? Bu sorunun nedenleri üzerinde tahlil yapmanın yeri bu yazı değil ama şu kadarını söyleyeyim, ataerkil aile yapısından çekirdek aile tipine geçişimiz, telekomünikasyon vasıtalarının başdöndürücü gelişimi ile etkisi altına girdiğimiz kültürel etkileşim, bir zamanlar hayatımızın yegâne düzenleyicisi ve yönlendiricisi olan dinin ve onun yüce değerlerinin hayatımızdan silinmeye yüz tutuşu,

“Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Ana-babaya güzel muâmele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, ‘off’ bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle.” (el-İsrâ, 17/23) “Biz insana ana-babasına iyi davranmasını emrettik.” (Lokman, 31/14)

dünya ve ukbâ hayatına bakışımızdaki değişiklik, bu çerçevedeki ana faktörlerden.

Şimdi başa dönelim; bir; Kur’ân diyor ki; “Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Ana-babaya güzel muâmele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, ‘off’ bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle.” (el-İsrâ, 17/23) “Biz insana ana-babasına iyi davranmasını emrettik.” (Lokman, 31/14)

Bu iki âyet, adı üzerinde âyet, yani Allah’ın sözü, emri veya yasağı, Bir Müslümanın Allah’ın bu emrine rağmen hareket etmesi düşünülemez ve düşünülmemeli. Kadını ile erkeği ile biz, ana babamıza saygılı davranmaya Allah’ın bu emri gereğince mecbur ve mükellefiz. Dolayısıyla hiçbir kimse eşinden bu çerçevede fedâkârlık beklememeli. Aslında bunun adı fedâkârlık değil, Allah’a isyandır. Öyleyse, “Ananı defterden sil, bir daha onunla konuşmayacaksın, hele bu eve bir adımını atsın o, bak görürsün!” tarzında, çok sık karşılaştığımız bu türden tavırlar içine girmemeli ve eşinden de böyle bir şey

beklememeli. Unutulmamalı ki temel kâide, "Allah'a isyanın söz konusu olduğu yerde mahlûkâta -bu, peygamber dahi olsa-itâat edilmez." (Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II/491)

Pekâlâ soru, kayınpeder ve kayınvâlîde ana baba gibi midir ki bu kadar kesin ve net konuşuluyor? Soruyu şöyle de değiştirebiliriz; gelin veya damat, kayınpeder ve kayınvâlîdesine dinen kendi ana babası gibi muâmele etmek zorunda mıdır?

El-cevap; meselenin fikhî boyutunda farklı yaklaşımlar söz konusu olsa da ahlâkî boyut itibariyle bu soruya hiç şüphesiz 'evet' cevabı verebilirim. Her şeyden önce şu bilinmeli, bizim Türkçe'de 'kayın' diye ifade ettiğimiz kelimenin Arapça'daki aslı 'kâim'dir. Mânâsı ise 'bir yere oturan' demektir. Bu çerçevede 'kâimpeder' dediğimizde baba, baba ile yer değişmiş, baba makâmına oturmuş anlamlarına gelir. Aynı şey 'kâimvâlîde' için de geçerli.

Öte yandan, bizi bağlayan İslâmî değerlere ters olmayan, usûldeki ifâdesi ile Kur'ân'ın ruhuna ve ümmetin maslahatına uygun tatbikatlar Müslümanlar için bağlayıcıdır. Küçük-büyük, Müslüman olan-olmayan bütün insanlara merhamet, şefkat ve adâlet ile yaklaşılmasını emreden bir dinin, kayınpeder ve kayınvâlîde gibi akrabalık bağı teessüs etmiş kişilere hürmet gösterilmesini emretmemesi düşünülebilir mi?

Sözü fazla uzatmaya gerek yok, eşler birbirlerinin ana babalarını aslî ana babaları gibi kabullenmek, onlara saygı göstermek, hizmetlerinde bulunmak zorundadırlar. Bu insanî, ahlâkî olmanın ötesinde evlâtlar için dinî bir vecibedir. Âhirette mükâfat veya mücâzatın söz konusu olduğu bir yükümlülüktür.

Çok sık karşılaştığımız bir soruya cevapla bu yazıya son verip, gelin-kaynana ilişkisini başka bir yazıya bırakalım. Eşler birbirlerinin anne-babasına anne-baba diyebilir mi?

Bu meselenin dinî bir vechesinin olmadığını söylesem bilmem bana ne dersiniz? Tamamıyla örfe bağlı bir konu bu. Meselâ, Arap örfünde kişiler, kendi ana babalarına âit bir şeyi hikâyeye ederken onları isimleriyle anıyorlar. Hadis kitaplarında “Ömer şöyle dedi” diyen bizzat Hz. Ömer’in oğlu İbn Ömer’dir (radiyallahu anh), ki bu bizim Türk örfünde saygısızlık olarak nitelendiğimiz bir şey.

Türk örfü açısından olaya bakarsak, insanın kayınpederine baba, kayınvâidesine anne demesi saygının, hürmet ve ihtiramın göstergesidir. Bunu derken ne damat-gelin onları gerçek anası babası, ne de kâınpeder ve vâlide gerçek oğlu-kızı olarak görüyor ve kabulleniyor. Dolayısıyla beklentiler bu istikâmette ise ve bu durum ailevî ilişkilerin sağlıklı bir zeminde yürümesini sağlayacaksa bu tür bir hitabın mahzurlu olacağı kanaatinde değilim.

‘Hacianne’, ‘Cicibaba’ türünden sıfat ilâveleri ile yapılan hitaplar da olabilir ama bunun bazı yörelerde istihzâ ile karşılandığını unutmayalım.

Bence bunu, her iki taraf fazlaca büyütmemeli, hatta evlilik öncesi veya başlangıcında kayınpeder ve kayınvâideler damat ve gelinlere açık çek vermeli, beklentilerini açıkça belirtmeliler.

GÜVEN İLİŞKİSİ

İş yemeği dolayısıyla gecenin geç yarısında eve ancak gelebilecekti. Gündüzden hanımını telefonla haberdâr etti. Buna rağmen gece eve gelişte hanımın evde kopardığı fırtına gerçekten hayrete değerdi. Sebep, iş yemeklerinin sıklığı. Ama hanımın iddiası, bunun bahane edilerek başka başka dolapların çevrildiği. Yani cinsellik özelinde şeyler.

Bir başka örnek de karşı taraftan. Hanım kocasının çoktan beri memleket mantısı yemediğini hatırladı. Mantıyı bir güzel hazırladı ve kocasının eve geliş zamanını kollamaya başladı. Sevineceğini, memnun olacağını, teşekkür edeceğini düşünüyordu her zamanki gibi. Onun memnuniyeti ve rızası için bu kadar zahmete katlanmaya değerdi. Ama o da ne! Fırtına gibi eve gelen kocası, yeri göğü yıkıyordu halk tabiriyle. Sebep, gündüz telefonun sürekli meşgûl oluşu. Neymiş efendim, bu kaçınılmazı imiş, kimlerle aşık atıyormuş, telefon idaresinden numaraları alınca görüşeceklermiş, bakalım o zaman da şimdi olduğu gibi gülebilecek miymiş ve daha neler?

Aslında iki taraflı bu örneklere baktığımızda görülen tek şey eşlerin birbirlerine olan güvensizliği. Ama dikkati çeken husus, bu güvensizliğin cinsellik merkezli oluşu. Halbuki bu tip endişelere mânâ vermek oldukça zor, İslâm ailesi söz konusu olduğunda. Neden? Çünkü, zinâ bütün çeşitleri ile dini değerlerimize göre haram. Gerek âyetler gerekse hadislerde nehyedilen büyük günahların başında geliyor. Dolayısıyla Müslüman bir fert hakkında hem de elde hiçbir delil yokken zinâ yapıyor düşüncesi içinde bulunma ayrı bir haramın (sû-i zan) konusudur. Bu bir.

İkincisi, şahsen ben cinselliğin evlilik hayatının küçük bir parçasını oluşturduğu kanaatindeyim. Herkesin bu konuya bakışı, değerlendirmede kullandığı kriterler değişik değişik olsa da neticenin aslında çok değişmeyeceğini düşünüyorum. Evli çiftleri bağlayan bundan daha öte değerlerin olması gerektiğine inanıyorum. Nitekim cinselliğin merkeze oturtulduğu evliliklerin boşanmalarla neticelenmesi veya kavga-gürültü ile devam etmesi bunun göstergesi değil midir? Özellikle Batı dünyasında gördüğümüz bu manzara, İslâm ailelerini de etkilemeye başlamışsa, evliliğin gerekleri ve amaçları bağlamında, İslâmî kriterler ekseninde yeniden oturup düşünmenin zamanı gelmiştir.

Sözün tam burasında bir soru ile mevzûyu kısaca açayım isterseniz, “Hz. Peygamber’in (sallâllâhu aleyhi ve sellem) evlenilecek kadında aranan vasıflarda saymış olduğu güzelliğin sıralamada nerede olduğu bizim için önemli bir ölçü değil mi?” Gerçi özellikle cinselliği birbirine karıştırmamak lâzım. Bu iki şeyin aynıyetini iddia ediyor da değilim ama bunların birbirlerini tamamlayan unsurlar olduğu da gözden kaçmamalı bence.

Üçüncüsü, kıskançlık özelinde. Eşlerin birbirlerini kıskanması kadar tabîî, güzel ve doğru bir şey göstermek mümkün değildir. İslâmî bir haslettir bu ve yokluğu tenkide medardır.

Hız. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem), Sa'd ibn Ubâde'nin anlatığı bir kıskançlık olayında sahâbenin (radiyallahu anhüm) Őaşırması karşısında söylediği Şu söz oldukça önemlidir; "Sa'd'ın kıskançlığına hayret mi ediyorsunuz. Allah'a yemin olsun ki ben ondan daha kıskancım. Allah ise benden daha kıskançtır. O'nun kıskançlığı, Müslümanın haram kılınan bir Şeyi yapması noktasındadır." (Buhârî, "Nikâh", 107; Müslim, "Tevbe", 36)

Bununla beraber her meselede olduğu gibi itidâli ve istikâmeti bu mevzuda da korumak şarttır ve elzendir. İstikâmetin yakalanamadığı kıskançlıklar, yuvada sürekli huzursuzluğun kaynağıdır. Onun için yine halk tâbiriyle ifade edelim, ortada ne folun ne de yumurtanın olmadığı durumlar için, yukarıda misâlini verdiğimiz türden diyaloglara, kavgalara girmemek gerektir.

Öte yandan, özellikle erkeklerin ikinci evlilik muhabbetleri konusunda dikkatli olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü kadınların "kuma" hususundaki hassasiyetleri meydanda. Bu, fitrat ile alâkalı bir husus ve bunun önünü almak da mümkün değil. Dolayısıyla her Şeyden önce bu, erkekler tarafından kabullenilmeli. Bırakın iki evliliği, İslâm öncesi dönemle birlikte düşünülecek olduğunda, sayısız evliliğin söz konusu olduğu bir kültür ortamında yetişen kadınlarda bile bu damar gayet belirgin biçimde kendini gösteriyor. Allah Rasûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) eşlerinin birbirleri ile olan münâsebetlerinde bile bunu gördükten sonra geriye ne kalıyor ki?

"Sa'd'ın kıskançlığına hayret mi ediyorsunuz. Allah'a yemin olsun ki ben ondan daha kıskancım. Allah ise benden daha kıskançtır. O'nun kıskançlığı, Müslümanın haram kılınan bir Şeyi yapması noktasındadır." (Buhârî, "Nikâh", 107; Müslim, "Tevbe", 36)

Onun için kadın fitratına âit evrensel bir duygu olarak buna bakmalı ve erkekler şakasını dahi yapmamalılar bence.

Kadınlara gelince, etrafta var olan ikinci evlilik örneklerinden hareketle kendi yuvalarını cehennem hâline getirmemeliler. Evet, onlara göre kötü olan bu tür örnekler çevrede her zaman için var ve bulunabilir. Ama onun bir gün kendisinin başına geleceğini kim söylüyor? Mevhûm şeyler üzerine herhangi bir hükümün binâ edilmeyişi İslâmî bir kuraldır. Öyleyse kadınlar akıllı davranmalı, kocalarının böylesi arayışlar içine girmesini engelleyecek tarzda ilişkilerini ayarlamalılar.

Bu çerçevede son nokta, arkadaş çevresinin dikkati. Ne demek istediğimi yaşanmış bir örnek ile açıklayayım: Evin hanımı uzun süredir yurt dışında bulunan kocasını cepten arar. Koca ise hem Ankara hem de İstanbul'da iş yeri olan ve Ankara'da oturmasına rağmen haftanın üç gününü İstanbul'da geçiren meşgûl bir iş adamıdır. Telefonu oda arkadaşı açar ve hanım, kocasını ister. Kimsiniz sorusuna 'eşiyim' cevabı veren hanım biraz sonra alacağı cevapla şoke olacağından habersizdir. Çünkü arkadaş şaka yapmak istemiştir ve hanıma şunu sorar, "Pardon! Hangi eşi? İstanbul'daki mi, Ankara'daki mi?"

Siz bu eşin yerinde olsanız nasıl düşünürsünüz? Ve tabii tahmin edeceğiniz gibi kıyâmetler kopar, iş düzenini bile bozacak düzenlemeler devreye girer.

Bu açıdan çevrenin de, "arkadaşımın mutluluğu mutluluğumdur, sıkıntısı sıkıntımdır" düşüncesine sahip olması gerekirken ve şaka dahil ilişkiler bu düzlemde ayarlanmalıdır.

Hâsılı, cinsellik eksenindeki güven ilişkisi, aile geçimsizliklerinde baş sırayı tutan sebeplerden biridir. Aman dikkat!!!

KAYINVÂLİDEYE HİZMET

Hz. Aîşe'nin evi: Altı-yedi arşın, kerpiçten tavanı, hurma yapraklarından bölmeleri, uzunca bir adam boyunda uzunluğu, kapısı ardıç denilen ağaçtan yapılma, içerde bir hasır, bir yatak, bir yastık, un ve hurma koymak için bir çanak, bir su kabı ve bir de su bardağı.

“Altı-yedi arşın, kerpiçten tavanı, hurma yapraklarından bölmeleri, uzunca bir adam boyunda uzunluğu, kapısı ardıç denilen ağaçtan yapılma, içerde bir hasır, bir yatak, bir yastık, un ve hurma koymak için bir çanak, bir su kabı ve bir de su bardağı.” Burası neresi mi? Kâinatın Fâhrı Hz. Muhammed (aleyhi ekme-lüt-tehâyâ)'nin evlerinden bir ev; Hz. Âişe'nin (radiyallahu anha) evi. Günlerce, aylarca hurma ve sudan başka yiyeceğin bulunmadığı, ateşin, ocağın hiç ama hiç yanmadığı, bazan ola ki başkalarının gönderdiği hediyeye bir iki kap yemekle karnın doyurulduğu bir hâne aynı zamanda orası.

Uzatmayalım; Hz. Âişe (radiyallahu anha) her Müslüman kadın için örnek ve önder bir şahsiyettir. Bununla beraber onun sadece yukarıda arzettiğim kadarıyla yaşamış olduğu hayat şartlarını cân u gönülden kabullenen, “Ben de böyle şartlar altında yaşarım” diyen kaç kadın bulabiliriz bugünün Müslüman toplu-munda/toplumlarında? Evet “Ben varım” diyen kaç kadın?

Tersi de söz konusu; kendi özgür iradesiyle dünya hayatını kendine dar eden, zihinlerimizde canlı binlerce, milyonlarca misâli içinde Hz. Muhammed’in (aleyhisselâm) hayatını kendine hayat edinecek kaç erkek? Yirmi beş yaşında -tâbiri câizse- delikanlı iken kırk yaşında dul bir bayanla evliliğe ‘evet’ diyecek, bir gün aç bir gün tok yatmaya katlanacak, en yakınlarından gelecek maddî-mânevî eziyet ve sıkıntıları göğüsleyecek, dünyalık adına sahip olduğu evini, barkını, arabasını, lüks ve konforunu terk edecek/edebilecek kaç kişi? Tasavvufta -bugün farklı yorumlamalara konu olması mahfûz- “zühd” kavramının tecessüm etmiş şekli olan ve “bir lokma bir hırka” sözüyle bilinen modeli yaşayacak, gidip mağara misâl bir mekânda imrâr-ı hayat edecek (hayatını bu şekilde devam ettirecek) kaç erkek gösterebilirsiniz?

Aslında bunları konuşmak bile garip. Belki bazılarınız ‘Ne demek istiyor?’ sorusunu çoktan sordunuz bile. Zamanı geriye işletemeyeceğimize, değişen ve gelişen hayat şartları bizi bugün farklı bir yapıya zorladığı veya dayattığına göre, bunlardan bahsetmenin ne âlemi var?

Ben de katılıyorum size, gerçekten gereği yok. “Eski hâl muhâl” zira. “Ya yeni hâl, ya izmihlâl.” Öyleyse neden?

Şundan; kaynana ilerleyen onca yaşına rağmen okyanus aşırı ükeye oğlunu, gelinini ve torunlarını görmeye gelecekmış bir ay sonra. “Eeee! Ne var bunda? Buyursun gelsin. En tabîî hakkıdır” dediğinizi duyar gibiyim. Bence de öyle.

Ama bir hânede böyle olmamış. Kaynananın değil kendisi, geleceği haberi ortalığı karıştırmış ve evin hanımı resti çekmiş; “Ben senin anana-babana bakmak zorunda değilim. Değil üç aylığına, bir günlüğüne bile istemiyorum. Benim derdim bana yeter. Bir de senin anan baban! Eğer gelirlerse başımı alıp gideceğim bu evden. Ne hâliniz varsa görün.”

Şimdi, kim haklı kim haksız? Bu tabloya çözüm üretebilecek miyiz? Önce şu tesbiti yapalım ve eğri otursak da doğru konuşalım; bizi biz yapan değerlerin en başında gelen aile yapımız dejenere olmuş durumda. Artık eskilerin, her tarafından buhur buhur huzur tüten, huzur kokan, huzur üfleyen ocakları yok. De-de-nine, gelin-kaynana, elti-görümce, el ele omuz omuza hayatın tüm zorluklarının birlikte göğüslendiği, neşe ve sevinçlerin hep beraber paylaşıldığı hâneler kitap sayfaları arasında ya da yaşlıların hâfıza ve hâtıralarında.

Bu gerçeği başta kabullenmemiz lâzım. Aksi halde realiteler kuşağı yerine hayâller dünyamızda yaşarsak, ne sorunlarımızı keşfedebilir, ne onların sebeplerine inebilir ve ne de doğru tedavi metotlarını bulabiliriz.

Artık “zamâne!” gençleri çekirdek aile modelini benimsiyorlar. Bırakın, anam-ninem zamanında olduğu gibi aynı evi ömür boyu paylaşma, bir haftalık beraberliğe bile tahammülleri yok. Onların zihin dünyasına göre ana-baba, kaynana-kayınpeder birkaç ayda bir, hatırı telefonla, ziyaretle sorulacak müzeli insanlar konumunda.

İşin en garibi, bizim nesil tam bir geçiş dönemi nesli. Annelerimiz ninelerimiz ile beraberdi ama hanımlarımız değil. Korkarım, kızlarımıza gelin kaynana beraberliğini anlatsak Dede Korkut masalları anlatıyor diye aval aval suratımıza bakacaklar. Biz, çamaşırı yeşil sabun ve kil ile yıkardık dediğimizde baktıkları gibi.

Ne yapacağız? Can alıcı soru bu. Açık ve net; geleneksel aile yapımızı ihyâ etmek zorundayız. Hayata geçirmek imkânsız bile olsa -ki realiteler onu gösteriyor- ulaşılması gereken hedef menzilesine koymamız gerekiyor. Fakat öte taraftan, kısaca resmetmeye çalıştığım günümüz realitelerini ne yapacağız? Dünün hatıraları yarının hayâl ve hülyâları değil, bugünü nasıl yaşayacağız? Sözgelimi bu yazının kaleme alınmasına sebep olan hâdiseyi şimdi, bugün ve hemen nasıl çözeceğiz?

Aklıma gelen tek çözüm şu; hiçbir anne-baba oğlunun-kızının mutsuz olmasını istemez. Öyleyse kartları açalım ve ziyaret zaman, süre ve sıklığını mâkûl çizgide karşılıklı belirleyelim. Zaten benim Hz. Âişe (radiyallahu anhâ) misâlini veriş nedenim de bu. Zaman değişti, şartlar başkalaştı. Öyleyse İslâmî sınırlar içinde kalmak kaydıyla, başkalaşan hayat şartlarına uygun bir tarz, bir model benimseyebiliriz, diye düşünüyorum. Bu model mâzide olduğu gibi sık dokulu, askerî tâbirle yakın dirsek temas içinde olmayacak. Olmayacak ama başkaca da çaremiz var mı?

Gördüğünüz gibi soruna çözüm üretemedik. Geline dönüp; “Hayır, mecbursun elbette, hizmet edeceksin, âyet şu, hadis bu...” diyemedik. Veya kocaya dönüp: “Karını hizmete zorlayamazsın. Gelsesinler. Veya gelsinler ama...” gibi şeyler de söyleyemedik. Kaldı ki her iki noktaya da işâret eden, başta âyet ve hadis, sonra Arap İslâm ve Türk İslâm kültürü içinde nice mesnetler, nice örnekler gösterebiliriz. Fakat göstereceğimiz bu şeylerin hepsi son tahlilde nassların yorumu olacak, örf ile sınırlı kalacak ve sadece vicdanlara hitap edecek. Adım gibi eminim ben örf bu dedikçe, “günümüzün örf ve âdeti de bu” denecek, itiraz sesleri yükselecek. Vicdana hitap edince; “Biz bu vaazları çok dinledik” denilecek.

Kayınvalideye Hizmet

Yani umutsuz vak'a mı, diyecek olursanız; bana öyle geliyor. Ama hemen ilâve edeyim, ben spesifik örnekten hareketle genel bir değerlendirme yaptım. Belki o gelinin haklı gerekçeleri vardır. Geçmişte yaşadığı aile içi problemler onu böyle davranmaya itiyordur. Onu bilemem.

KAZAK MISIN, KILIBIK MI?

Şengül Ataerkil bir aile yapısına sahip zeminde neş'et etmiş birisine gönlünü kaptırmıştı üniversite yıllarında. Zenginliği, yakışıklılığı değil, insanlarla ilişkilerinde gözlemediği ahlâkı, karakteri, dürüstlüğü çarpmıştı onu. Hatta zengin veya fakir olup olmadığı hususunda hiçbir fikre sahip de değildi. Yakışıklılığa gelince tıpkı güzellik gibi izâfî bir değerdî onun için. Tek taraflı başlayan bu gönül ilişkisi aradan geçen yıllar içinde karşılıklı hâle geldi ve mutlu son, yani evlilikle neticelendi.

Ama bir problem vardı Şengül'e göre; kocasının işi dolayısıyla onun memleketinde imrâr-ı hayat edecek olmaları. Problem bunun neresinde diyebilirsiniz? Haklısınız; problem kocasının memleketinde yaşamak değil, kayınvâlîde ve kayınpederi ile aynı evde yaşamak zorunda oluşunda. Hatta problem bunda da değil, kayınpederinin, oğlunu gelinine karşı oldukça yumuşak, müsâmahakâr -moda tâbirle- 'light' bulmasında. Bir başka dille ifade edecek olursak kılıbık görmesinde. Anlaşılan, oğlunun sevdiği, kültürlü bir kızla evlenmesi, kayınpeder ve

kayınvâlidesi ile aynı yuvada yaşamayı kabullenen bir eşe sahip olması sanki önemsizmiş de, önemli olan evde erkeğin bir dediğinin iki edilmemesi, kendi dede-nine ve ana-babasından gördüğü şekliyle bir münâsebet biçimine sahip olmayışları, kayınpederi rahatsız etmeye yetmiş. Kaldı ki kocasına itaatsızlık adına gösterilebilecek bir misâl de yok ortada. Ve kayınpederin oğluna hem de gelininin önünde yaptığı baskılar, söylediği sözler, verdiği tâlimâtlar hayatı zehir etmeye başlamış.

*K*azaklık ve kılıbıklık gerçekten, Türk toplumunun, bazı yörelerinde yoğunluk kazanan ciddi bir problemi. Kaynağında ise hâkimiyet anlayışı var.

Kazaklık ve kılıbıklık gerçekten, Türk toplumunun, bazı yörelerinde yoğunluk kazanan ciddi bir problem. Kaynağında ise hâkimiyet anlayışı var. Hani şu devletler arasındaki insanlık târihi boyunca yapılan savaşların altındaki temel neden. Ekonomik, siyâsî, kültürel, hukûkî üstünlük uğruna yapılan, hâlâ devam eden, binler-milyonlar insanın öldüğü savaşlar. Kazaklık kılıbıklık da -ölüm uç bir örnek olsa da- evde hâkimiyet uğruna yapılan savaşın gâlib ve mağlûbunu ifade eden bir kavram.

Örnek isterseniz, kulak verin yalanlarla dolu ilk gece hâtıralarına, hikâyelerine ve masallarına. Nedir Allah aşkına, karısının önünde kedi yavrusunu canlı canlı bacaklarının ortasından ikiye ayıran muktedir erkek masalları? Nasıl anlam veriyorsunuz bir köyden kendi köyüne karısını at sırtında götürürken her söz dinlemeyişinde 'varan bir, varan iki' deyip üçüncüsünde atını öldüren kazak erkeğe? Ve ne demeli arkadaşları arasında itibar gören kazaklara, sohbetlerin bir numaralı alay konusu olan kılıbıklara?

Evet, bu anlayışa sahip olan kişilerden kimilerine göre kadın cinsel bir obje, kimilerine göre çocukların anası, ya da evin iç işlerinden sorumlu hizmetçiden azıcık üstün makama sahip bir varlık.

Doğru mu bu yaklaşım? Elbette değil. İster dinî, ister kültürel, ister evrensel değerler ve isterse târihî uygulamalar açısından baktığımızda bu yaklaşımın yanlışlığı gün gibi âşikâr. Hatta çok rahatlıkla denilebilir; 'kazağım' diye etrafta caka satan nice erkeklerin evlerinde son sözü söyleyen kadındır. Buna rağmen kazak-kılıbık hikâyelerinin rağbet bulması, arkadaşlar arasında eğlence ve şaka boşluğunu doldurduğundan olsa gerek.

Bence içinde yaşadığımız dünya gerçekleri açısından bu kazak-kılıbık anlayışını bir gözden geçirmek gerekiyor. Bir hiç uğruna, ya da daha insafli bir dille yıllar-asırlar öncesinin aile ve toplum yapısı içinde belli bir yere sahip anlayış ve uygulama uğruna, ister gelin-damat, isterse ana-baba olarak kendimizin ve çocuklarımızın mutluluğuna gölge düşürecek hareketlerden şiddetle ve özenle kaçınmak gerekiyor. Aksi halde kendi elimizle daha nice Şengül'ler, içinde nice Şengül gelinlerin yer aldığı aileler üretiriz.

KENDİNDEN KAÇMA!

“Kendinden kaçan insan!” Bu tâbiri duymayan insanın olduğunu sanmıyorum. Ama bunun ifade ettiği mânâ şahıslara, olaylara göre değişiklik arzedebilir. İşi basitinden ele alalım ve bu cümledeki kelimeler üzerinde yoğunlaşalım, “insan, insanın kendisi ve kaçma.”

Kısaca özetlemeye çalışayım, insanı insan yapan yaratılışa âit özelliklerin yanısıra, her insanın şahsiyet, hüviyet ve karakterini oluşturan değerler vardır. Kur’ân’ın tâbirleri içinde insanın a’lâ-yı illiyîn’e çıkması veya esfel-i sâfilîn’e düşmesi, karakteri ve o karakterin birinci derecede rol oynadığı, insan tutum ve davranışları değil midir? (Misâl için bkz. et-Tîn sûresi) Unutmayın ve sakın ola ki basite almayın bu durumu, çünkü insanın cenneti kazanması da, cehenneme gitmesi de hep bunlar vesilesi ile olacaktır.

Şimdi kadın ve erkek, aile içi ve dışı evlilik öncesi almış olduğu eğitim ve öğretim ile şahsiyete kavuşmuş, kimlik kazanmış, bir karakterin insanı hâline gelmiştir. Artık o, bu özellikleri ile bi-

linir, tanınır, sevilir. Onu o yapan sevecenliğidir, sıcakkanlılığıdır, dürüstlüğüdür, sinirliliğidir vs. Hiç kimse onu anarken iki gözü var, iki kaşı var diye târif etmez. Hatta diyebilirim kadın ve erkeğin eş bulmasında birinci derecede rol oynayan bu karakterlerdir.

Fakat evlilik, az veya çok, müsbet veya menfi bahsini ettiğimiz karakter çizgisinde değişiklikler meydana getirebilir. Bir anlamda “ödün verme, fedâkârlık yapma” gözü ile bakabilirsiniz buna. Birbirlerini seven eşler de buna seve seve katlanırlar, çünkü bütün bir hayat, bundan böyle beraber geçecektir. Ama bu değişiklikler katıyken siyah-beyaz, kış-yaz zıtlığı içinde değildir ve olamaz. Daha doğrusu olmaması gerekir. Ne erkeğin, ne de kadının birbirlerinden böyle bir şey istemeye hakları olmasa gerektir.

Fakat gel gör ki evlilik hayatında bu her zaman böyle olmuyor. Normal şartlarda olaya dışarıdan bakan ve değerlendiren birisini çıldırtacak ölçüde tepkiye sevkeden teklifleri oluyor eşlerin birbirlerinden. “Fitratını değiştir” demek gibi bir şey bu aslında. Seni sen yapan, “Ayşe, Fatma, Ali, Hasan” yapan özellikleri at, “farklı bir Ayşe, Fatma, Hasan, Ali ol” demek. İşte bu aşamada, hele evlilik geri dönülmez bir noktaya gelmişse, insanın kendinden kaçması başlıyor. Artık bu safhadan sonra evlilik öncesi karakteri, şahsiyeti, hüviyeti ile tanıdığınız kadın veya erkeği göremiyorsunuz karşınızda.

Kolay olmuyor bu fitrat değiştirme. Belki mümkün de olmuyor. Hayat boyu mücâdele ediyor insan, içindeki eski ben'i ile. Eğer kötüden iyiye doğru bir gidiş ve değişim söz konusu ise problem yok. Ama aksi bir durum insanı apayrı çıkmazların ve açmazların içine sokuyor. Mâzisi hatırına geldikçe hayıflanmalar devreye giriyor. Keşke, keşke... temennileri yapıyor ama nâfile.

Bütün bunları niçin kaleme aldım dersiniz? Dn bir arkadaş anlattı. Eşi ona demiş ki; "Sen, eski sen değilsin. Seninle bundan böyle konuşmuyorum. Benimle konuşurken sen burada değilsin. Aklın, fikrin, düşüncen hep başka yerlerde. Hani derler ya 'kırk tilki var kafanda ve hiçbirinin kuyruğu diğerine değmiyor.' Aynen ylesin."

Karısının zehir-zemberek bu sözleri ciddî bir öz eleştiri yapmasına vesile olmuş. Bana şunları anlattı: "Doğru söylüyordu karım. Ama eksik bir yanı var ki; beni bu hâle o getirdi. Çünkü evliliğimizden bu yana sürekli benimle cidl yapıyordu. Herhangi bir olay mnsebetiyle söylediğim ve belki de benim haklılığımı gösteren bir delili bir başka zaman, bir başka mnsebetle benim önüme sürüyor, mukyeseler yapıyor ve gy haklılığını ortaya koymaya çalışıyordu. Bu hâl yıllar boyu devam edince, ben de daha dikkatli davranmaya başladım. Eline koz olabilecek malzeme vermemek için elimden geleni yaptım. Olayın bugününü değil yarınını, bir vechesini değil, muhtemel bütün vecyelerini düşünmeye başladım onunla konuşurken. İşin aslı, ben benden kaçıyorum şu anda. Bu, ben değilim, farkındayım. Gill  gıştan uzak, herkesi kendisi gibi gören, alabildiğine samimî bir insan iken, bu hallere düştüm. Kendimden utanıyorum. Bu yaklaşımı, bu fitratı iş hayatıma taşımamaya çalışıyorum. Bilmiyorum başarılı olabiliyor muyum. Ama ağabey, suçlu ben değilim, o. şimdi bana diyor ki, seninle konuşmuyorum."

"Bunları ona söyleyemiyor musun?" dedim. Verdiği cevap enteresandı, mutlaka sizinle paylaşmalıyım, "Deli misin ağabey sen! Bunu da yarın bir başka olayda koz olarak kullanır."

Ne diyeyim, Allah yardımcıları olsun!

ÖZÜR DİLEME

On beş gün olmuştu. Ayşe Hanım hâlâ kocası ile bir kelime konuşmamıştı. Konuşmak bir yana sıradan işler çizgisindeki sorularına bile cevap vermemişti kocasının. Özür dilemesini bekliyordu o en son yaptığı çıkıştan dolayı. Haklıydı veya haksızdı, işin aslını soracak olursanız tam karar da verebilmiş değildi. Ama ona esaslı bir ders vermek ve bu türlü şeylerin bir daha tekrar etmemesini sağlamak istiyordu. Gerçi kocası bunun da farkında değil gibi davranıyordu, ama olsundu, bir gün gelecek o da patlayacak ve soracaktı kendisine, “Neden böyle yapıyor-sun?” diye. Nitekim arkadaşı Fatma Hanım da buna benzer bir hâdisede kocası ile tam üç ay konuşmamış ve o gün bugün bir daha tekrar etmemişti o olay.

Fakat Ayşe Hanımın içi içini yiyordu. Hz. Peygamber’in (Aley-hisselâm) dargınlar hakkındaki beyanları sık sık aklına geliyor, kocanın hanımı üzerindeki haklarını düşünüyor, ‘Acaba yanlış mı yapıyorum?’ diye de sormadan edemiyordu kendi kendine. Öte yandan bir diğer büyük sıkıntı da büyük çocukları idi. Çünkü o,

annesi ile babasının arasında bir şeyler olduğunu fark etmiş benziyordu. Ama bu 'uyanık kerata' çaktırmamaya çalışıyordu. Hâsılı bir çıkmazın içindeydi Ayşe Hanım. Birtirmeli miydi bu anlamsız tek taraflı küskünlüğü, açılmalı mıydı bütün samimiyeti ile kocasına, yoksa beklemeli miydi özür dilemesini?

Evet, yukarıda resmetmeye çalıştığımız manzara, evli olan hemen herkesin evinde cereyan eden/etmesi kaviyen muhtemel bir vâkıadan ibârettir. “Keşke olmasa!” temennisini yaptıran cinsten bir vâkıa hem de. Aslında özür dileme bir erdemdir, tıpkı iyilikler karşılığında yapılan teşekkür gibi. Allah Rasûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem); “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a teşekkür etmez” (Ebû Dâvûd, “Edeb”, 11; Tirmizî, “Birr”, 35) buyuruyor. İsterseniz bunu “edemez” şeklinde de algılayabilirsiniz. Bence teşekkür etmeyen/edemeyen insanlar yaptıkları yanlışlıklar karşısında özür de dilemezler. Dileyemezler çünkü. Teşekkür ve özür insanî bir hasletin farklı iki boyutundan ibârettir. Bu açıdan kendini tanıma ve sorgulama sürecinde insanlar bu bağlamda nerede olduklarına iyi bakmalılar. Tâ ki gerek kendi iç dünyalarına, gerekse dış dünyaya âit tutumlarında ve tavır alışlarında yanlışlık yapmasınlar.

Karı-koca geçimsizliklerinde çok önemli bir etken bu özür dileme. Ama özür dilemeye sıra gelmeden önce ele alınması gereken başka şeyler var. Sözgelimi, hatanın ve yanlışlığın kabûlü. Atalarımız “Suçu gelin etmişler, kimse kabul etmemiş” demişler. Ne kadar doğru bir söz. Çünkü

Aslında özür dileme bir erdemdir, tıpkı iyilikler karşılığında yapılan teşekkür gibi. Allah Rasûlü (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem); “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a teşekkür etmez” (Ebû Dâvûd, “Edeb”, 11; Tirmizî, “Birr”, 35) buyuruyor:

Karşılıklı ilişkilerde yapılan hatâları kimse kabullenmiyor, sahiplenmiyor. Eşlerden birine göre bütününüle hatâ olan bir şey, diğerine göre “olmazsa olmaz” bir davranış olarak kabulleniliyor. Durum böyle olunca, hele bir de inatlaşmalar söz konusu ise orta noktada buluşma oldukça zor.

Neden insanlar vehle-i ûlâda kabul etmezler hatâlarını acaba? “Lâ-yuhti” (yani, hatâ yapmaz) olarak gördüklerinden mi kendilerini? Peygamberler misâli (hâşâ!) hatâdan masûn/korunmuş mu görüyorlar kendilerini yoksa? Kibir, gurur ve enâniyet gibi hislerin mağlûbu olabilirler mi? Hiçbir anlam ifade etmeyen inatlaşmalar mı söz konusu yoksa? İçe yönelik sorgulamalarda mı bir eksiklik var? Halbuki karı-koca ilişkilerinde hiçbirinin yeri yoktur bunların. Varsa şayet, o yuva huzursuzluğa mahkûm demektir. Bayramlar gibi yılda iki defa huzur o eve ya uğrar ya da uğramaz.

Öyleyse eşler, önce sıradan insan olduklarının kabûlü ile işe başmalılar. Bu da nereden çıktı diyeceksiniz? Elbette, çünkü hata insanlara hastır. Hatadan korunmuşluk ya meleklere ya da Allah'ın hususî lütfu ile peygamber ve sırasıyla mukarrabîn, siddîkîn, evliyâ vb. kullara mahsustur. Bu açıdan, şayet eşler sıradan insan olarak görürlerse kendilerini, birbirlerinin hata yapabileceklerini de kabullenmişler demektir. Önemli olan eşlerin birbirlerini iyi tanıyıp ikili ilişkilerinde hata yapma zemin ve fırsatlarını ortadan kaldırmalarıdır.

Diyelim ki her şeye rağmen hatâ ve yanlışlıklar gerçekleşti, o zaman öz eleştiriye, vicdânî muhâsebe ve murâkabe-ye, nefsin ısrarlı ve sürekli biçimde sorgulanmasına ihtiyaç var. Hem de Fethullah Gülen Hocaefendi'nin deyiimi ile,

B aşkısına karşı
arukat, nefesine karşı bir
savcı gibi ol

“Başkasına karşı avukat, nefesine karşı bir savcı” (Ölçü veya Yoldaki Işıklar, Nil Yay., İstanbul 2004, s. 64) mesâbesinde kendini görerek. Bu düstûr zâviyesinden bir nefsî sorgulama yapılabilse eşlerden haklı olan, haksız olandan önce arayı düzeltmek için ilk adımı atacaktır. Doğrusu da budur zaten. Çünkü Bediüzzaman Hazretleri, “Haksız insafsızdır. Bir dirhem menfaatını kırk dirhem istirahat-ı umumiye için bırakmaz. Haklı adam ise insafli olur. Bir dirhem hakkını, sükûnet-i umumiyedeki kırk dirhem arkadaşının menfaatına fedâ eder, bırakır. Gürültü kalkar, sükûnet îâde edilir...” (28. Lem'a, s. 356) diyerek, haklı olanın insafli olduğunu vurgular.

ÖZÜR VE İNAT

Özür dileme ve barışma çabalarında ilk adımı atan dünyada da ukbâda da kazanır. Hz. Peygamber'in (aleyhisselâm), Müslümanlar arasındaki dargınlıkların giderilmesi bağlamındaki beyanlarından çıkartıyoruz bu değer yargısını.

Fakat tam bu aşamada çok ciddî bir problemle karşı karşıya olduğumuz bir gerçektir. Söz, Hz. Peygamber'e (aleyhisselâm) âit de olsa, bizler açısından pratikte aynı netice elde edilemiyor çoğu zaman. Halbuki O'nun sözlerinin tesir alanı bütün Müslümanlar, yaptırım gücü ise Kur'ân ile eşdeğer olması gerekir. Yani bu emre, tavsiyeye, ricâyaya -ne isim koyarsanız koyun- rağmen küskünlükler devam ediyor, barış çabaları tek taraflı kalıyor ve sonuçta elde var sıfır.

Daha açık bir ifade ile, Hz. Peygamber'in bu beyanına rağmen eşler ne özür diliyorlar birbirlerinden, ne de dilenen özürlü kabul ediyorlar. "İnadına" deyimi var ya Türkçemizde, işte tam da onun anlamını gösterecek boyutta davranışlar sergiliyorlar.

Bu manzara aslında şeytana teslim-i silah etmenin bir başka adıdır. Ya da musibeti ikileştirmenin.

Burada çok önemli bir nokta, özür dilemelere, barış çağrılarına cevap vermeme, “Ben bana düşeni yaptım, aynı tutumuna devam ediyorum. Daha ne yapabilirim ki?” haklı mâzaretinin doğumuna sebep olacaktır. Artık bu safhadan sonra belki de eşlerden haklı olan haksız konuma düşecek, o çağrılarında cevap vermeyen enâniyeti ile ileride suçlu pozisyonda özür dileme zorunda kalacaktır eşinden. Halbuki bu tip davranışların membaında kibir vardır, gurur vardır, enâniyet vardır. Bunlar ise Allah’ın sırf imtihan için verdiği duygulardır. Onların kullanım alanı ne insanın eşidir, ne de Müslümanlar. Bunların yanlış kullanımı insanı şeytanın elinde mel’abe yapar, cehenneme giden yolun önünü açar ve kimbilir yuva bir kuru inâd uğruna yıkılır gider.

Şahsen ben, hem Müslümanım deyip, hem de Hz. Peygamber’in (Salâtu selâmların en güzeli ona olsun) barışma çağrılarında kulak asmayan, bu istikâmette hareket etmeyen insanların iman ve Peygamber ile munâsebetleri bağlamında, kendilerini yeniden süzgeçten geçirmelerini şiddetle ve hararetle tavsiye edeceğim. Zira, mümin o dur ki; Allah ve Rasûl’ünün emir ve tercihleri karşısında, nefesine rağmen onları tercih ede.

Tercih etmezse ne olur? Kaybeden kendisi olur, ilk adımı atan kazanır bu bağlamda. Bakın Nebiler Serveri’ne (sallallâhü aleyhi ve sellem) bir gün bir sahâbî gelip şöyle diyor; “Ey Allah’ın Rasûlü! Benim akrabalarım var. Ben onlara sıla-i rahimde bulunuyorum, onlar karşılık vermiyorlar. Ben onlara iyilik yapıyorum, onlar kötülükle mukâbelede bulunuyorlar. Ben onlara hilm ile muâmele ediyorum, onlar kabaca davranıyorlar.” Allah Rasûlü (aleyhisselâm) buyurur ki; “Eğer dediğin gibi ise, sen onlara sıcak ateşin tadını tattırıyorsun demektir. Sen bu hâline devam ettiğin

müddetçe Allah'ın yardım eli senin üzerinde olacaktır.” Yani sen sana düşeni yapmışsın demektir. Bırak gerisini onlar düşünsün.

Buradan hareketle ben de diyorum ki, ilk adımı atan vazifesini yapmıştır. Bunu kabul etmeyen eşin Allah yardımcısı olsun, dünya da ukbâda da.

Özür meselesine bir başka zâviyeden de bakmanın yararlı olacağını düşünüyorum; acaba tatsızlıklar üzerine hemen gitmek mi iyidir, yoksa biraz zamanın geçmesini beklemek mi? Bana göre bu husus eşlerin yetişme tarzına, karakterine, şahsiyetine göre değişir. Bazı kişiler vardır ki eşyle olan, değil beş günlük, on günlük küskünlüğü, bir saatlik limonileşmeyi bile kabullenemez, hazmedemez. Ciddî rahatsız olur. Hayattan kâm alamaz hâle gelir. İntiharı düşünecek, “Al Allahım canımı!” diye duâ edecek boyutlarda dolaşır.

Bazısı da vardır, tam aksine. Hiçbir şey olmamış gibi normal ve gündelik hayatına, ilişkilerine devam eder. Dışarıya karşı öyle bir görüntü sergiler ki, dünyadaki en mutlu evliliği sanki o yapmıştır. Birbirine alabildiğine zıt bu iki fitratın tatsızlıklar üzerine hemen ortak bir noktada buluşması oldukça zordur. Burada zamana ihtiyaç olduğu kesin. Aksi halde acûl fitrata sâhip eşin ne özür dilemesi, ne de dertleşme çabaları fayda etmez. Konuşur -isterse denesin- ama karşısında sanki bir duvar vardır. Duvardan ses çıkar da ondan çıkmaz. “Bırakıp gideyim, bitsin bu iş burada” der, çocukları gözünün önüne gelir, “Hakkın var mı bunları yetim ve öksüz bırakmaya” diye seslenir vicdanı ona. Her şeye rağmen sabret-

Acaba tatsızlıklar üzerine hemen gitmek mi iyidir, yoksa biraz zamanın geçmesini beklemek mi?

meye karar verir ama sabır etme imkân ve zemini bulamaz, çünkü sanki eşi ona rahatsızlık vermekten zevk alıyordu.

Bu tür atmosferlerde yapılacak tek şey vardır, sabır. Şahsen benim tavsiyem, meseleyi hâdise veya hâdiseler merkezli değil, umumî anlamda 'eşi eğitime' doğrultusunda hareket etmektir. Bu ise kelimenin tam anlamıyla zaman alacaktır. Belki bir yıl, belki on yıl, belki de daha fazla. Ömür boyu sürececek bir evlilik için bu süre çok görülmemelidir ve bu zaman sürecinde her fırsat, istenilen istikâmete eşi yönlendirme hususunda değerlendirilmelidir. Sohbet konularından kurslara, okunacak kitaplardan gezi programlarına varıncaya kadar hemen her şey bu çerçevede ele alınmalıdır.

Ve duâ. Bunu da bir sonraki yazımızda ele alalım.

ÖZÜR VE DUÂ

Eşlerin mevcut kırgınlıklar sebebiyle birbirlerinden özür dilemesi üzerinde duruyorduk. Bu yazımızda çoklarının dikkat etmediği, nazara almadığı, gerektiği ölçüde önem vermediği bir zâviyeden ele almak istiyorum bu konuyu; duâ.

Yanlış okumadınız, duâ. Bildiğimiz duâ. Kavî ve fiilî olarak, Her şeyin Yaraticısı olan Cenâb-ı Hakk'a arz-ı hâlde bulunma. Derdini, şikâyetini, isteğini O'na anlatma ve çözümü O'ndan bekleme. Bir Müslüman açısından, yani iman perspektifinden bakınca kabullenilmeyecek bir düşünce değil sanırım bu. Aksine, mutlaka olması gereken bir şey. Öyle değil mi?

Öyle ama teorik planda kabullenilen bu husus acaba pratik hayatımızda ne kadar kendine yer buluyor? Dönün vicdanlarınıza ve sorun kendinize; şimdiye kadar eşinizle olan geçimsizliklerinizin hall ü faslı için gerçekten ve samimî olarak kaç defa Allah'a teveccüh-ü kalbte buldunuz? Kaç defa, her şeyi bırakıp seccâdenize kendinizi attınız ve -tâbir câizse- Allah ile konuşuyor gibi O'na duâ ettiniz? Duanın kabul edilmesi için müsâit za-

man ve zeminleri kolladınız? Problemi sadece ve sadece O'nun çözeceğine inanarak, eşinizin kalbini yumuşatması için, aranızda sevgi ve muhabbet koyması için, söz konusu geçimsizlik sebeplerini ortadan kaldırması ve bir daha böylesi şeyler yaşatmaması için kaç defa gönülden O'na yalvardınız ve yakardınız; "Bahtına düştüm Allah'ım, senden başkası buna çare olamaz" dediniz?

Gördüğünüz gibi, genelde bizim hayatımızda dinî bir ritüel olarak kabul edilen, kültürel bir aktivite olarak namazların peşinden, hatta kelime kelime ezberlenerek yapılan duâ cinsinden bir duayı kastetmiyorum. Gönülden,

candan, Hz. Eyyûb (aleyhisselâm) misâli, sebeplerin bütünüyle sukût ettiğine inanç içinde O'na yönelmeden bahsediyorum.

*E*y kalpleri evirip çeviren Allah'ım! Kalbimi dinin üzerine sâbit kıl."
(Tirmizî, "Kader", 7; Müsned, VI, 302)

Hiç unutmam, bir büyü hâdisesi anlatılıyordu Muhterem Fethullah Gülen Hocam'a talebeliğim yıllarında. Birisi gelmiş, büyüü çözdürmek için her türlü şeyi yaptığını, Mersin'den İstanbul'a kadar gitmediği hoca kal-

madığını vs. anlatmıştı. İtikâdını belli ölçüde kaybettiği her hâlinden ve her cümlesinden anlaşılan o şahsa karşı Hocam, birden çok sert bir tavır takınmış ve ses tonunu bir hayli yükselterek, âdetâ kükreyerek şöyle demişti; "Bir büyü ki onu Allah çözmüyor, ne kadar o türlü büyü varsa gelinler bana yapsınlar. Siz ne diyorsunuz Allah aşkına! Allahın nihâyetsiz gücü ve kuvveti karşısında büyü bir anlam ifade eder mi? Mühim olan sizin O'na teveccühünüz. Kalb balansınızı ayarlamamız. O'nun bu meseleyi çözeceğine inancınız. Eğer o inançta bir bit yeniği varsa, elbette netice alamazsınız."

Evet duâ denince Allah'ın nihâyetsiz gücü ve kuvveti zâviyesinden meseleye bakmalı ve öylece yalvarmalı, yakarmalı. "Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım! Kalbimi dinin üzerine sâbit kıl." (Tirmizî, "Kader", 7; Müsned, VI, 302) diyen Nebiler Sultânı (sallâllâhu aleyhi ve sellem) bu duâ cümlesi ile bir şeyler anlatmıyor mu bizlere? Kalpler Allah'ın elindedir. Öyleyse muhatap kalbe yö-neldiğin, ona ehemmmiyet verdiğin, arayı düzeltmek için çaba ve gayret sarfettiğin kadar o kalbin Hakikî Sâhibine de yönelmek gerekmez mi? İşte o, samimî bir duâ ile gerçekleştirilebilir. Her şey gönlünüzce olsun. Duâ dileklerimle...

PARA

Maddî ilişkiler... Evlilik hayatının temellerinden birisi. İslâm'da dil, din, ırk farkı gözetmeksizin vurgulanan temel insanî haklara rağmen, İslâm Hukuku'nda özellikle belirtilen kefâet yani denklik meselesinin en çok nazara alındığı ya da alınması gerekli olan bir saha. Tabii hemen belirtmeliyim, maddî derken kastım para etrafında dönen münâsebetler.

Evlilik öncesi eşlerin birbirlerinde aradığı unsurların başında gelmiş, geliyor ve gelecek zenginlik. Bu cümlede geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanın hepsini bir çırpıda kullanmakla bunun bütün zamanlarda geçerli bir kural olduğunu vurgulamak istedim. Çünkü insan fıtrati değişmiyor ve insanın fıtratında en genel anlamıyla maddeye karşı önlenemez bir eğilim, sahip olma duygusu ve hatta hırsı var. "Gözünü kara toprak doyursun!" bu tip hırsla sahip kişileri muhatap alarak söylenen bir vecîze. Bunları görünce, "Fânî dünyaya bu ölçüde bağlılık niye?", "Neticesi ölüm olan bu hayatta paraya, paranın getirdiği şân, şeref, şöret ve rahata bu derece düşkünlük neden?" sorularını sormadan edemiyor insan kendi kendine.

Eğitim ve öğretim ile bu tablonun dışına çıkabilir insanlar. Eğitim ve öğretimin yanı sıra örf ve âdetin ve özellikle dinin oynadığı oynayacağı rol çok büyük burada. Ama genele baktığımızda bu kesim oldukça az, küçük ve hafif kalıyor. “Baş eğmeyiz edâniye dünyâ-yı dün için/Allah’adır tevekkülümüz itimâdımız!” diyen insanlar az yani.

Şimdi biz, para çerçevesinde maddî ilişkilerin sorun olduğu evliliklere gelelim. Tabii tekrar hatırlatmak zorundayım, benim olaya bakış açım hep dinî perspektiften. Mâziden hareketle günümüze veya günümüzden hareketle mâziye baktığımızda -ki netice değişmeyecek- iki tip aile yapısı var gözümüzün önünde. Bir; bayanın “ev hanımlığı” statüsünü benimsediği yapı, iki, “çalışan kadın” konumunda olduğu aile.

Ev hanımlığı statüsünün söz konusu olduğu yapıda, evin maddî ihtiyaçları elbette ve hiç şüphesiz koca tarafından karşılanmak zorunda. Hayatın tabîî şartları içindeki iş bölümü bunu gerektiriyor zira. Buna göre hanımın ekonomik özgürlüğü yok. Her şeyi ile kocasına bağlı. Sadece kocasının verdiği el harçlığı belki onun özel mülkü. ‘Belki’ dedim çünkü ataerkil ailelerde hanıma harçlık verme, sosyal yapıya ve erkeğin fitratına göre değişmekte. Kimileri var hiç vermemekte, kimileri verip burnundan getirmekte. Yani verdiği aylık-haftalık tahsisatın kuruşuna kadar hesabını, faturasını sormakta. Bu durumda kadının ekonomik özgürlüğünden elbette söz edilemez. Ama haksızlık etmeyelim, nice erkekler de var ki, hanımlarının hayâl dahi edemeyeceği ölçüde maddî özgürlük tanımakta onlara.

Ev hanımının vazifeleri genelde örfе göre düzenlenmiş. Değişik dönemleri baz alarak yapacağınız küçük bir araştırma bunu açık-seçik ortaya koyuyor. İslâm târihinde öyle dönemler olmuş ki, kadının kendi öz çocuğuna bakması, ona süt emzirme-

si, yemek, temizlik gibi zarurî ev işleri dahi hanımın vazifeleri arasında sayılmamış; koca, sütanne ve hizmetçi tutmak zorunda denilmiş. Nitekim ilk dönem fıkıh kitapları bu tür içtihatlarla dolu. Ama daha sonraki dönemlerde sosyal ve aile yapısının değişmesine paralel olarak bu hükümler de değişmiştir.

Burada ciddî bir sıkıntı var; sıkıntı, şartların değişmiş olmasına rağmen, birinci kategoride ifade ettiğimiz görüşlerin hanımlar tarafından defaatle dile getirilmesi. "Ben çocuğuma bakmak zorunda bile değilim, İslâm, sütanne ve hizmetçi tutma yükümlülüğü vermiş sana, bunu istemek benim hakkım." cümleleri ile kocalarına çıkışan hanım sayısının küçümsenmeyecek kadar olduğunu düşünüyorum. Sebep gayet açık; bahsi geçen içtihatların kendilerine sunduğu maddî imkânlar. Eğer şartlar aynıyla devam ediyorsa, bir sözümüz yok, içtihatlar aynıyla geçerli. Ama aksi bir durum, yeni içtihâdî görüşlerin ortaya konulmasını şart koşar. Dolayısıyla sosyal arka plan şartlarının eşler tarafından iyi ayırılması gerekmektedir; zira bu, geçimsizliklerin temel nedenlerinden biri. Benim bu bağlamdaki şahsî görüşüm, bu gibi hükümlerin sosyal, kültürel ve ekonomik zemininin kaybolduğu istikâmetinde.

İkinci yapı ise, kadının hür irâdesi ile seçtiği çalışan kadın statüsü. Bu durumda kadın ekonomik özgürlüğüne sahiptir. Zekât başta olmak üzere dinî ve maddî yükümlülükler kendisine âittir. Bir başka ifade ile Hak huzurunda hesabını -kocasından bağımsız bir şekilde- kendisi verecektir. Ama kadının ekonomik özgürlüğüne sahip olması, kazandığı parayı har vurup harman savurmasını gerektirmez. Eşini, ailesini, ailesinin yüz yüze olduğu maddî sorunları hiçe sayar biçimde harcama yapma yetkisini ona vermez.

Onun için bu konumda bulunan aileler daha sonra değişik tatsızlıklara sebebiyet vermemek için, baştan oturup anlaşmalı, hanımın aile bütçesine muhtemel katkısını konuşmalıdır. Böylece ne koca, karısının maaşının bütününe göz dikip kendi malı olarak görmeli, ne de hanım “Ben kazanıyorum, istediğim gibi harcarım, sen bana bakmaya mecbursun!” düşünceleri içine girmelidir.

Hâsılı; evlilik öyle bir kurum ki varlıkta ve yoklukta, hastalıkta ve sıhhatte, sevinçte ve kederde eşlerin bir bütün olmasını gerektirir. Yoksa; evliliğin, kâr ettiği zaman devam, zarar ettiği zaman fesh edilen bir şirketten ne farkı kalır ki? Bunun adı o zaman ‘şirket evliliği’ olur.

Ben kocasının/hanımının varlığını paylaşıp yokluğunu paylaşmayan kişiye hakikî eş (karı-koca) demem, diyemem. Olsa olsa kâr-zarar esâsı üzerine kurulu bir şirketin üyeleri olabilirler onlar.

RAMAZAN TARTIŖMALARI VE HASSASİYET

Bir kere daha Ramazan'ı idrak ettik. Hak ettik veya etmedik bilemiyorum ama idrak ettik. Hak ettik veya etmedik derken, Ramazan'ın Allah tarafından kullarına sunulan bir ikram olduğuna inandığımı, inanmamız gerektiğini îmâ ediyorum. Gerçekten Ramazan, biz Müslümanlar için günahlardan yunma-arınma çeşmesidir. Bir tevbe kapısıdır o. Rahmet-i ilâhinin sağanak sağanak üzerimize aktığı bir kutlu zaman dilimidir. Gecesi ile gündüzü ile değerlendirilmesi gereken, hiç emek sarfetmeden elde ettiğimiz bir hazinedir.

Fakat Ramazan'ın bir de günlük yaşayışımızı etkileyen bir yanı var. Yazıya "Ramazan Tartışmaları" deyişim de bu yüzden. Ramazan, örf-âdete, yöreye ve kişiye özel alışkanlıklar dolayısıyla farklı bir hayat tarzını beraberinde getirir. Sahur, iftar, teravih, mukâbele, dâvetler derken bir yığın değişikliklerin kaynağıdır o. Özellikle alışkanlıklar büyük rol oynar hayatımızda. Sigara başta olmak üzere çay, kahve gibi şeylere tutkun olanlar, genelde

Ramazan'ın başlangıç günlerinde zorluk çekseler de sonraları alışırlar bu yeni düzene. Ama bazıları vardır ki hiç alışamaz ve âdetâ farklı bir kişilik kazanırlar Ramazan'da, sırf o alışkanlıkların gündüz boyunca terkinden dolayı. İftarı/bayramı iple çeker bu tip kişiler. Askerde terhis gününü bekleyen ve şafak sayan erler gibi her gün hem de birkaç defa, kaç saat/kaç gün kaldı diye hesap yaparlar kendi kendilerine.

Hız. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ramazan'da merede-i şeytanın zincire vurulduğunu belirtse de (Buhârî, "Savm", 5; Müslim, "Sıyâm", 1) bu tip insanlar hiç de onu aratmayacak bir form kazanırlar âdetâ. Her an savaş tamtamları kafasının üstünde çalınıyor gibi, kızgın ve öfkeli gözlerle etrafı süzer ve çatacak mesele arar bu tip insanlar her nedense.

Kurgu değil bu, senaryo hiç değil. Çocukluğumda bizzat benim yaşadığım vâkıalardan bahsediyorum. Mahallemizde birisi vardı. İftar topu patladığında sigara ile orucunu açan, doktorun 'sigarayı terk et' önerisine; "Doktor Bey! Sen ne diyorsun, ben bir sigaram bittiğinde ikincisini içecek olmanın sevinci ile yaşayan ve geceleri uykuda, nasıl sigara içebilirim formüllerini araştıran biriyim" diye karşılık veren biri. Meselâ bu insana siz, gündüz vakti "nasılsınız" diyemezsiniz. Sarhoş gibi dolaşan, etrafı buğulu gözlerle süzen bir tipti. "Sigara kafasına vurmuş" derdik biz onun için.

Bu keskinlikte olmasa bile hemen herkesin Ramazan'a has özellikleri vardır, normal günlük hayattan farklı olan. Ama bu farklılıklar zaman zaman evde, eşler arasında kavga ve tartışma vesilesi olabilmektedir. Keşke olmasa!

Önce bu sebeple yapılagelen aile içi tartışmaları yadırgamadığımı belirtmek istiyorum. Her değişiklik -özellikle köklü ve kalıcı değişiklikler- insanın farklı bir kimlik kazanması anlamına

gelir. Dolayısıyla bu yeni kimliğe uyum sağlamak, bu tarza alışmak zaman alır. Ramazan da işte böyle bir kimlik değişiminin yaşandığı aydır. Hele yukarıda örneğini verdiğimiz türden alışkanlıklarınız varsa, bu süreç uzadıkça uzar.

Onun için eşler bence bu gerçeği kabullenerek işe başmалılar ve birbirlerini idâre etme cihetine gitmeliler. Keskin çıkışlar, ânî patlamalar, öfke ve gayz dolu bakışlar/sözler her iki tarafı da gerer ve aradaki mesâfe, kapanması gerektiği yerde açılır. Gün gelir bir yerden patlar.

Karşılıklı konuşmanın çâre olduğunu düşünüyorum ben, bu aşamada. Ama zaman ve mekânını iyi kollayarak. Bakışların sigarasızlıktan bulandığı iftar vaktinde değil de, teravihten sonra meselâ. Ev ortamında değil de, mânevî bir havanın hâkim olduğu kutsal bir mekânda sözgelimi. ...ve katiyyen yanlışlıkları, sıvacının duvara mala ile çarptığı sıva misâli değil de, yılanı dahi deliğinden çıkartan tatlı ve güzel sözlerle tashih etmeli. İnanıyorum ki eş, eşinin uyarması karşısında farklı bir bakış açısı elde edecek, kendini eşinin gözü ile görme imkânı kazanacaktır. Az bir kazanım değildir bu.

Ramazan, -başta dedik-, Allah'ın rahmet ve merhametinin sağanak sağanak üzerimize yağdığı bir ay. Bir sene sonra bu kutlu zaman dilimini idrak edip etmeyeceğimiz belli değil. Öyleyse, böyle -halk tâbiriyle arz edeyim-, sade suya tirit bile olmayacak şeylerle huzurumuzu kaçıracağımıza, huzura, yani her an huzûr-u ilâhî'de duruyormuşçasına bir yola girmeye ne dersiniz?

SADECE BİR GÜN

Pollyanna'yı hemen herkes bilir ve tanır. Türk milletinin sadece TRT'ye mahkûm olduğu, İstiklâl Marşı'ndan İstiklâl Marşı'na, -bir başka tâbirle- açılışından kapanışına TV izlediğimiz o çocukluk günlerimizin unutulmaz çizgi film kahramanıdır o. Pollyanna'nın hatırımda kalan ve bunca yaşıma rağmen hâlâ hâfizamda canlı olan en temel özelliği, aleyhine bile olsa her şeyden ama her şeyden kendine mutlu olacak/olabilecek bir pay, bir ders çıkarmasıdır. Zannediyorum çizgi filmin ana teması, verilmek istenen mesajıydı bu.

Bugünden o günlere bakınca bu mümkün mü diye sormadan edemiyorum kendime. Küçük bir çocuk böyle bir bakış açısına hangi bilgi, hangi tecrübe ile ulaştı? Üvey anne başta, bin bir belâ, musibet ve sıkıntı ile uğraşan o minnacık kızın hocası kimdi? Mümkün mü idi filozoflara parmak ısırtan tespitleri yapabilmesi? Hikmet pınarıydı ağzı sanki! İnci mercan dökülüyordu ağzından onu her açışında. Tamamıyla çizgi filmin akli ve

mantikî temeller üzerindeki kurgusuna yönelik bu sorular bir tarafa, biz mevzumıza dönelim.

Bir sorum var ben dâhil herkese; Pollyanna'dan öte her şeyden, kendimizi mutlu kılabilecek onca dinî ve millî değere sahip olduğumuz halde, bunu hayata taşıyabiliyor muyuz? Oyun dahi olsa -ki İslâmî öğretilerde dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibâret olduğu muhakkaktır. (Meselâ bkz: el-Hadîd, 57/20; Muhammed, 47/36; En'am, 6/32; Ankebût, 29/64)- mutluluk oyunu oynayabiliyor muyuz meselâ? En olumsuz, en imkânsız, en zor ve "en" sıfatı ile anılmaya lâyık ne kadar menfilikler varsa hepsinde tıpkı Pollyanna gibi mutluluk kapısını aralayabiliyor muyuz kendimize? Yoksa kaderimize taşlar atıp, her gün hem de birkaç defa Allah'a âsî kullar zümresine mi ilhâk oluyoruz.

Bu yazımda sizlere, Pollyanna olmanızı teklif edeceğim. Yani her şeyden mutluluk adına pay çıkarmanızı. Yalnız bir tek farkla; süreyi kısa tutacağım. Yazının başlığında da gördüğünüz gibi sadece bir gün, evet yanlış okumadınız 'sadece bir gün' bu oyunu oynamanızı isteyeceğim.

Oyun ve kuralları gayet basit. Evli her çiftin, çocuğu, torunu olsun olmasın, mutlu veya mutsuz, zengin veya fakir, yaşlı veya genç, sıhhatli veya hasta, herkesin oynamasını istiyorum bu oyunu. Sadece bir gün eşinizin her şeyini -ki buna sizi sinir küpü yapan davranışları dâhil- hoş göreceksiniz, tahammül edeceksiniz, 'vardır bir hikmeti' diyecek, kavga etmemeye, tartışmamaya, küsmemeye söz vereceksiniz. Kendinize rağmen, prensiplerinize rağmen bir gün yaşayacaksınız sizin anlayacağınız. Bambaşka bir ben, bambaşka bir sen olacaksınız bir günlüğüne. 'Bu, sen olamazsın!' diyecek eşiniz size, sizin engin hoşgörü ve tahammülünüzü görünce. Var mısınız?

'Eee, ne olacak sonra!' dediğinizi duyar gibiyim. Kesinlikle bir şey diyemiyorum ama şeytanın bacağına kırılacağını ümit ediyorum. Şöyle ki; hadis-i şerifin ifadesiyle şeytan, avâneleri içinde en çok karı-koca arasını açanı tebrik eder, onu baş köşesine oturtmuş. Çünkü ailede meydana gelecek bir çatlaktan kısa ve uzun vâdede istifade edecek sadece şeytan ve şeytânî düşüncedir. Şeytandan ve onun temsilciğini yapan kişi, kurum, devlet ve sistemlerden başka hiç kimsenin bundan kârı yoktur çünkü. Öyleyse haklı veya haksız gerekçelerle karı-koca geçimsizliğine neden olan her sebep, her olay, her şahıs -ki buna karı kocanın kendileri de dâhil- şeytanın farkında olsa da olmasa da avânesi hükmündedir. Bu durumda bizim, teklifini yaptığımız Pollyanna oyunu, şeytanın oyununu bir günlüğüne bile olsa bozacak, -halk tâbiri ile- onun bacağına kıracaktır. Bacak bir defa kırılmaya görsün, gerisinin geleceğini düşünüyorum. Zira, kırık bacakla yol almak imkânsız olmasa da çok zordur. Onun için bu teklifi yaptım. Bu, bir.

İki; zaman insanın önünde bitme bilmeyen, uzanıp giden sonsuz bir hat gibidir. Zihin dünyamızda ona biçtiğimiz yerdir bu, gerçek böyle olmamasına rağmen. Şu sözleri çok duymuşsunuzdur sanırım; "Bir ömür boyu bu adama/kadınla hâ! Aslâ çekemem. Mümkün değil." İyi ama o ömür denilen şey bugün bitebilir. Şu yazdığım yazının mürekkep ve kağıtla buluşmasını görmeden meselâ, benim için bitebilir. Aramızda nice sabah işine uğurladığı veya evde bıraktığı eşinin akşam cesedi ile karşılaşan in-

O nlarla hoşça, güzelce geçinin. Şayet onlardan hoşlanmayacak olursanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur.”
(en-Nisâ, 4/19)

sanlar yok mudur? Öyleyse hâdiseye biraz da zaman zâviyesinden bakmak gerekmez mi?

Evet, ben öyle hâdiseler biliyorum ki, zaman, eşlerin önünde bitmez tükenmez bir ip gibi uzandığı için geçimsizlik oluyor. Halbuki bunu, teklifini yaptığım ölçüde bir güne indirgesek, “Bir gün değil mi, nasıl olsa geçer” desek, katlanılmazlara katlan-sak, çekilmezleri çeksek, inanıyorum ki çok şeyler kazanacağız. Hele buna bir niyet edelim, belki de Allah bizim kötü dediğimiz, beğenmediğimiz, burun kıvırdığımız o hallerden nice hayırlar hâsıl edecek. İşte O’nun müstakil bir yazıya konu olabilecek İlâhî Beyanı; “Onlarla hoşça, güzelce geçinin. Şayet onlardan hoşlanmayacak olursanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur.” (en-Nisâ, 4/19)

İslâm İnsanı’nın, Pollyanna’dan daha öte -ve hem de gerçek hayatta- mutluluk oyunu oynayabileceğine inanıyorum ben.

SAYGI MI SEVGİ Mİ?

Saygı ve sevgi birbirinden farklı anlamlar içeren iki temel değerdir; insan, aile ve toplum hayatı için.

Karı-koca ilişkilerinde saygı mı önceliklidir yoksa sevgi mi? Saygı ve sevgi birbirinden farklı anlamlar içeren iki temel değerdir, insan, aile ve toplum hayatı için. Saygı, bizim 'hürmet' diye ifade edebileceğimiz takdir, tebci, ululama gibi genelde yararlılıkları olmuş kişi, kurum ya da eşyaya duyduğumuz ve çeşitli formları ile pratiğe döktüğümüz hisdir. Sevgiye gelince, kişi ve muhataba göre çeşitli şekilleri olmakla birlikte, konumuz açısından sevgiyi 'mecâzî aşk' olarak nitelendirebiliriz.

Şimdi yukarıdaki soruya dönelim, saygı mı sevgi mi? Elbette her ikisi de. Bir yuvanın sevgiden eksik bir temel üzerine oturması düşünülemez. Tarafların hangi usûl ile evlenirlerse evlenirler -görücü veya anlaşmalı- birbirlerine karşı sevgileri yoksa, zamanla oluşmadı veya kayboldu ise, o yuvanın huzur içinde devamı imkânsızdır ya da imkânsız denecek ölçüde zordur.

Burada unutulmaması gerekli olan en önemli husus, tarafların birbirlerine karşı duydukları aşkın, sevginin kendiliğinden sürekli canlı kalan bir his olmadığı gerçeğidir. Onu sürekli kılabilmek irâdî olarak yapacakları şeylerle, karı-kocanın kendi elindedir. Bakın Fethullah Gülen Hocaefendi onu ne güzel ifade eder; “Aşk vuslatla noktalanınca her şey durgunlaşmaya başlar, ateş söner, baraj boşalır, çığ da dağılır gider...” (Ölçü veya Yoldaki Işıklar, s. 64) Öyleyse bu aşamada eşlere ciddi görevler düşmektedir. İşte bence saygı, hürmet bu noktada devreye girmelidir, girmek zorundadır. Çünkü tarafların birbirlerine, düşüncelerine, davranışlarına saygı duyması, hürmet beslemesi ve onu bir şekilde hissettirmesi sevgiyi besleyen ana damardır.

“Aşk vuslatla noktalanınca her şey durgunlaşmaya başlar, ateş söner, baraj boşalır, çığ da dağılır gider...”

Burada kabûlü şart olan en temel nokta kadın ve erkeğin gerek cinsiyetleri ve gerekse şahsiyet ve kimlikleri itibariyle farklı dünya görüşlerine, farklı önceliklere sahip olma keyfiyetidir. Her şeyden önce bu, tabîi bir olgu olarak kabul edilmelidir eşler tarafından. Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız bütün düşünceler bu ön kabûl üzerine kuruludur. Aksi bir anlayış, özellikle günümüzde, cennet bahçeleri olması gereken yuvayı rahatlıkla cehennem çukurlarına çevirecek hususiyete sahiptir.

Gel gör ki hakikat bu olmakla birlikte, özellikle ataerkil ailelerde kadının farklı düşünce, istek, beklenti ve dünya görüşüne sahip olmaması, onun, kocasının istek ve arzuları içinde eriyip gitmesi gerektiği düşüncesi hâkim. Ve bu hâkimiyet devam ettiği müddetçe ailede ortak bir payda yakalamak zor oluyor.

Aslında sırf erkeklere haksızlık etmeyelim. Günümüzde bazı kadınlar kültürel etkileşimler sonucu, kocalarından görmek istemediği aynı tavrı rahatlıkla takınabilmekteler. Bu zihniyette olanlara göre koca, karısının esiri, 'onun istekleri ve programı öncelikli' hareket etmek zorunda. Kocanın aile dışı iş veya arkadaş çevresi ile sanki özel hayatı olamazmış gibi tavırlar... her iki taraf için de sıkıntılı bir durum. Evlilik, eşlerin birbirine esir olması demek değildir ki!

En çok şikâyet edilen hususlardan birisini örnek vererek konuyu açalım isterseniz; erkeklerin futbol hastalığı. Fanatizme dayanan ölçüdeki bir hastalığı ben de kabûl etmiyor ve tedâvisinin gerektiğine inanıyorum ama genelde, erkeklerin futbola olan yoğun ilgileri herkesin mâlûmu. Burada, onların futbolla ilgilenmelerine, tv'den ya da stadyuma giderek maçları seyretme isteklerine -elbette aşırıya kaçmayan ölçülerde- kadınların saygı göstermesi gerekmektedir. Bu saygının göstergesi, haftalık veya günlük programda kocanın maçları seyredebilecek zeminin hazırlanmasıdır. Aynı ölçülerde, erkeğin de hanımının tv seyretme konusundaki önceliğine, tercihinin saygı göstermesi gerekir. Eğer o, Türk filmlerinden veya bir tv dizisinden hoşlanıyorsa ona göre programlama yapılmalıdır. Aksi halde ikili dayatmalar, eşlerin tercihleri noktasında birbirlerine

*“Seni seviyorum”
sözcüğümü ele alalım ve
gerçekten mâzinin derin-
liklerine doğru bir yolcu-
luk yapalım. Meselâ, elli
yıllık evlisiniz, kaç defa
eşinize “Seni seviyorum”
dediniz veya kaç defa on-
dan bu cümleyi duydu-
nuz? Halbuki Hz. Pey-
gamber (Sallallâhu Aleyhi ve
Sellem) bir hadislerinde,
“Sizden birisi bir kardeşi-
ni severse, ona sevdiğini
söylesin.” (Heysemî, Mec-
meu’z-Zevâid, X/281) buyu-
ruyor:*

saygılarının kalktığına göstergesidir ve bu, gereksiz bir huzursuzluğa dâvetiye anlamını taşır.

Yukarıda, sevgi ve aşkın kendiliğinden sürekli canlı kalabilen bir özelliğe sahip olmadığını ifade etmiştik. Pekâlâ onu nasıl canlı tutacağız? Sorması kolay ama cevabı oldukça zor bu sorunun. Çünkü günümüzde, kırılmaya yüz tutsa da hükümranlığını sürdüren ataerkil yapımız eşlerin birbirlerine sevgilerini belli eden tezâhürler içine girmesine mâni. Meselâ, “Seni seviyorum”

Hâsılı, öncelik-sonralık sıralaması yapmak istemem sevgi ve saygı arasında. Ama illâ yapılması gerekiyorsa, saygıya, sevgiyi de besleyen bir damar olması açısından önceliğin verilmesi gerektiğine inanıyorum.

sözcüğünü ele alalım ve gerçekten mâzinin derinliklerine doğru bir yolculuk yapalım. Meselâ, elli yıllık evlisiniz, kaç defa eşinize “Seni seviyorum” dediniz veya kaç defa ondan bu cümleyi duydunuz? Halbuki Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde, “Sizden birisi bir kardeşini severse, ona sevdiğini söylesin.” (Heysemî, Mecmeu’z-Zevâid, 10/281) buyuruyor. Ortak paydanın sadece iman olduğu bir kişi ile olan münasebette, bir davranış biçimi, örneği, modeli sunuyor Allah Rasûlü bize, bu hadislerinde, hatta emrediyor. Pekâlâ bir değil, binlerce ortak paydanın bulunduğu evlilik hayatında eşler, neden çen-

kingen davranırlar birbirlerine. Utangaçlık mı? Elbette değil ve olmamalı. Her şeyden önce, zirve seviyesinde paylaştıkları mahremiyet buna mâni. Aile huzurunun önemli bir temelini teşkil etmesi ayrı bir gerekçe.

Sevginin tezâhürü sayılan ikinci husus, hediye alma ve verme? Sahi eşinize en son ne zaman hediye almıştınız? Ya da ne zaman eve, elinizde bir çiçek buketi ile gelmişsiniz? Beş yıl önce mi? “Eşlerin birbirlerinden hediye, çiçek beklentileri içine gir-

mesi doğru mu?” deyip kestirip atabilirsiniz. Ama bu bana göre fitratı inkârdır. Dikkat edin, bize âit olmayan bir kültürün uzantısını kabul etmeme demiyorum, çünkü hediyeleşme Hz. Peygamber’in (aleyhisselâm) ifadeleri ve uygulamaları ile insanların sevgi bağlarını artıran evrensel bir değerdir (Muvattâ, “Hüsnü’l-Hulk”, 16; Mecmeu’z-Zevâid, IV/146). Hediye şeklinin çiçek şekline bürünmesine Batı kültürü deyip inkâr edebilirsiniz. Kabul ettik diyelim, pekâlâ çiçeğe ‘hayır’ diyenler eşlerine bir şey aldı mı, alıyorlar mı? Kaldı ki çiçek ve çiçeğin sembolize ettiği değerler evrenselidir. Gül’ün İslâm kültürü içindeki Hz. Peygamber (Aleyhisselâm) ile olan ilişkisini düşünün lütfen.

Yukarıdaki ifadelerim sadece erkeklere hitab ediyor şeklinde algılanmamalı. Kadınlar da bunun muhatabıdır. Çeşitli vesilelerle karşılıklı hediyeleşmeler her iki tarafın birbirlerine karşı besledikleri sevgi hissini artıracak ve sürekli canlı kılacak unsurlardan birisidir.

Hâsılı, öncelik-sonralık sıralaması yapmak istemem sevgi ve saygı arasında. Ama illâ yapılması gerekiyorsa, saygıya, sevgiyi de besleyen bir damar olması açısından önceliğin verilmesi gerektiğine inanıyorum.

“ŞURAYA YAZIYORUM; BU EVLİLİK YÜRÜMEZ!”

Burcu, kocası ile, her ailede olan türden bozuşmasını, mûtad yaptığı ziyaretlerden birinde annesine söyledi. Burcu'nun yaptığı bu şey ne kadar doğru ve ne kadar sağlıklı ayrı bir yazı konusu ama yılların tecrübe gömleği sırtında Fatma Hanım her zamanki gibi kızını teskin etti, bu tür şeyleri fazla büyütmemesini söyledi, babası ile olan ilişkilerinden misâller verdi. Bu tenbîhâtlar arasında kızının ağlamalı bir edâ ile: “Her seferinde elin oğluna hak veriyor, kendi öz kızını dinlemiyorsun” tarzındaki reaksiyoner çıkışına ise sinirlendi ve sesini yükselterek “Kızım! Bu kaçınıcı! Fındık kabuğunu doldurmayacak şeylerle her hafta karşıma geliyorsun. Saatlerce seni dinliyorum. Günlük telefon konuşmaları hariç. Yeter artık! Biraz sabret. Sabretmeyi dene. Anlattığın şeylerde ‘elin oğlu’ diyorsun ama damadım haklı. Ne yani sana hak verip de yangına körükle mi gideyim? Tamam. Dinlemek istemiyorum bu tür şikâyetleri bir daha. Çocukluğ u bırakacaksın. Evcilik oynamıyorsunuz. Hani siz birbirinizi

seviyordunuz. Seven, sevdiğine böyle mi yapar. Tahammül etmez mi biraz? Kusurlarını görmezden gelmez mi? Hoş, onlar da kusur olsa ya! Bu kadarlık mıydı sevgin Burak'a?"

Bu, Burcu'nun kocasından -elin oğlundan demeliydik- ilk şikâyeti değıldi ve ihtimâl son da olmayacaktı. Geçimsizliğin mâhiyeti ve nedenleri, aile içi problemleri, annesi dahi olsa başkasına taşıma, oldukça tehlikeli zihnî yanlış-

lığı ve kabûlü içeren 'elin oğlu' tâbirini bir kenara bırakalım, Burcu'nun bu defa yaptığı çok büyük bir hatâ vardı; mahallelerinde "ayaklı gazete" tâbir edilen, gazeteye îlân vereceğine Saide Hanıma söyle; hem daha çok insan duyar, hem de bedavaya gelir" şakavârî sözleriyle anılan ve -tahmin ettiğiniz gibi- gıybeti, dedikoduculuğu ve laf taşımacılığı ile ünlü Saide Hanımın yanında annesi ile bu meseleyi konuşmasıydı. Fatma Hanım, yukarıda ifade ettiğimiz sert sayılan nasihatleri yaparken Saide Hanım çoktan hükmünü vermişti; "Kızım! İşte şuraya yazıyorum, bu evlilik yürümez!"

Ne mi oldu? Bir hafta bile demeden on bin nüfuslu ilçede herkes Burcu ile Burak'ın geçimsizliğini duydu. Allah var, Saide Hanım vazifesini yapmıştı!!! Demek hakkında söylenenler doğrudu!!! Bire bin katılarak dilden dile yayılan dedikodu sayesinde o hanede şimdiye kadar hiç yaşanmayan şeyler bile yaşanmış olarak tüm ilçe halkının diline dolandı. Öyle ki ne Burcu, ne Burak halk içine çıkmaz oldu, etrafındaki insanların acıyıcı, küçümseyici ba-

*K*usursuz dost arayan dostsuz kalır. Hatâ yapmak insanoğlunun değışmez kaderidir. Önemli olan hatâ yapmak değıl, ne kadar küçük veya ne kadar büyük olursa olsun hatâdan dönebilmektir ve bu en büyük erdemdir.

kışları rahatsız etti Burcu-Burak çiftini. Hele; “Vah vah vah! Da ha yeni de evlenmişlerdi. Severe k varmışlardı birbirlerine. Nazar mı değdi ne?” türü sözlerse her ikisini de çıldırtıyordu.

Kusursuz dost arayan dostsuz kalır. Hatâ yapmak insanoğ lunun değışmez kaderidir. Önemli olan hatâ yapmak değ il, ne kadar küçük veya ne kadar büyük olursa olsun hatâdan dön ebilmektir ve bu en büyük erdemdir. Fakat yapılan şeyin hatâ ol duğunu anlamak ve anlatmak zaman ister, metot ister. Zaten Burcu'nun en büyük hatâsı da buydu. Biraz daha sabretmeli, kocasının ş ikâyet unsuru davranış larını annesine değ il bizzat Burak'a söylemeli ve zaman-metot ayarlaması yapmalıydı.

Gelelim Saide Hanıma; önce ş u hakikati kabullenelim; er kekler giybet yapmaz, lâf taşımaz değ il ama bazı kadınların bu konudaki özellik ya da mahâretleri kimi erkeklere nisbetle her nedense daha belirgin. Hele bir kısım ev hanımları... gündüz ç ay sohbetleri, aile ziyaretleri, düğün dernek gezileri bu türlü muhabbetlerin aslî mekânı. Halbuki “İslâm insanı”nın bu türlü şeylere ödün vermemesi gerekmekte. Hekimoğ lu İsmail Abi'nin üslûbu ile ifade edeyim; Namazı emreden Allah, giybeti, dedi koduyu, lâf getirip götürmeyi de haram kılıyor.

Ailevî mevzuların el-âlemin diline düşmesi, düşürülmesi ise hepten yanlış. Bu bağlamda “kolun kırılıp yen içinde kalması” lâzım. Kur'ân'ın da geçimsizlik çözümü adına sunduğu formül de emir ve tavsiye edildiği gibi önce karı-koca kendi aralarında, olmadı her iki aileden birer hakem tâyini ile sonuca gitmeye ç a lışacaktır (en-Nisâ, 4/35). Boşanma niyetiyle hâkim önüne çıkmadan, bir başka tâbirle meseleyi herkesin duyacağı, bileceği, konuşacağı safhaya getirmeden önce aileden tecrübeli kişilerin hakem olarak tâyin edilmesi sûretiyle problemin hallini öngörmesi, aile içi sır sayılacak geçimsizliğin yabancılara duyurulma-

sını, onlar tarafından bilinmesini engellemek amacını gütmektedir. Buna riayet etmeme, yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi olayın ilgili-ilgisiz herkes tarafından duyulmasına, ayyuka çıkmasına sebebiyet verecek, bire bin katılacak, olmayan şeyler olmuş gibi konuşulacak ve neticede akl-ı selim ortadan kalkarak Saide Hanımın dediği gibi evlilik yürümeyecektir. Ayrıca evliliğin yürümeyeceği bağlamındaki yaklaşımların duâ olabileceği hattırdan çıkarılmamalıdır.

Hâsılı; söz söyleme bir sanattır. Neyin, nerede, ne zaman, nasıl ve kime/kimlere söyleneceği mutlaka ama mutlaka hesap edilmelidir. Yunus Emre'nin dediği gibi;

“Söz ola kese savaşı,
Söz ola bitire başı,
Söz ola ağılı aşı,
Bal ile yağ ede bir söz.”

Her sözümlüğün, gıybet, dedikodu, yuvaların harabına sebebiyet verecek uygunsuz türden birtakım lâflar olmasına bedel, olmazları öldürcek, savaşımlara son verecek, zehirleri bal edecek mâhiyette olması dileğiyle...

TERTİP VE DÜZEN

Akşam yemeğine, artık evin yabancı olmadığı misafirler gelecekti. Bey telefonla durumu eşine bildirdi. Çok fazla bir hazırlığa gerek yoktu, çünkü onların bu eve gelişleri ilk değildi, tıpkı kendilerinin bugünkü misafirlerinin evlerine gidişleri gibi.

Aslında her iki ailenin erkeklerinin, ilkokul yıllarına dayanan beraberlikleri vardı. Kader onları ortaokul, lise, üniversite derken, iş hayatında da sürekli beraber kılmıştı. Evlilik sonrası ilişkileri de eşlerin birbirleri ile iyice kaynaşmaları sebebiyle devam ediyordu. İşte bu yemek de bu ilişkinin sıra içi uzantısından ibaretti.

Bey, akşam eve geldiğinde sinir küpü bir hanım ile, köşeye çekilmiş kendi hâlinde ağlayan on üç yaşındaki kızını buldu. Bir problem olduğu ortadaydı. Ama ne? Ne umuyordu, ne bulmuştu? Hemen muâlece etmeye durdu. Önce meseleyi anlamalıydı? Hemen karısı ile konuştu, ardından kızının yanına koştu.

Size garip gelecek ama mesele misafir eksenli ev temizliği ile alâkalı idi. Güyâ kız, annesinin dediklerini yapmamış, dipten

bucaktan süpürmemiş ve evde kızıl kıyâmet kopmuştu. Bayanlı misafir stresi, evin hanımının canından çok sevdiği kızını dahi hem de bir hiç uğruna azarlamasına sebep olmuştu.

Yukarıdaki iki kavrama dikkat edin, “misafir eksenli ev temizliği” ile “bayanlı misafir stresi.” Nedendir bilinmez, misafirden utanmayan olmasa da, hazırlık ve temizlikler günlük, olağan temizlik ve hazırlığa nisbetle farklı olması gerekse de, bu durum bazen öyle abartılır ki, keşke misafir gelmese temennisi yaptırır insana? ...veya, biraz daha aklı selimli bir değerlendirme, keşke eski âdetlerimiz hiç değişmese dedirtir.

Bu problem ekseninde önce şu tespitleri kaydedelim; hiçbir erkek yoktur ki evinin tertipli ve düzenli olmasını istemesin. Çünkü düzen insanî öğelerle donanmış kişilerin ortak özelliklerinin başında gelir. Bu noktada istisnâ var mıdır? Düzensizliği düzen gören erkekler, demek istiyorum. Olduğuna, olacağına ihtimâl vermemekle beraber olabileceğini düşünsek bile, bunlar umumî anlamda sözünü edeceğimiz hususlarla alâkalı olarak neticeyi değiştirmeyecektir.

Kadınlara gelince; rahatlıkla denebilir ki, kadınlar bu bağlamda erkeklere oranla daha fazla hassastır. Neden? Çünkü, genelde evde düzenin sorumlusu onlardır, yük neredeyse bütünüyle onların omuzundadır. İki, düzen açısından yapıları erkeklere nisbetle daha hassastır.

Fakat bu hassasiyet veya sorumluluk şuuru bazen olur ki, yukarıda örneğini verdiğimiz olayda olduğu gibi, öyle noktalara kadını alır-götürür ki, kadın ne kızını görür, ne kocasını. Böyle mi olmalıdır? Eve misafirin gelişi, ailede geçim sorunu mu meydana getirmelidir? Mutsuz olaylar zincirine bir halkanın daha eklenmesine mi sebep olmalıdır? Bir gün gelip bu halkaların kocaman bir zincir oluşturması beraberliğin bitmesinin adı ise, o

günleri düşünüp şimdiden halkalara yenilerinin ilâve edilmesini önlemek gerekmez mi?

Her şeyin aşırısı zararlıdır. Temizlik, tertip ve düzende kabullenilen elbette ortak ve asgarî paydalar vardır. Bu paydaları aşan bir hassasiyet, aslında hassasiyet değil bir hastalık belirtisidir. Belki de psikolojik anlamda tedavisi gereken bir hastalık.

Öncelikle şunu bilelim; erkekler hanımlarının tertip ve düzen bazında almış oldukları eğitim, terbiye ve alışkanlıkları iyi gözetlemeliler. Şayet hanımlarında görmek istedikleri şey, bunun altında ve üstünde ise, hanımını istediği çizgiye getirmeyi zamanla yaymalıdırlar. Bağırıp çağırmakla değil, telkin ve tavsiye ile, gerektiğinde bizzat gösterme ile işe koyulmalıdırlar. Bu noktada ilişkilerinin yalama yapmasına, yiv kırmasına izin vermemelidirler. Aksi takdirde düzen tutturmak, tertip anlamında düzen değil, karı-koca ilişkilerinin bütününde düzen tutturmak imkânsız hâle gelebilir.

Bir de, istedikleri düzenin sağlanabileceği maddî ve ekonomik altyapıyı hazırlayıp hazırlamadıklarına bir bakmalılar. Ekonomik açıdan vasatın altında gelire sahip, iki odalı bir apartman dairesinde, dört çocuklu bir ailenin yaşadığını düşünün. Buna hemen her gün evden hiç eksik olmayan misafirleri ilâve edin. Sorarım size, bu evde düzen tutturmanın imkânı var mıdır?

Kadınlara gelince... Devam etme niyetiyle.

Her şeyin aşırısı zararlıdır. Temizlik, tertip ve düzende kabullenilen elbette ortak ve asgarî paydalar vardır. Bu paydaları aşan bir hassasiyet, aslında hassasiyet değil bir hastalık belirtisidir.

TEMİZLİK VE TİTİZLİK

Pratik hayattan bir örnek ile başlayalım; çocukluğumda kapı karşı komşumuz vardı, Hatice Yenge. 'Hacce Yenge' derdik biz ona yerel söyleyişimizle. Birer yaş ara ile hayata gelmiş tam dokuz çocuğu vardı. En büyükleri benden bir yaş büyüktü. Evinin derli-toplu ve temiz olduğu bir günü ben hatırlamadığım gibi, kimsenin de hatırladığını sanmıyorum. Mahallemizde darb-i mesel olmuştu Hacce Yengenin evi. Kayınvâlideler gelinlerine, anneler kızlarına evlerini temiz ve tertipli tutmaları konusunda öğüt verirken Hacce Yengenin evini olumsuz örnek olarak gösterirler ve "Aman hâ!" derlerdi. Tabii kadınların dedi-kodu ortamlarının -sohbet de diyebilirdik- değişmez gündem maddesi oluşunu da buna ilâve etmek lâzım.

Haksızlık etmeyelim, birer yaş ara ile dokuz küçük çocuk, yemek, bulaşık, çamaşır, bez, misafir vb. isteseydi de temiz ve tertipli olamazdı Hacce Yenge, o iki odalı daracık evinde. Fakat gel-gör ki, millet perde arkasına değil, perde önüne bakıp değerlendiriyor.

Temizlik gibi İslâmî ve insânî bir olgunun evde geçimsizlik sebebi olduğundan, olabileceğinden bahsetmiştik geçen yazımızda. Konunun erkeklere bakan yanını bitirmiş, sıra kadın vec-hesine gelmişti. Yukarıdaki örneği verişimin de nedeni zaten bu.

Öncelikle şunu belirtelim, hiçbir kadın ilk ve son tahlilde dışa ve içe karşı, sorumluluğunu taşıdığı evinin kirli, pasaklı, düzensiz olmasını istemez. Hele bunun kadınlar arasında darbimesel olmasını aslâ! Fakat temizliğin, tertip ve düzenin “olmazsa olmaz” şartları mevcut değilse, hangi kadın olursa olsun sabah-akşam temizlik diye tuttursa, bu uğurda didinse-dövünse bir anlam ifade etmez ki. Tıpkı Hacce Yenge örneğinde olduğu gibi. İki odalı küçük ve daracık bir evde, balık istifi dokuz küçük çocukla ne kadar temizlik yapabilir, ne kadar düzen tutturabilirsiniz? Elbiselerinizi koyacak yeterli dolap, fazlalıklar için depo, kuru ve taze yiyecekler için uygun mekân yoksa elinizden ne gelir ki?

Bununla şunu anlatmak istiyorum; temizlik ve düzen derken, bunu ortaya çıkartacak zaman, zemin, sıhhat ve gereçler bakımından asgarî şartları hesaba katmalı ve o çerçevede bir ölçü ortaya konmalıdır. Ne kadın, o ölçünün üstüne çıkmak için aşırı gayret sarfetmeli, ne de erkek uçuk beklentiler içine girmelidir. Tâ ki geçimsizlik konusu olmasın.

İkinci nokta; geçen yazımızda bir cümle ile değindiğimiz, bayan misafir eksenli temizlik. Nedenini bilmem -onu kadınlara sormak gerek!- ama gördüğüm, duyduğum, okuduğum kadarıyla bayan misafirler söz konusu olduğunda temizlik bir başka mâhiyet kazanıyor evlerde. Yöresel tâbirimizle dipten-bucaktan yapılan mübâlâğalı bir temizlik söz konusu oluyor ve saatler alıyor. Öyle ki teknolojinin önümüze koyduğu imkânlar, yani elektrikle çalışan vakumlu süpürgeler, lavabo parlaticıları vs. olma-

saydı kadınların hâli ne olurdu diye düşünmeden edemiyor insan? Aslında şöyle düşünmek daha sağlıklı, acaba ne ev ne de araç-gereç olarak bu imkânlara sahip olmayan ninelerimiz ev temizliğini nasıl yapıyorlardı? Özellikle bayan misafir eksenli temizliği!...

Meseleyi hafife aldığım veya dalga geçtiğim zannedilmesin. Çünkü ben Anadolu'nun bağrında yetişmiş, bahsini ettiğim niner döneminin bilen ve yaşayan bir insanım. İnanın bugünkü kadar mübâlâğaya şahit olmadım ninemde. Ama mimarî yapının değiştiği, televizyon, gazete, dergiler vâsıtasıyla kültürel etkileşimin eskilere nisbetle, daha fazla olduğu dönemin insanı olan (merhûme) annemde, temizlik farklı bir mâhiyet kazanmaya başladı. Kızkardeşim ve eşimin neslinde ise bambaşka bir hüviyet aldı. Öyle sanıyorum ki ninem ve annem mezardan kalkıp gelse, kızları ve gelinlerinin bayan misafir stresi karşısında hayretten hayrete düşer, onları tanımakta zorlanırlardı. Tabii bu benim tahminim, itiraz eden bayanlar olabilir, sadece saygı duyarım.

Görüldüğü gibi üç neslin kısaca mukâyesesini yaptığımızda karşımıza çıkan örf ve âdetlerin, anlayış ve kabullerin büyük bir ölçüde değiştiği gerçeğidir. Bayanların şuurulu yaklaşımları, bir çok ailede problem olan bu konunun aşılmasını sağlayacaktır. Bir başka deyişle, kilidin anahtarı birçok alanda olduğu gibi burada da bayanların elinde. Umarım anahtarı kullanırlar ve kilitli kapıyı -bir defaya mahsûs açmak yetmez- sürekli açık tutarlar. Bu, fıtrata rağmen bir teklif gibi gözükse de özellikle Müslüman bayanların bunu yapabileceğine inancım tam. Geçim için şart bu.

TEPKİ VE TEPKİDE ÖLÇÜ

Kur'ân , ruhânî varlıkların Hz. Adem (aleyhisselâm) karşısında secde etme olayını, öncesi ve sonrası ile teferruatlı olarak anlatır. Allah'ın "Âdem'e secde edin!" (el-Bakara, 2/34) emrine muhaptap olan varlıklardan birisi bu emre itaat etmemiştir; şeytan. Kimdir şeytan? Hangi cür'et ve cesâretle Hakk'ın emrine karşı çıkmış, 'hayır' demiş ve diyebilmiştir? Kur'ân'ın "O cinlerden idi. Rabbinin emrinin dışına çıktı." (el-Kehf, 18/50) beyanına göre cinlerden birisidir o ve henüz o âna kadar da şeytan adını almamıştır.

Pekâlâ gerekçesi ne şeytanın? Yine Kur'ân 'ın bizlere intikâl ettirdiğine göre; "Allah buyurdu; Söyle bakalım, Sana emrettiğim halde secde etmene mâni nedir?" İblis: "Ben ondan daha üstünüm; çünkü Sen beni ateşten, onu ise çamur parçasından yarattın!" (el-A'râf, 7/12)

İyi ama ateşin topraktan üstün olduğunu kim söylemiş ona? Ya da nereden biliyormuş bunun böyle olduğunu? Cevap; şeytanın

hiçbir temele dayanmayan aklî çıkarımı. Tefsir kitaplarındaki yorumlara göre, fâsîs kıyası.

Can alıcı soru şu; şeytanın emre itaat etmemesi, bunu fâsîs şeylerle temellendirmeye çalışması doğru mu? Elbette değil. Ama yapmış bir kere ve sonucuna katlanmak zorunda. Sonuç mu? Ebedî cehennem.

Aile mevzularını incelediğimiz bu kitap ile şeytanın tepkisinin ne ilgisi var diyebilirsiniz. Geçimsizliklerde karşılıklı gösterilen tepkinin şiddet ve boyutunu nazara verme

“Allah buyurdu; Söyle bakalım, Sana emrettiğim halde secde etmene mâni nedir?” İblis: “Ben ondan daha üstünüm; çünkü Sen beni ateşten, onu ise çamur parçasından yarattım!” (el-A‘râf, 7/12)

açısından var diye düşünüyorum. Şeytan örneğinde gördüğümüz gibi, geri dönüşü imkânsız öyle tepkiler gösteriliyor ki, bugün eşler arasında sonuç tam anlamıyla felâket; hâneler harap, çocuklar yetim ve öksüz.

Madem yaptılar, sonuçlarına katlansınlar diyese geliyor insanın, tıpkı şeytana dediğimiz gibi. Ama bunu derken rahat olamıyor insan. Zira bir anlık öfke, his ve hevese mağlup olmanın bedeli bu kadar ağır olmamalı diye düşünüyorum. Başta aile yapımız olmak üzere sosyo-ekonomik sistemimizi, aile düzenimizi, eğitim seviyemizi, moral değerlerimizi kökünden sarsıntıya uğratacak boşanmaların bu kadar kolay olmaması gerektiğine inanıyorum.

Kaldı ki, bizim yaşamakla mükellef olduğumuz emir, yasak ve tavsiyeler bu sorunu kökten çözecek özelliklere sahip. Allah Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) meâlen; “Sevdiğin kişiyi ölçülü sev, gün gelir düşmanın olur. Sevmediğin, yerdiğin, düşmanın olarak kabullendiğin kişiye de mesâfeli davran, gün gelir dostun olur” (Tirmizî, “Birr”, 60)

derken bizlere altın gibi bir ölçü vermekte. Konumuzla iki noktadan ilgisi var bunun. Bir; mizan. İki; sevme veya nefrette ölçü.

Rahmân sûresinde ısrarla vurgulanan ve net bir emir beyanla dışına çıkmamız istenen mizanı biz her nedendir bilmem hayatımızın hemen hemen her alanında görmezlikten geliyoruz. Yemekten konuşmaya, vakti boşu boşuna geçirmekten uyumaya varıncaya kadar hayatımız israflarla dolu. İsraf-ı taam, israf-ı kelâm, israf-ı zaman, israf-ı menâm... israf, israf, israf. Halbuki israf, Rabbin açık beyanıyla haram. "Allah, israf edenleri sevmez" (el-A'râf, 7/31) buyurmuyor mu Yüce Beyanında.

Dikkat ederseniz hiç tepki göstermeyelim demedim. Halk tâbiriyle "Siniri alınmış et gibi olalım" teklifini getirmedi. Zira bu teklif, "İnsanî değerlerini bir kenara koy, uygunu, düşünceni, hissiyatını at" anlamına gelir ki imkânsızdır. Yanlışlıklar karşısında elbette tepki gösterelim ama ölçülü. "Özür dilemek zorunda kalacağın bir hareketi yapma." "Bakılacak yüze, utanılacak söz söyleme." "Düşünmeden konuşmanın cezası, konuştuğundan sonra düşünmektir." Ne güzel sözler bunlar. Keşke ders alınabilse.

...ve bir misâl; adamın birisini arı sokmuş. Can havliyle o arıyı öldürmüştü. Daha sonra hayatı boyunca önüne çıkan her arıyı öldürmeye kalkmış, arı kovanlarına saldırmış her fırsatta. Sebep mi? Hani bir zamanlar bir arı onu sokmuştu ya!

"Sevdiğin kişiyi ölçülü sev, gün gelir düşmanın olur. Sevmediğin, yerdiğin, düşmanın olarak kabullendiğin kişiye de mesâfeli davran, gün gelir dostun olur" (Tirmizî, "Birr", 60)

Bizler de bazen bu gülünç duruma düşebiliyoruz. Yanlışlıkları, hatâ ve kusurları unutmamanın bir erdem olduğunu unutuyoruz. Affetme gibi Allah'a râci bir vasıfla mutasıf olmanın faziletine inanmıyoruz. Misâldeki adam gibi bir yanlışından dolayı aynı yastığa baş koyduğumuz eşimize her şeye rağmen tavır alıyor ve 'kindâr' kelimesini hatırlatan bir tutum sergiliyoruz yıllar ve yıllar boyu. Hatta bundan hareketle tüm kadın veya erkek milletine düşman oluyor, her fırsatta bunu dile getirmekten gocunmuyoruz.

Biraz temkin lütfen. Şeytana mel'abe olmamak gerek.

VEHİM VE GÜVEN

Bir hiç uğruna yıkılan yuva hikâyelerini bilirsiniz sanırım. Erkeğin ceketinin üzerinde bulunan uzun bir saç teli, kadında duyulan erkek parfümü vb... hikâyeleri kastediyorum. Klasik Türk filmlerinde binlerce defa şahit olduğumuz, magazin gazetelerinde yüzlercesini okuduğumuz klasik hikâyeler... Pekâlâ sonuç ne; ya mahkeme köşeleri ve köprü altı çocukları, ya intihar manzaraları ve hayata küskünlükler veya kadere taş atma ve Allah'ı inkâra kadar uzanan kendini boşa ve hiçliğe salmalar.

Bir telefon geldi geçenlerde. Bir ev hanımı idi arayan. İki gözü iki çeşme, ağlama ve hıçkırık seslerine boğulmuş sesiyle derdini anlatmaya çalışıyordu. Şikâyet mevzuu; ticârî münasebetle sık sık yurt dışına çıkan kocası. Duyduğuna göre kocası gittiği o ülkede evlenmiş ve sık gidişinin ardında yatan hakikî sebep buymuş.

İster kadın açısından, isterseniz mevcut teâmül, örf ve âdetler açısından bakın, dert büyük. Kabul, dert büyük ama delil nerede? Delil, dedikodu. İsrarla ve tekrar tekrar sordum,

dedikodunun ötesinde delil yok. Kendisi ile görüştün mü, sordun mu kocana? Cevap, hayır!. İlâvesi var: "Ne diye soracağım o meymenetsiz herife!"

Bu, bana şunu gösterdi ki, yirmi yılı aşan süredir evli olan bu üç çocuklu çiftin evlilikleri pamuk ipliği ile bağlıymış. Aksi olsaydı ne kadar kuvvetli de olsa bir dedikodu rüzgârı ile yuva yıkılma aşamasına gelmez, yılların kocası, çocukların babası 'meymenetsiz herif!' olmazdı.

Dikkat ederseniz genelleme yapmıyorum. Sadece bir tek örnek üzerinde konuşuyorum. Hissiyata mağlup olmanın örneğini sunuyorum.

Beri taraftan şu ihtimâli de göz ardı etmiyorum, belki de kadının haklıdır. Kimbilir bu dedikodudan önce yaşanan gerçekler vardır. O gerçekler bu dedikodulara hak verdirecek ölçüde olmuştur. Belki de aynı gerekçelerle yurt dışına gidip evlenen tanıdık veya tanıdıklar vardır. Bu zincirin bir başka halkası niçin bu kadının kocası olmasın?

Bu hâdise burada dursun, genel değerlendirme adına bir hususa temas edelim. Vehim... Yukarıda örneğini sunduğum hâdisenin altında yattığını zannettiğim bir hastalık bu. Vehim, sözlüklerin verdiği anlamlar itibariyle; yersiz korku, esassız düşünce ve yanlış zan demek. Bunların hepsi de evlilik hayatı için öldürücü unsurlardır.

Evlilik hayatının temelinde -ki daha önceki yazılarda da işâret etmişik- yatan en önemli faktör güvendir. Tabii ki bu güvenin karşılıklı olması gerekmektedir. Güven, yani emniyet, Müslümanın en temel vasıflarından bir tanesidir. Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanına göre, elinden ve dilinden başkalarının emniyet ve güven içinde bulunduğu insana verilen isimdir Müslüman (Buhârî, "İman", 4). O halde -evli-bekar, kadın-er-

kek önemli değil-, Müslüman odur ki, başkalarının kendisine emniyet ve güven dolu bakışını kazanmıştır.

Niçin güven ve emniyet üzerinde duruyorum? Çünkü vehmin panzehiridir güven. Esassız, hiçbir temele dayanmayan düşüncelerin, yersiz korkuların ve yanlış zannın önünü kesecek olan yegâne unsurdur o. Hele bu, İslâmî bakış açısıyla dünya ve ukbâ beraberliğine söz vermiş kadın ve erkek için öyle önemlidir ki bunun alternatifi yoktur. Güvenin alternatifi yine güvendir.

Vehmin tarifi içinde yer alan üç unsur, bir Müslümanda olmayan, olmaması gereken vasıflardır. Ne esassız düşünceler, ne yersiz korkular, ne de yanlış zanların Müslümanın semtine dahi uğramaması lâzım. İslâm hukukunda bir kâide vardır: "Mevhum şeyler üzerine hüküm bina edilmez." Olmamış, olması, hâricî vücut kazanması ihtimâl hesapları içinde milyonda, milyarda bir olan bir hâdiseyi, sanki olmuş gibi kabul ederek tavir takınma İslâm insanına yakışmaz. Çünkü İslâm insanının hayatında vehme yer yoktur. Onun duygu ve düşünceleri Kur'ân ve Sünnet'ten referansını alan sağlam bir zemin üzerine kuruludur. His ve duyguları rüzgârın estiği yöne doğru değil aksine ebediyet yörüngeli müstakim bir çizgide yol alır.

İslâm İnsanı, hakikî imanı elde ettiği için sadece ve sadece kâinatın Hâlikı olan Allah'a yönelir, O'ndan hakkıyla korkar, O'nun gazabından rahmetine sığınır. Dünya hayatına bakan yönüyle kulu kula kul yapacak muhtemel şeylere Müslüman eyvallah etmez. Ne rızık telâş, ne gelecek

*"Ey iman edenler!
Zandan çok sakının. Çünkü
zanların bir kısmı
(sûizann) günahlıdır." (Hu-
curât, 49/12) Müslümanın
davranış çizelgesi işte bu
temel üzerine kuruludur.
Aksi haramdır çünkü.*

endişesi, ne makam-mevki beklentisi... boş şeyler bunlar, Allahım var ya, der Müslüman. O bana yeter. Âhirete gelince okyanusların köpükleri adedince günahım olsa da, O Rahman ve Rahim'dir. O halde!

...ve zann. "Ey iman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannların bir kısmı (sû-i zann) günahdır." (Hucurât, 49/12) Müslümanın davranış çizelgesi işte bu temel üzerine kuruludur. Aksi haramdır çünkü. Günahdır, gıybettir, iftiradır, laf hamallığıdır. Bırakın karı kocayı, toplum hayatını zehir zemberek etmeye yetecek zehirli bal hükmündeki düşmanlardır. "Herkes yahşî men yaman, herkes buğday men saman." Ne güzel bir söz! Keşke, herkese bakış açımız bu olsa, olabilse. Keşke, "Başkalarının avukatı, kendi nefsimizin savcısı" (M. Fethullah Gülen, Ölçü veya Yoldaki Işıklar, s. 128) hâline gelebilsek. Keşke!

Haa, o bacımız ne mi yapmalı? Bence yıllardır aynı yastığa baş koyduğu insanla yüz yüze gelip yiğitçe, mertçe, dürüstçe konuşmalı. Davranışlarını zan değil, kesin bilgi temeli üzerine oturtmalı. Dedikodu doğruysa? Umarım doğru değildir. Ama doğruysa... işte o başka bir yazı konusu.

VÜCUT DİLİ

Vücut, sessizlik ve konuşma dili. Sanırım bu kavramları daha önceleri duymuşsunuzdur. Ötekilerle olan iletişimimizde günde yüzlerce, binlerce defa, farkında olarak veya olmayarak kullandığımız dillerin adı bunlar.

Size garip gelecek ama, karı-koca geçimsizliğinde sebepler açısından üzerinde önemle durulacak hususlardan biri de bu diller ve onların kullanılış biçimleridir. Önem sıralaması açısından bu üç dil, kişi, mekân ve zamana göre öncelik-sonralık kazansa da, normalde her üçü de eş değere sahiptir. Bir başka ifade ile, biri diğerinden daha az önemli veya önemsiz değildir.

Öncelikle şunu bilmemiz gerekiyor; iletişim, süreklilik ifade eden bir iştir. “Karımla veya kocamla konuştum ve bitti”, “Kitabı okudum ve kitaplığa kaldırdım, bitti...” hayır, bunu diyemezsiniz iletişimde. Çünkü iletişim, müsbet veya menfi etkileri bazen kısa bazen de -ömür boyu dâhil- uzun süren, başı ve sonu belli olmayan bir yapıya sahiptir. Okuduğu bir kitaptan, gördüğü bir tavırdan ve duyduğu bir sözden hareketle hayatı değişen insanlar

yok mudur aramızda? Milyonlarca, milyarlarca var. Hatta öyle ki, meselâ, Müslümanlık adına konuşalım, dinin yasaklamış olmasına rağmen ağabeyinden gördüğü bir hatâlı davranış sonucu ömür boyu onunla ilgi ve alâkayı kesen Müslümanlar tanıyorum ben.

Tekrar başa dönecek olursak; konuşma dilini biliyoruz. Düşüncelerimizi kelime kalıplarına döküp dil ile ifade ediyoruz muhatabımıza. Söz konusu düşünceye olan inancımız, onu beyan kalıbına döküş biçimimiz, seçtiğimiz kelimeler, o kelimelere yüklediğimiz açık veya gizli anlamlar, mekân ve zaman ayarlaması, şahsî karakterimiz, sesimiz, ses tonumuz, kendimize olan güvenimiz, konuşma stilimiz, problemin -tabii hep problemleri konuştuğumuz için problem diyorum- oluşumu veya çözümünde başlıca rolü oynuyor. Bundan sonrası muhataba kalmış. Çünkü verdiğimiz mesajın muhatap tarafından algılanması ve yorumlanmasına sıra geliyor. Zaten bu, iletişimimizin en can alıcı noktası. Anlaşmanın veya anlaşamamanın yegâne unsuru.

Sessizlik diline gelince; insan fitratının sınırlarını zorlayıcı, şahsî karakter ve alışkınlıkların aksine bir edâ ve tavır ile hiç konuşmama, sessizlik dili dediğimiz şey. Açıkça bir tavrın ifadesi, muhataba verilen, verilmek istenen bir mesajın göstergesi.

Aynı şey vücut dilinde geçerli. Kırita kırita yürümeler, her tarafından çalım akan salınmalar, eşinin duygularını, düşüncelerini, beklentilerini umursamaz hareketler, dudak bükmeler, gerdan germeler, sorulan sorulara cevap vermemeler, insana "Keşke! Keşke!" temennisi yaptıran cinsten davranışlar...

Sadece bunlar mı? Elbette değil. Meselâ, olağan ve normal dışında bir giyim şekli. Kastım şu, ev ile sokak kıyafeti, hatta ev içinde yatak ile oturma odası kıyafeti birbirinden farklıdır. Her insan için geçerli olan bu kural, eşlerin zevklerine, örf, âdet ve

dinî değerlere göre değişik biçimler alabilir. Bazan olur ki, eşler ortak paydada buluşamadığı için fedâkârlık yapar, hoşlanmasalar dahi birbirinin zevkine göre giyinirler. İşte geçimsizliğin söz konusu olduğu bir anda, eşinin nefret ettiği bir giyim tarzını tercih eden kadın veya erkek, bununla, söz ile ifade edilmesi mümkün olmayan bir mesaj vermektedir.

...veya, konuşurken göz göze gelmeme, bakışlarını başka tarafa kaçırma, sanki bir şeylerden kaçıyor gibi, gerçeklerle yüz yüze gelmekten korkuyor ve ürküyor gibi tavır almalar vücut dilinin bir başka göstergesidir.

Tebessüm ile gülmenin, gülme ile kahkahanın ve kahkaha ile sırtmanın aynı şey olduğunu söyleyebilir misiniz? Kimse söyleyemez. Dolayısıyla tebessüm, gülme ve kahkaha yerine sırtma vücut dili ile verilen mesaj değil de ya nedir?

Hele bunun bir kademe ötesi vardır ki; “Ben sana ne dedim? Ağzımı açıp bir kelime ettim mi?” şeklinde ifade edilen târizler ve çıkışlar. “Hâ keşke demiş olsaydın da, böyle davranmasaydın!” der insanlar bu pişkin tavır karşısında.

Sessizlik ve vücut dili, konuşma diline nisbetle iletişimde daha tehlikeli olan bir husustur. Neden? Çünkü bu dille yapılan iletişimde, takınılan tavırların birden fazla anlamı vardır. Bu bir. Bu anlamlar muhatabın yorumları ile ortaya konur. Velev ki sen, sözgelimi kırta kırta yürürken, eşinin ona yüklediği anlamı düşünmemiş bile olsan, artık nâfile. Eşin, senin o hareketini öyle yorumlamış ve değerlendirmiştir. Bu da iki. Üçüncüye gelince, başkaları tarafından

*T*ebessüm ile gülmenin, gülme ile kahkahanın ve kahkaha ile sırtmanın aynı şey olduğunu söyleyebilir misiniz?

gözlemlenmesi zordur. Gözlemlense bile farklı yorumlamalara konu olacağı için ortak kanaatin oluşmasına imkân vermeyen bir husustur. Dolayısıyla bu iki tip iletişim diğerine nisbetle bazen daha sert, daha belirgin, daha kalıcı ve belki de daha fazla yara yapıcıdır.

Şimdi eğri oturup doğru konuşalım; eğer eşlerin geçime niyetleri varsa bu dilleri kullanarak verdikleri mesajlara dikkat etmeliler. Özellikle problemlili zamanlarda her zamankinden daha fazla dikkatli olmalılar.

TELEVİZYON ŞİKAYETİNE FARKLI BİR BAKIŞ

Fatma Hanım nihayet patladı. Üç yıllık evliliğinde kocasına yönelik yaptığı Őikayetlerin en büyüğü idi patlamasına sebep olan. Niçin bugün? İhtimal bardak taőtığı için. Çünkü Şimdiye kadar defalarca karşılıklı konuşmuş ve anlaşmışlardı. EŞi eve gelince hal hatır sorduktan sonra eline televizyon kumandasını alıp oturmayacak, akşam evde beraber geçireceğı saatleri birlikte programlayıp ona göre yaşayacaklardı. Televizyon seyretmek ise beraber, kitap okumak ise beraber. Zaten henüz çocuklarının olmadığı böyle bir yuvada başka türlüŐü de mümkün değıldi Fatma Hanıma göre. Diyar-ı gurbette anadan-babadan, eŐten-dosttan ayrı bir dünyada başka kimi vardı ki eŐşinden başka?

Patlayıp da ne yapmış diyebilirsiniz? Kocasının elinden kumandayı alıp hızla yere çarpmış. "Canıma ciğeriye doydum senin televizyonundan" demiş. "Bu kaçınıcı sözünden dönüŐün; akőama kadar seni gelecek diye evde bekliyor, yemekler yapıyor, ortalığı derleyip toparlıyorum. Bu mu bütün bunların karşılığı" diye bağırmış? Sonra evet sonra tepkinin, reaksiyonun dozunu

belki bir hayat boyu pişmanlığını taşıyacağı veya boşanmaya kadar götürebileceği bir boyuta taşımış."Nefret ediyorum senden de, seni doğuran anadan da" demiş ve film orada kopmuş.

Hislerine mağlup olmuş anlaşılın. Maksudı aşan beyanlarda bulunmuş. İslamî bir dille konuşacak olursak şeytanın iğvasına maruz kalmış açıkça. İyi ama eşinin annesini bu işe karıştırmaması, "nefret ediyorum annenden de" demesinin aklî ve mantıkî izahı nerede? Hemen her insana göre dünyanın en kıymetli varlığı sayılan anneye yapılan hakaretin kocasının ruhunda açacağı yarayı hiç mi düşünmedi acaba? Dedik ya! Hislerine mağlup olmuş diye. Dedik ya! Maksudı aşan beyan diye. Dolayısıyla düşünülmeyeceği muhakkak. Ama şimdi bu nasıl tamir edilecek? Haklı iken haksız konuma düşen Fatma Hanım acaba şimdi ne yapacak? Ne yapması lazım?

Gördüğünüz gibi bir tek düşünceye vize ettirilmeden ağızdan çıkan bir tek cümle insanın başına ne dertler açıyor? Kocasının bu pozisyonda aldığı tavrı bir kenara koyarak hadisenin çıkış noktası olan televizyon seyretmeye dönelim.

Önce kadın-erkek şunu kabullenelim; genelde televizyon bugün insanoğlunun gündelik yaşamının bir parçası. Kişilerin ilgi alanına göre televizyon seyretmeyen insan yok gibi. "Gibi" sözcüğünü biraz ihtiyatlı olmak için ilave ediyorum. Çünkü 21.yüzyılın içinde hala elektrik denilen nimetle tanışmayan, balta girmemiş ormanlarda, dağ köylerinde yaşayan insanları dışlamamak için "gibi" diyorum. Yoksa dünyanın kaderine hakim olanların yaptığını yapacak olsam şöyle yazardım; günümüzde televizyon seyretmeyen insan yok. Ya gerçekten şu ya da bu nedenle seyretmeyen veya seyredemeyenler ne olacak dersiniz; cevabı o mantığa göre açık; onlar insan değil!

Her neyse tekrar sadede dönelim; mesela kocasının televizyon seyretmesinden şikayetçi olan Fatma Hanımı ele alalım; ev hanımı olan bu bayan, kocası gündüz işte iken acaba kaç saatini televizyon ekranı önünde geçiriyor dersiniz? Kaçırmadan takip ettiği diziler onun kaç saatini alıyordur bir günde? Buna bir de evinde değişik isimlerdeki televizyon kanallarını gösteren sistem olmadığı için bu kanallarda yayınlanan dizileri kiraladığı videoları da hesaba katmayı unutmayalım. Pekala, Fatma Hanım sıcacık evinde her türlü gam ve kederden, maddî sıkıntıdan uzak -çünkü kocası çalışıyor- televizyon ekranı önünde o dizi senin, bu program benim elinde kumanda zap yaparken, kocası Hasan Bey Manhattan sokaklarında, kış-yaz, yağmur-çamur, sıcak-soğuk demeden 25 cent'e muz satarak evinin geçimi ile meşgul oluyor.

Şimdi eğri oturup doğru konuşalım; Fatma Hanımın bizzat kendisi gündüz bir kaç saatini televizyon seyrederek geçirirken kocasının hiç seyretmemesini istemesi ne kadar tutarlı? İslamî terminolojideki anlatımla “yaşamadığı bir şeyi başkasından istemesi” sonuç verir mi? Akşam yorgun-argın eve gelen bu kocanın elbette hal hatır sorduktan, hanımı ile dertleştikten, yemek vb şeylerden sonra çay-kahve eşliğinde bir saatini kendince yararlı gördüğü ya da futbol gibi alışkanlıklarını tatmin ettiği programları izlemesi anlayışla karşılanması gerekmez mi? Bence gerekir. Ama burada dengenin iyi

*T*elevizyon seyretme doğal ama zamanlama ve program seçimi problem denirse, o çizgide konuşulur ve anlaşılır. Tabii eşlerin birbirleri ile geçime niyeti varsa. Fatma Hanımın gösterdiği türden bir yaklaşım ve tepki ise sadece problemi büyütür.

ayarlanıp aşırılığa kaçılmaması, zamanlamanın iyi yapılması şarttır.

Meseleye böyle bakılırsa yani televizyon seyretme doğal ama zamanlama ve program seçimi problem denirse, o çizgide konuşulur ve anlaşılır. Tabii eşlerin birbirleri ile geçime niyeti varsa. Fatma Hanımın gösterdiği türden bir yaklaşım ve tepki ise sadece problemi büyütür.

AŞIRI TEPKİ VE PİŞMANLIK

Hani derler ya her şakada bir hakikat payı vardır diye; aynen öyle de insanın ağzından çıkan sözler onun şuuraltını ele verir. İlgili kişi veya hadiseye bakış açısını ortaya koyar. Zaten Hasan Bey'i şok eden "Seni doğuran anneden nefret ediyorum" sözünün arkasındaki şuur altı ve bakış açısıydı. Halbuki bu hadise olana kadar gelin-kaynana gül gibi geçinip gidiyordu. Gözle görülür bir problemleri yoktu. Hasan ne annesinden ne de karısından bir şey duymamış ve görmemişti. Hatta gelin-kaynana geçimsizlikleri üzerine hadiseleri etrafından duyduğunda, Hasan Rabbisine şükrediyordu kendi ailesinde bu tür problemleri yaşamadığı için.

Demek ki bunların hepsi yalanmış dedi Hasan kendi kendine. Tv özelinde yaşanan tartışma çoktan gölgede kalmıştı. İşin aslına bakılınca Fatma Hanım daha ağzından çıkar çıkmaz bu sözden dolayı pişman olmuştu fakat bu hatasını nasıl tamir edeceği noktasında kararsızdı. Bir tarafta yanlış algıladığı onur-haysiyet ve şerefi, bundan dolayı özür dilemede çektiği

sıkıntı, diğer tarafta gerçekten sevdiği kocası ile birlikte yuvasını huzur ve sükun içinde devam ettirme isteği.

Basit bir mantık içinde meleseye bakacak olursak fazla uzun boylu düşünmeye gerek yok; gerek yok çünkü yol iki görünüyor. Bir; hatasını, yanlışlığını kabullenen ve bu bağlamda kocasının hissiyatına, düşüncelerine hak veren bir kadın ortada. Tek kelime ile suçlu. Öyleyse özür dileyecek ve hayatının bundan sonra kalan günlerinde hataen söylediği bu sözü inkar eder tarzda kayınvalidesine daha iyi davranacak. Yani kendi kendini yalanlayacak. Fiilleri, sözlerini tekdiz edecek. İki; şerefim, onurum deyip özür dilemeyecek, bu defa da ucunun nereye varacağı kestirilemeyen hadiselerle fiilen sebebiyet vermiş olacak.

Bu bir; ikinci hususa gelince; özür dilemekte gecikmemesi gerekir Fatma hanımın. Madem ki daha baştan hata yapanın kendisi olduğunu kabulleniyor, öyleyse bunu düzeltmek de bana düşer deyip ilk adımı hem de hemen atmalıdır. Bu çerçevede kaybedilecek en küçük bir zaman diliminin kendisinin ve yuvasının aleyhine ama şeytanın lehine olacağı kesindir. Hadisin ifadesiyle karı-koca arasını açtığını söyleyen avnesini takdirle karşılayıp yanibaşına oturtan şeytan, elbette bu atmosferde boş durmayacak, o boşluk anında her iki tarafa da akla-hayale gelmedik iğvalarda bulunacaktır. Mazinin derelerine dökülmüş nice kötü hatıraları yeniden devreye sokacaktır. Hiç şüphemiz olmasın. Buna imkan ve fırsat vermeme Fatma Hanımın elindedir ve bu atmosferde özür dilemenin ise onurla, şerefle, haysiyetle hiçbir alakası yoktur.

Bu hadise ile ilgili değil ama bu vesileyle genel bir hususu hatırlatalım üçüncü olarak; insanın tepkilerine hakim olması oldukça güç ve zor bir iştir. Ama imkansız değil. İmkansız olmasa da zoru başarmak ise insanın görevidir. Zira bu imtihanın bir

başka boyutu ve çeşitidir. Bu çizgide Efendimizin önerdiği şey; insanın abdest alması. Çünkü O'nun beyanına göre öfke şeytandan. Şeytan ise ateşten yaratılmış. Ateşi söndüren ise su. Dolayısıyla o esnada alınacak bir abdest - suyun abdest azaları ile temasının ilmi açıdan açıklanabilir izahı olduğunu söylüyor ilim adamları- öncelikle insanın olay mahallini terkine neden olacak. Bu oturma odasından banyoya geçme bile olsa geçerli. Çünkü 5-10 dakikalığına ve sadece abdest amaçlı bu mekan değişikliği insanın duygu ve düşüncelerini toparlamasına yardımcı olacak.

Düşüncesine yardımcı olacak; çünkü insan o esnada iki adım sonrasını düşünecek. Vereceği tepkinin boyutunu ve kapsamını hesap edecek. O tepkiye kocasının göstereceği karşıt tepki ihtimallerini gözden geçirecek.

Duygusuna yardımcı olacak; çünkü alınan abdest ister istemez inanan insanda Rabbe sığınma düşüncesi hasıl edecek. Ruhuna, hissiyatına maneviyat ve ruhanilik katacak. Kim bilir belki de şeytan tıpkı ezan okunurken ezan mahallinden uzaklaşıp ait olduğu yere gittiği gibi bir daha gelmemesiye uzaklaşacak.

Şeytanî hissiyatın insanı esir aldığı böylesi bir zamanda Efendimizin abdest emrinin hatırlanması imkansız değil zor bir iş. Ama bu zoru başarmak, kim bilir, insanı şeytanın tesir sahasından bir anda uzaklaştıracak melekî bir sahanın içine koyacaktır!

EVLİLİK SOHBETİ ÖLDÜRÜYOR MU?

Ayşe hanım sabah evine her gün gelen gazetenin aile sayfasındaki haberi okuyunca birden irkildi ve derin düşüncelere daldı. 10 yıllık kocası ile arasındaki münasebetlerin de yavaş yavaş gittiği yer burasıydı. Ama dini inançları ve duyguları buna şimdiye kadar hep mani olmuştu. Son günlerde yoğunlaşan karşılıklı ilgisizlik iki çocuklarına rağmen boşanmayı düşündürmeye başlamıştı. Ayşe Hanım ateşten bir kor haline dönen evliliğini daha fazla sürdüremeyeceği konusunda karara varma kertesine gelmişti neredeyse. Aslında kocasının da farklı şeyler düşündüğünü sanmıyordu. Ama hatanın nerede, kimde olduğunu bir türlü keşfedememişti ve dolayısıyla çözüm de üretmiyordu.

Ama bu haber Ayşe Hanımın zihninde herşeyi çözmüştü; sohbet. Önce Ayşe Hanımı bu kadar etkileyen haberi verelim; gazetelerin yazdığına göre Ürdün'de yaklaşık 6 ay chat yapan bir çift sonunda karşılıklı görüşmeye ve birbirlerini beğendikleri takdirde evlenmeye karar verirler. Her ikisi de bu 6 aylık süreçte hem de her gün saatlerce devam eden chat'leşmeleri sayesinde

de birbirlerini iyi tanımış, yuvada huzuru sağlayan en önemli unsurlardan biri olan ortak paydalarının çokluklarını görmüşlerdi. Artık son adım atılmalıydı. Uzatmayalım; randevu bir lokantada gerçekleşecektir. Kadın bir taraftan küt küt atan yüreğini teskinle çalışırken, diğer taraftan randevu saatine doğru kuaför, manikür-pedikür mekik dokur. Sırf bu buluşma için yeni elbiseler de satın alır. Erkek de benzer hazırlıklar içindedir. O da yeni aldığı elbiseyi ayna önünde dakikalarca kontrol ederken telefonla çiçek siparişinin detaylarını konuşur. Ve beklenen dakika gelir. Randevuya 10 dakika erken gelen bayan reserve edilmiş masada muhtemel kocasını beklerken saniyeler bir türlü geçmek bilmez. Nihayet elinde bir buket çiçekle kapıdan giren ve kendisine doğru yaklaşan erkeği gören kadın birden “Yalancı” diye bağırılmaya başlar. “Sen yalancının birisin! Sen o değilsin ve olmazsın.” Lokantada herkes dikkat kesilmiş erkeğin tepkisini beklerken onun da hem de aynı sözlerle karşılık vermesi herkesi şaşkına çevirir. O da bayana “Asıl yalancı sensin” diye bağırır. Bu karşılıklı laf sataşmalarından lokantadakilerin bir şey anlaması mümkün değildir. Ama bir gün sonraki gazete sayfalarında düğüm çözülmüştür: Bunlar geçimsizlikleri sebebiyle daha yeni boşanan eski karı-kocadır.

Ayşe Hanım işte bu haberi okuyunca düğümü çözmüştü; kendisi de aylar hatta yıllar var ki eşiyile candan-ciğerden sohbet imkanı bulamamıştı. Bir anlamda özeleştiri yapma imkanı vermişti bu haber kendisine. Basit aile tartışmalarını büyüttüğünü hatırladı birden. Kocasının barışma çabalarını reddettiğini. Daha sonraları pişman olduğu ve bir İslam kadınına kati surette yakışmayacak çıkışmalarını. Pişman da olmuştu aslında o çıkışmalarından; ama gel gör ki onurum, izzetim, şerefim deyip bir türlü geri adım atmamıştı. Atsaydı, özür dileseydi belki bu günlere

gelinmezdi diye düşündü birden bire. Ne de olsa karşısındaki kocası da olsa bir insandı. Erkekti. Onun da şerefi, izzeti, onuru vardı. Onun da sabrının bir sonu vardı. Neden bunları şimdiye kadar düşünmedim diye sordu kendi kendine? Neden? Acaba Ürdünlü bu çift boşanma sonrası chat ile sanal ortamda yaptıkları sohbeti, ortak payda arayışlarını evlilikleri esnasında yaparlardı bugün buldukları yerde olurlar mıydı diye de düşündü? Yoksa evlilik sohbeti öldürüyor muydu?

Ayşe Hanımı zihnindeki bu sorularıyla başbaşa bırakıp bazı noktalara temas edelim; insanoğlu için hangi alanda olursa olsun yenilik her zaman için bir cazibe ve çekim kaynağıdır. Monotonluk, tek düzelik, aylar-yıllar süren askeri disiplini andıran hayat düzeni sıkıcıdır. Yenilik ararlar insanlar. Fanteziler üretirler hayatı yaşanır kılmak için. İnsani, ahlaki, iktisadi, coğrafi, kültürel bir çok yanı vardır bu yenilik arayışının. Haram-helal mefhumu tanımayanlar için evli oldukları halde başkaları ile beraber olmanın altında da bir yenilik arayışı, monotonluğu parçalama düşüncesi vardır aslında. Fakat İslam insanı için bu doğru değildir. İstedığın zaman giyip istediğin zaman çıkartacağın bir gömlek gibi değildir çünkü karı-koca münasebeti İslam'da. Yenilik mi, fantezi mi âmennâ ama meşru dairede ve karı-koca arasında. Öyleyse hayatın hemen her alanında ve mutlaka meşru dairede karı-koca kafa kafaya verip hayatlarını yaşanılır kılacak yeniliklere birlikte karar vermeli ve uygulamalıdır. Askeri disiplinle geçen bir evlilik hayatının çocuklara, onların geleceğine rağmen bir gün bir yerde son bulabileceğini hiç akıldan dur etmemeliler.

İşte sohbet, tabiri diğerle arkadaşlık- kelimenin Arapça kökeni söyletiyor bunu bize- bu çizgide olmazsa olmaz bir konuma sahip. Evlilik öncesi, nişanlılık dönemi birbirlerini tanıma çer-

çevesinde hem de fazlasıyla yapılan sohbetler, evlilik sonrası birlikteliğin devamı için şart. Çünkü insanlar birbirleri ile yakından tanıştıkça muhabbet ve meveddetlerinin artması gerekir. Evlilik ise bunun için bulunmaz bir fırsat. Halbuki tam tersi oluyor gibi geliyor bize. Ürdünlü çift örneği bunun bir delili.

Kültürümüzün bir parçası sohbet. Bir anlamda dinimizin emri. Çünkü Hz. Peygamber'in uygulaması. Allah Rasulünün (sallallahu aleyhi ve sellem) her gün ikindi namazından sonra eşleri ile akşam vaktine kadar sohbet ettiği bilinen

*Allah Rasulü-
niin (sallallahu aleyhi ve sel-
lem) her gün ikindi na-
mazından sonra eşleri ile
akşam vaktine kadar soh-
bet ettiği bilinen bir ger-
çektir.*

bir gerçek. Ama eğitici olmalı bu sohbetler. Öğretici olmalı. İçinde eğlenceyi de barındır-
malı. Eşlerin birbirlerine yakınlaşmalarını
sağlamalı. Fakat katıyken içinde gıybet olma-
malı. Sui zannlara girilmemeli. Allah'ın rızası-
nın olmadığı muhakkak olan bu türlü şeyler
maksadın aksini netice verir zira.

Annesinin “Yuvayı dışı kuş yapar” sözü-
nü hatırladı Ayşe Hanım uzun düşünceleri
sonunda. Gerçi annesi salça, reçel, israf vs.

den hareketle meselenin sadece ekonomik boyutunu na-
zara vermişti ama başka yönleri de vardı bunun. Ürdünlü
çift gibi olmamalı, evliyken sohbet etmeliyim diye mırıl-
dandı. Yuvamı kurtarmalıyım. İlk adımı ben atacağım. Bu-
gün kocam için bayramlık elbiselerimi giyecek, romantik
bir sofraya düzeni hazırlayacak, en sevdiği yemekleri yap-
acak ve ilk tanıştığımız günlerden bahisle hatıralarımı taze-
leyeceğim derken mutluluğu görmeye değerdi Ayşe Ha-
nımın.

BEN MERKEZLİ BİR HAYAT

Gina gelmişti Saide Hanıma kocası ile yaptığı ağız dalaşları. Aylardır-yıllardır devam eden bu karşılıklı atışmalar hayattan bıktırmıştı onu. Mutsuzluk kaderi olmuştu bir anlamda. Ya da hayat tarzı. Zaman zaman mutsuzluğa alışmaya mı başladım diye düşünmeden edemiyordu. Tıpkı fıkrada olduğu gibi; bekar bir genç evli arkadaşına evlilik hayatı ile ilgili düşüncelerini, tavsiyelerini sorar. O da cevaben: “Farklı cinse, farklı kültüre, farklı beklentilere sahip birisi ile hayatını birleştiriyorsun. Dolayısıyla cicim ayları geçtikten sonra karşılıklı tartışmalarınız ve buna bağlı olarak 2 ay, 3 ay mutsuzluğunuz normal.” “Pekala” der merakla ve sorar: “Ondan sonra?” Evli arkadaş gayet rahat tavırlar içinde: “Ondan sonra mutsuzluğa alışıyorsun.”

Saide hanıma bunu düşündüren şey evine gelen günlük bir gazetede okuduğu şu cümle idi; “Herhangi bir sorunda sadece tek bir çözüm söz konusu ise burada siyaset yoktur.” Halbuki Saide Hanım da üniversite tahsilinden biliyordu ki siyaset sadece hükümet edenlerin işi değildi. Siyaset, tabiatı gereği herkesin her meselede tercih ve takibi ile yükümlü olduğu bir yoldu.

Buradan hareketle derin düşüncelere daldı. Belki de ilk defa bu kadar uzun ve detaylı bir meseleyi nasıl çöze- rim, şu ana kadar takip ettiğim davranış modeli -model denip denmeyeceği de tartışılır ama!- ne kadar doğru, ne- den bu kadar agresifim, kavgadan, tartışmadan başka bir şey bilmiyorum diye düşündü? Çok geçmedi, kafasında şimşekler çaktı ve kendine göre sorunun kaynağını buldu; sorun kendisiydi Saide Hanımın, severek evlendiği koca- sının değil. 'Hay Allah!' dedi, "Neden bugüne kadar bunu farketmemişim. Resmen zulm etmişim kocama!" cümlele- ri çıktı ağızından.

"Her insan hata yapar diyor Peygamber E- fendimiz. Ama hata ya- panların en hayırlısı ha- tasını anladığı anda ha- tasından geriye dönendir; dönebilendir."

Saide Hanım hayata ben merkezli bakıyordu. Karşısındakini yok sayı- yordu. Ha varmış ha yokmuş onun için önem- li değildi. Önemli olan onun istek ve arzuları- nın yerine hemen, bir an önce, hem de "baş üstüne!" temennaları çakılarak yerine getiril- mesiydi. Kocasının da bir insan olduğunu, onun da istek ve beklentilerinin olabileceğini düşünse bile kâle almamıştı doğrusu bugüne kadar. Kendisini mutlu etme kocasının birinci görevi idi. Pekala ya onu memnun etme ki- min görevi?

Bu perspektiften bakmaya devam etti mazesine. Hatır- layabildiği kavga ve tartışma ortamlarını bu gözlükle süz- dü. Haklıydı bu tesbitinde, suç kendisindeydi. Hatta bir adım daha ileri attı Saide Hanım; komşu ve arkadaş çev- resinin neredeyse hiç olmamasının da nedeni yoksa bu mu diye düşünmeye başladı? Takmış olduğu gözlüğü çı- karmadan zihin dünyasında bir de onlarla olan ilişkilerini gözden geçirdi. Katiiyen haklılardı.

İyi ama neden şu ana kadar bir tek Allah'ın kulu çıkıp da bu yanlışlığını kendisine söylememiştir? Neden hiç kimse, annesi babası dahil birileri, adeta karakter haline gelmiş bu tarzın, düşüncenin, felsefenin, hayat stilinin yanlışlığını vurgulamamış ve nasihatta bulunmamıştı kendisine? Hayır, hayır! Kimseye haksızlık etmemeliyim dedi kendi içinden. Kaç defa kocasının bu çizgideki ikazlarını hatırladı birden. Annesinin tavsiyelerini. Hele daha bir kaç gün önce kapı komşusu Hesna Teyzenin dedikleri neydi öyle?

Yenilir yutulur lokma değildi! "Eğer yaşın müsaade etseydi ve mahallelinin sana gösterdiği hürmet olmasaydı ben sana neler derdim ama dua et yaşına!" diye iç geçirdiğini hatırladı birden bire. Demek birileri kendisini ikaz etmişti ama o hayata 'egosantrik" yani 'ben merkezli' baktığı için bunların hiçbirini ne duymuş, ne de görmüştü.

*"Nefsini tanıyan
Rabbisini de tanır."*

Allah'ın sevgili kuluymuşum dedi Saide Hanım zihin dünyasında yaptığı bu yolculuğa son verirken. Vakit çok geç olmadan, evliliği boşanma ile son bulmadan, kabre ve ötesine varmadan bu hakikata kendisini uyandırdığı için Allah'a şükretmeye, hatalarından dolayı Rabbe tevbeye durdu. Ve karar verdi bugünden itibaren bambaşka bir Saide olmaya.

Şöyle bağlayalım; her insan hata yapar diyor Peygamber Efendimiz. Ama hata yapanların en hayırlısı hatasını anladığı anda hatasından geriye dönendir, dönebilendir. Ne hoş bir rivayettir; "Nefsini tanıyan Rabbisini de tanır."

İŞTE BUNU YAPMAYACAKTIN!

İşte bunu yapmayacaktın diye söylendi Mehmet Bey telefon ahizesi elinde biri ile konuşurken. Aynı odayı paylaştıkları 5-6 arkadaş ise derinden süzüyorlardı arkadaşlarını. Karısı Nahide Hanımla olan geçimsizlikleri cümle alemin malumuydu; dolayısıyla günün 8 saatini birlikte geçirdikleri arkadaşlarının bilmemesi düşünülemezdi. “Kol kırılır yen içinde kalır” demiş atalarımız. Ama her nedense Mehmet Bey ile Nahide Hanımın önce çatlayan ve şimdi de kırılan kolları yen içinde kalmamıştı. Bu Mehmet Beyin sır saklamasını bilmediğinden dolayı değil, geçimsizliklerinin ayyuka çıkmasından dolayı idi.

Aslında ‘şeker’ gibi adamdı Mehmet Bey kendine göre. Hani halk arasında denir ya ‘kılıbık’, kılıbık dahi diyebilirlerdi Mehmet Beye aile yaşantısına, karısı ile ilişkilerine uzaktan bakanlar. Bir dediğini iki etmemiştii şimdiye kadar. Saçını süpürge etmişti derler ya bayanlar için, aslında Mehmet Bey saçını süpürge etmişti Nahide’ye. Dar imkanlarına rağmen maddi açıdan her istediğini almıştı. Koltuklar, mutfak malzemeleri, yatak odası takı-

mı, avizeler, abajurlar. Yok yoktu evde. Ya geçen alınan avizelere ne demeliydi? Benim diyen zenginlerin dahi evinde yoktu onlar. Kataloglardan seçmiş, ta İtalya'dan getirtmişti.

Ya mutfak işleri? Şimdiye kadar doğru dürüst bir sofraya hazırladığını dahi bilmiyordu karısının kendisi için. İsterseniz imtihana etsinlerdi; karısı kocasının hangi yemeklerini sevip-sevmediğini bilecek miydi acaba? İmkansızdı bu. O kadar emindi ki Mehmet Bey bundan; hodri meydan dercesine haydi buyrun sorun diyebilirdi, bilemeyecekti çünkü. Hemen her akşam eve yorgun argın geldiğinde mutfakta yemek hazırlamalar. Haftada

bazen iki, bazen üçe varan yemeğe çıkımlar. Hem de en pahalı lokantalarda. Hepsine ama hepsine katlanmıştı Mehmet Bey bunların. Çünkü seviyordu Nahide'yi. Onun da kendisini sevdiğini düşünüyordu.

İş arkadaşları da biliyordu bunun böyle olduğunu. Birkaç defa uyarmaya çalıştılar Mehmet Beyi ama nafiye. Kara sevda bürümüştü adeta gözünü. Eleştirilerin hepsine kapalıydı. Varsa yoksa Nahide ve onun istekle-

ri idi kendisi için önemli olan.

İşin aslı, sizin de sezdiğiniz gibi bu evlilik hayatı değil, resmen kölelik hayatıdır. Nahide Hanım adeta Mehmet isminde bir köle satın almış anlatılanlara bakılınca. Halbuki evlilik karşılıklı fedakarlık müessesesidir. Tek taraflı çıkar ilişkisi değil. Çıkar ilişkileri üzerine bina edilen hiçbir şey uzun vadeli olmaz. Hele evlilik hiç olmaz. Bir gün gelir bir yerinden patlar. Sonra evlilik hayatında o hayatın evrelerine göre sorumluluklar ve o sorumlulukların karşılıklı dağılımı esastır. Seçilen hayat modeline göre kadın ev hanımı statüsünü seçti ise, örfen ev hanımına düşen va-

*H*erkes sorumlu-
luğunu bilmeli, üzerine
düşeni yerine getirmeli,
aile içinde fedakârlık de-
nilen olgunun sınırları
iyice çizilmeli ve karşılıklı
anlaşmaya varılmalı.

zifeleri hem de eksiksiz olarak yerine getirmekle mükelleftir. İ Ő in tabiatı bunu gerektirir. Bir anlamda mecburdur bayan, üzerine evde d u Ő en y u k u m l u l u k l e r i y e r i n e g e t i r m e y e . Belki dinen, farzdır, vaciptir bile denilebilir buna.

Bu a Ő amada Mehmet Beyin yapt ı ğ ı gibi a Ő k , sevgi, ge ĩ im vs. hangi nedenle olursa olsun, kocanın karısının sorumluluklarını kendisinininkine ilaveten u Ő t lenmesi tek kelime ile 'fedakarlık' de ğ ildir. Hastalık gibi bir neden s o z k o n u s u olursa amenna. Ama bu da arizi ve ge ĩ icidir. Mehmet Beyin hata yapt ı ğ ı nokta da zaten burasıdır. Nitekim telefonu u z ğ u n ve bitkin bir vaziyette kapatırken arkadaşlarının uyarılarını hatırlar. Fakat i Ő i Ő ten ge ĩ mi Ő tir. Nahide evi e Ő y a l a r ı ile birlikte terk etmi Ő , kocası ile konu Ő ma ihtiyacı dahi duymamı Ő ve anahtarı kapı kom Ő susuna teslim etmi Ő tir. Telefon eden de odur.

Zannediyorum, bu hadiseden ciddi dersler ĩ kartmı Ő ı z d ı r . Herkes sorumlulu ğ unu bilmeli, u z e r i n e d u Ő e n i y e r i n e getirmeli, aile i ĩ inde fedakarlık denilen olgunun sınırları iyice ĩ zilmeli ve kar Ő ılıklı anla Ő mayaya varılmalı; varılmalı ki bu ve benzeri t u r d e n olaylar ya Ő anmasın.

BURASI DAHA AYDINLIK

Telefonda iki gözü iki çeşme ağlamaklı bir ses tonuyla konuşan erkek âdetâ yalvarırcasına benden yuvasını kurtarmamı istiyor. Karısının inadından, kararlılığından, vakit geç olmadan olaya müdâhale etme zorunluluğundan, muhtemel boşanma sonrası başta çocuklar olmak üzere bu diyâr-ı gurbetteki perişanlıklarından, vs. vs... O kadar çok şey söyledi ki!

Bana konuşma fırsatı verdiği ilk anda, problem nedir diye sordum. Özetle anladığımı söyleyeyim; yaklaşık 10 yıllık evlilik hayatları boyunca bu ve benzeri türden o kadar çok tartışmalar yaşamışlar ki, artık ben her evlilik için bunun mukadder hatta kesin olduğuna kanaat getirdim. Çünkü ailevî sorunlarla sık ilgilendiğim şu iki yıllık süreçte gördüğüm, duyduğum, dinlediğim ve yaşadığım şeyler bana bunu söylettiriyor. Sonra aralarındaki sevgi ve saygı hatırına, çocuklar için vb. nedenlerle gerçekleşen barışmalar ve işin garibi her seferinde barışma görüşmelerinde varılan kararları bozan kişinin kendisi olduğu ikrarı.

Bu itiraf ve ikrarı dinleyince aklıma Nasreddin Hoca'nın bir fıkrası geldi; Hoca, kıymetli bir eşyasını kaybeder bir gün. Yaşadığı

şehrin meydanlığında gündüz vakti onu aramaya koyulur. Hocayı bu şekilde gören birisi gelir ne yaptığını sorar. Hoca kıymetli bir eşyasını kaybettiğini söyler. O şahıs da Hocaya yardım için aramaya durur. Belli bir müddet sonra şahıs sorar; “Hocam! Sen bu eşyanı nerede kaybettin?” Hoca net bir şekilde; “Evde” der. “Evde kaybettiğin şeyi neden şehrin meydanında arıyorsun öyleyse?” diye sorar şahıs şaşkın bakışlarla. Hocanın cevabı oldukça enteresandır: “Burası daha aydınlık da ondan!!!”

Nasreddin Hoca'nın başından böyle bir şey geçti ya da geçmedi önemli değil. Önemli olan bu fıkradan gerek-

li dersi çıkartabilmemiz. Bence alabildiğine ince ve oldukça önemli bir ders, aynı zamanda alay var bu fıkrada. Kaybedilen şey, kaybedilen yerde aranmalı. Başka yerde ararsan boşuna vakit ve enerji tüketmiş olursun.

Konumuzla ne alâkası var diyecek olursanız; evde kaybedilen huzur evde aranır, başka yerde değil. Kaldı ki bu olayda sorun

belli, taraflar belli, çözüm belli, mekân belli, hatta suçlu belli. Belirsiz hiçbir şey yok ortada.

Bu fıkrayı anlattım, anlatmaya çalıştım âhizenin öbür ucundaki şahsa; sen huzurunu evde kaybetmiş, dışarıda başkalarından medet umarak boşuna vakit harcıyorsun. Tâbir câizse senin tevbe kapın, eşin ve evin. Git son bir defa daha dene ve katiyen ortaklaşa çözüm için verdiğiniz kararları uygulamaktan dür olma, dedim ve telefonu kapattım.

Bilemiyorum insanoğlunun genel karakteri mi, kaderi mi? Bazen oluyor ki ayanlardan ayân nesnelere ayağımızın

*K*aybedilen şey,
kaybedilen yerde aranma-
lı. Başka yerde ararsan
boşuna vakit ve enerji tü-
ketmiş olursun.

altında olduğu halde göremiyoruz. İnsanın en az gördüğü kendisidir, derler. Çünkü başkalarını gördüğü ölçüde kendini görmek için aynaya bakmaz insanoğlu. Kendisini sorgulama kapısını sürekli kapalı tutar. Dinî literatürdeki tâbirle muhâsebe ve murâkibesini yapmaz, yapamaz. Hz. Ömer'e isnad edilen söz içinde, hesaba çekilmeden önce kendi nefisini hesaba çekmez. (Ebû Nuaym, Hilye, 1/52) Başkalarının kusurlarını sorgulaması kendisini sorgulamasına engel olur ve bir ömür böyle geçer. İş söz konusu problemi yaşayan ailede olduğu gibi, son kerteye gelip dayanınca âhlar ve vâhlar başlar, dost, düşman kim varsa sorunlarının çözümü için kapıları dövülür.

'Keşke!' demek bir anlam ifâde eder mi, bilmiyorum ama ifâde edeceği zannıyla söyleyeyim; keşke kendimizi daha çok sorgulayabilsek! Keşke problemlerimizi radikal hâle getirmeden çözebilsek! Keşke verdiğimiz sözlerde durabilsek! ...ve keşke kaybettiğimiz değerleri, kaybettiğimiz yerlerde arayabilsek!